SKOMANTO KRONIKOS

AKMENS KALBA

SKOMANTO KNYGOS

Belaisvis

Vilkė

Atpildo strėlė

Jundo lemtis

Plėšikų pilis

Užkeiktas lobis

Dievų valia

Mėlynojo varno paslaptis

Ventės kalvis

Šarvai Naugarduko kunigaikščiui

Mindaugo sūnus

Liepsnojantis bokštas

Įėtono legatas

Saulės mūšis

Ilga kelionė namo

Du kalavijai

SKOMANTO KRONIKOS

AKMENS KALBA

Apysaka

bonus animus

UDK 888.2-3
Sk46

Knygos išleidimą parėmė
Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

ISBN 978-9955-754-01-5

1 skyrius

NAKTIS PRIEŠ KELIONĘ

Brolių nuotaika buvo surūgusi.

Ir ne dėl pirmos pavasario liūties. Įsisiautėjusio vėjo svaidomos čiurkšlės vis daužė ir daužė pilies sienojus. Kartas nuo karto į galvą kalantį jų triukšmą nustelbdavo kurtinantis perkūno trenksmas, sudrebindamas plonas lango angą dengusias lysteles. Lyg jo išsigandusi, židinyje šokteldavo liepsna. Ji ryškiai nušviesdavo prie stalo įsitempusių ir akis į lubas pakėlusių Uvio bei Einiaus figūras. Jie tarsi laukdavo, kada smogs Perkūno kalavijas, bet, dundesiui ritantis tolyn, abu vėl sukumpdavo virš stalo, o jų milžiniški, ant sienų išsikraipę šešėliai vėl susiliedavo su sienas skandinusia tamsa.

– Bjaurus oras vyrams bokštuose, – tarstelėjo Uvis, gurkštelėjęs midaus iš taurės.

– Baisi kupeta, – sutiko Einius, delnais gniaužydamas savo nugertą taurę.

Gerti ir norėjosi, kad nuplautų krūtinėj nugulusias drumzles, bet midus sykiu ir nelindo:

– Kai toks oras, tai visada, jei tik neužklumpa keliaujant, džiaugiuosi, kad nebereikia budėti bokšte, – pridūrė pakėlęs akis į Uvį.

Broliai liūdnai šyptelėjo vienas kitam, atsiminę vaikystės naktis, kai tėvas, senasis Ventės rikis Žybartas, juos pernakt statydavo į sargybą bokštuose, nebodamas nei koks metų laikas, nei koks oras. Jiems kitąsyk net atrodydavo, kad tėvas tyčia parinkdavo kuo bjauresnes naktis – kai įsisukdavo pūga ar liūtis, kaip šią naktį.

Uvis vėl gurkštelėjo midaus, skandindamas atsiminimą, kad jau ketvirti metai jis – Ventės rikis. Regis, ne tiek jau daug, bet spėjo suprasti, jog tėvas buvo teisus, kartodamas, kad geru rikiu gali būti tik tas, kas pats pabuvo kario kailyje. Ventės rikis dažniausiai atsimindavo tėvo žodžius stebėdamas, kaip trejų metų sulaukęs ir senelio garbei Žybartu pavadintas jo sūnus tiesia rankas į ant sienų pakabintus ginklus, ir jau skaičiavo, kada ateis metas siųsti jį į sargybą.

– Jeigu ir rytoj bus toks oras, keliauti bus sunku, – jo mintis vėl sutrikdė Einius.

Uvis linktelėjo ir vėl pakėlė taurę, stebėdamas, kaip brolis, nors ir bjaurėdamasis, bet taip pat gurkšteli.

Bet ne vien kelionės sunkumai jiems gadino nuotaiką.

Kiek kartų, brolių atmintyje, Ventės vyrai, taip pat ir jie, palikdavo pilį. Vieni pirmųjų brolių atsiminimų buvo tokie vakarai prieš žygį. Paprastai prie stalo susirinkdavo šeima ir žymesni pilies žmonės, valgydavo, gerdavo ir šnekėdavo iki išnaktų.

Bet tada jie vos tilpdavo už maistu ir gėrimais nukrauto ilgo, kone per visą menę nusitęsusio stalo. O dabar sėdėjo tik jie dviese ir – prie tuščio. Virtuvės moterys pamažu pradėjo nurinkti stalą, kai motina Medeinė, pasijutusi blogai, pirmoji paliko juos. Beveik iškart po jos atsistojo ir Junda, išsivesdama savo vyrą Merkų. Tiksliau, ji išėjo, kartu išsivesdama savo vyrą Merkų tik šiek tiek pasėdėjusi žiūrėti jų kelių mėnesių sūnaus Grauslio. Berniukas karščiavo jau keletą dienų, ir broliai abejojo, ar ji sutiks, kad Merkus keliautų su jais, bet kai Uvis pasakė, jog būtų labai gerai, Junda nesiginčijo – išleido.

Paskutinė nuo stalo pakilo Uvio žmona Karilė. Ji nunešė į lovą apsnūdusį sūnų, ir, nors neužsiminė, jog negrįš, Uvis pasakė moterims nunešti nuo stalo viską, ko dar nebuvo spėjusios nurinkti, tik midų palikti, ir pačioms eiti ilsėti. Jis žinojo, kad Karilė negrįš. Mat jaunoji moteris jau kelias savaites vis stengėsi likti viena ar bent su vaiku. Tik su juo kiek lengviau pasijusdavo, o jeigu būtų grįžusi, tai vėl būtų kentusi nuo minties apie vyrų kelionės tikslą.

Kiek kartų broliai palikdavo Ventę ir dėl įvairiausių tikslų. Bet Uviui, perrenkant atmintyje paskutiniųjų metų žygius, vis atrodė,

jog jų – trumpesnių ar ilgesnių – vis daugėjo. Per tas išvykas ir visus kitus rūpesčius nuolat stigo laiko pabūti su sūnumi. Uvis tegalėjo džiaugtis, kad ištaikė vieną kitą akimirką pamokyti Žybartą sėdėti ant žirgo, bei tikėtis, kad jo paprašyti du daug šilto ir šalto per ilgą gyvenimą regėję kariai pamokys jo sūnų ginklo valdymo paslapčių. Tačiau kartu vis perštėjo krūtinę atsiminus, kad visko, kas svarbiausia, jį patį išmokė tėvas. Visko, kas padėjo, sulaukus vos dešimties, išgyventi nelaisvės metus Rygoje ir pabėgus rasti kelią į Žemaitiją, Ventę[1].

Tiesa, paprastai tokiu atveju Uvis visada skubėdavo teisintis, kad tėvo gyvenimas buvo kitoks. Aišku, kupinas įvairiausių rūpesčių, kurie visada tenka rikiams, bet ne toks.

Viską pakeitė Ryga ir iš jo lyg gyvatė nuolat taikęs atšliaužti bei įkasti Ordinas. Tėvo valdymo metais ši grėsmė dar buvo tolima. Tik paskutiniais jo gyvenimo metais virto kasdieniu rūpesčiu, o galop atėmė gyvybę didžiajame Šiaulių mūšyje. Žybartas išėjo su pergale, bet sūnui kartu su pilimi atiteko ir Ordino grėsmė. Lyg koks plėšrūnas, nuolat tykojęs pasaloje patogios akimirkos šokti ir suleisti dantis.

Broliai puikiai atminė dar tokius, regis, nesenus laikus, kai naktinei sargybai užtekdavo dviejų karių aukščiausiame bokšte. Dabar, be šių, dar statė ir kituose trijuose žemesniuose bokštuose po patyrusį karį ir pridėdavo po jaunylį. Taip viena strėle taikydavo pakloti du kiškius – tiek sargybos priešas nepastebėtas nelikviduos, o jauni kariai pasisemdavo patirties leisdami laiką su patyrusiais.

Žinia, aštuonių vyrų sargyba – varginantis dalykas trijų dešimčių nuolatinei pilies įgulai, bet ką padarysi. Teko taikytis, o kai prireikdavo – dažniau pasitelkti vyrus iš kaimų pilies tvarkymui ar jos apsaugai, ypač Uviui kur nors su būreliu vyrų išjojus ar juos vienus su užduotimi pasiuntus. Maža kur, rūpesčių buvo per akis. Sakysim, kad ir į Ordino užgrobtas žemgalių žemes, pašniukštinėti – ar tas nekyla į žygį, ir pergabenti seno Uvio draugo Zervio Ordiną sekti surastų žemgalių surinktas žinias.

---

[1] Apie Uvio nuotykius nelaisvėje skaitykite knygose „Belaisvis“ ir „Vilkė“.

Ordinas! Uviui atrodė, kad jis kas rytą su viena ir ta pačia mintimi pabusdavo – ką vėl sumanė tie baltaapsiausčiai riteriai. Po Šiaulių mūšio buvo pritilę, bet praėjo keletas metų – vėl bruzda. Vėl slenka, vėl savo siekia tikslo.

Uviui, kaip ir kitiems Žemaitijos rikiams, jau nebuvo paslaptis, jog Rygos riteriai susijungė su kitu ordinu. Tik apie šį nedaug težinojo – kad iš kažkur atsikraustė ir įsikūrė pačiame lenkų – prūsų žemių pasienyje ir brovėsi į prūsų valdas, jas pasiglemždamas ir skubėdamas statyti savo pilis. Tiesa, girdėjo, kad dar ne tokias, kaip mūrinė Rygos, tad lyg ir ne taip baisiai atrodė.

Bet taip galvoti galėjo tik mažiau patyrę. Vyresniems ir šių pabirų žinių užteko susiprotėti, kad susijungę ordinai sieks sujungti ir savo žemes. O tai, ypač Rygos riteriai, galėjo padaryti tik pakeliui, vėl iš naujo palenkę po Saulės mūšio atsimetusius paskutinius laisvus palei jūrą gyvenusius kuršius ir užkabinę bent jau dalį žemaičių. Reikėjo laukti, kada Ordinas pajudės, ir tam nuolatos rengtis. Tuo labiau, kad žvalgai iš žemgalių žemės atnešė žinių, jog Rygoje pasirodė nauji riterių būriai iš Vokietijos, kuriuos atvedė ir liko vadovauti Ordinui kažkoks Balkas, tik, laimei, ne tiek daug, kad pakiltų į žygį. Broliai Žybartaičiai spėjo, jog lūkuriavo, laukdami, kur pasuks iš rytų pasirodę grėsmingieji mongolai. Žvalgai kalbėjo, kad riteriai rūpinosi stiprinti Rygą ir kitas pilis, tad buvo vilties, kad šiuos metus pavyks ramiai pragyventi.

– Žinai, aš nelabai beatsimenu, kada paskutinį kartą ilgiau palikau Ventę ne dėl Rygos riterių – visada, atrodo, tai prieš juos eidamas, tai nuo jų gindamasis, tai juos šnipinėdamas, – ištarė Uvis, įsipylęs midaus ir sverdamas rankoje ąsotį: tuštokas.

– Tai rytoj pagaliau bus toks kartas, – apsnūdęs Einius, sekdamas brolio judesius, tik pasakęs susigriebė, kad, ko gero, prašovė.

– Bijau, kad ne. Labai bijau, – Uvis gurkštelėjo iš taurės ir sukumpo virš jos.

Uvis pats savimi bjaurėjosi, pagalvojęs, kiek per vakarą išgėrė, bet vis neįstengė liautis. O juk iš pat ryto laukė ilga kelionė. Jau jautė, kaip rytoj plyš galva, bet dar bjauriau maudė krūtinę.

Puikiai atminė, kiek laiko su tuo maudimu gyveno. Porą mėnesių. Nuo tos dienos, kai į Ventės vartus pasibeldė žygūnas iš Kretingos.

Jo atnešta žinia kirto kaip kalavijas: visa uošvio Sareikos šeimyna – jis pats, žmona, du paaugliai sūnūs ir keli juos lydėję kariai – buvo nužudyti pakeliui iš netoliese gyvenusio kuršių rikio Lokero sūnaus vestuvių.

Žygūnas daugiau nelabai ką turėjo pridurti. Mat gyvų liudininkų neliko. Žiauriai sukapotus nelaimingųjų kūnus rado kiti į namus susirengę vestuvių svečiai. Lokeris, iš jų išgirdęs apie nelaimę, kaip mat pakėlė savo vyrus ir su prisidėjusiais kai kuriais svečiais puolė gaudyti žudikų.

Iš pirmo žvilgsnio nusikaltimo vietoje galėjo pasirodyti, jog tai – plėšikų darbas. O ką daugiau gali pagalvoti pamatęs, kad nuo žaizdotų kūnų nuplėšti gausūs papuošalai, dingę puikūs ginklai ir šarvai, kuriais žuvusieji puikavosi vestuvėse.

Tačiau atidžiau apsidairius kilo kitokių įtarimų. Matėsi, kad užpuolikų būta patyrusių, nes pasirinko pasalai labai tinkamą vietą. Žuvusieji neturėjo jokių vilčių apsiginti, tad jautėsi gero kario ranka. Taipogi nemenkas žuvusiųjų skaičius liudijo, jog užpuolikų turėjo būti daug, o tai buvo nebūdinga plėšikams, be to, jie turėjo būti ir įžūlūs kaip reta. Juk niekas iki tol negirdėjo, kad plėšikai būtų užpuolę ir išžudę rikio šeimą.

Keistai atrodė ir tai, kad kūnuose nesimatė strėlių žymių, nors visi požymiai rodė, jog rikio šeimyna buvo iššaudyta nespėjusi pasipriešinti. Jos buvo prapuolusios po daugybės kalavijų kirčiais, ir tai vėlgi buvo nesuprantama – kam kapoti negyvus? Ar ne tam, kad norėta paslėpti strėlių pėdsakus?

Dar sunkesnę mįslę užminė pėdsakai. Jie vedė į Žemaitijos pusę. Sekti buvo nelengva, nes užpuolikai sumaniai mėtė pėdsakus, kol galų gale juos prapuldė paskutinė besitraukusios žiemos pūga. Persekiotojams teko pasukti namo kaip musę kandus.

Lokeris gaudynėms sugaišo tris paras. O kai grįžo, kartu su kaimynais pasirūpino žuvusiųjų laidotuvėmis ir pasiuntė žygūną į Ventę.

Kai žygūnas dėstė atneštas liūdnas žinias, menėje, be Uvio, jo žmonos Karilės bei sūnaus, sėdėjo dar keli vyresni, dar Žybartui tarnaudami daug visko patyrę Ventės kariai.

Žygūnas buvo be galo pavargęs.

– Nemiegojau, – paaiškino, beveik be paliovos gerdamas paslaugiai tarno į taurę pilamą vandenį, bet jo ranka drebėjo tarsi vėjo draskomas lapas ir vanduo liejosi per smakrą, plaudamas kelio dulkes ir varvėjo ant purvinų rūbų.

Uvis bijojo pažvelgti į žmoną. Jis dar puikiai atminė skausmą, kurį pergyveno matydamas mirštantį tėvą. Bet turėjo padėti žmonai, nes ta, vos žygūnas ištarė baisią žinią – visus išžudė, – kaip pakilo nuo krėslo, taip ir stovėjo, prispaudusi kumščius prie po gimdymo likusios putnokos krūtinės, kol žygūnas kalbėjo. Uvis, išsigandęs, kad ji tuoj tuoj kaip pakirsta kris, išsitempė šalia, pasiruošęs akimoju ją pagauti, o paskui vos nulaikė prie savęs priglaudęs jos tramdomos raudos tampomą kūną. Karilė buvo veik jo ūgio, bet Uviui atrodė, kad ji vis mažėja ir mažėja, slysdama iš jo rankų, o dar susikaupti trukdė tas sugrįžęs skausmas, kurį juto žvelgdamas į mirštantį tėvą. Ir dar didesnis dėl užuojautos žmonai – koks turi būti žmogaus skausmas, kai vienu ypu netenka keturių brangių žmonių! Koks baisus turi būti vienišumo jausmas!

Ventės rikis dar stipriau spaudė prie savęs žmonos kūną, kabantį tik ant jo rankų, jausdamas, kad tas vis labiau pasiduoda raudai ir glemba. Jis kažką kuždėjo jai į ausį, pats nelabai suprato ką, bet stengėsi rasti žodžius, kurie nors kiek paguostų žmoną, kol ūmai dingtelėjo mintis, jog seniai besulaukė žygūno su geromis žiniomis. Vis su kokiomis negandomis, viena už kitą prastesnėmis. Kaip buvo su žinia apie į rusų kniaziaus nelaisvę papuolusį Jundos mylimąjį Grauslį, kurią atnešė su šio, išsiruošusio į rusų žemes pasimedžioti kraičio, jotimi išjojęs Kantivas. Mylimojo gelbėti puolusi Junda išsivedė rinktinius vyrus. O grįžo tik po poros metų viena, lydima golindo Merkaus[2], už kurio veikiai ištekėjo, ir dabar jie abu stovėjo vienas šalia kito, ir Junda sūpavo ant rankų mažąjį Grauslį.

---

[2] Apie šią Jundos kelionę skaitykite knygoje „Ilga kelionė namo".

Ventės šeimininkas vis spaudė Karilės kūną. Regis, jis jautė kiekvieną savo moters krūptelėjimą, bet vis dėlto tik paskutinę akimirką suspėjo pagauti galutinai stiprybę praradusią ir ant žemės besmunkančią žmoną.

Uvis manė jau kitą rytą su šeima leistis į Kretingą. Reikėjo pasižiūrėti, kokie ten reikalai, ir spręsti, ką daryti su taip netikėtai atitekusiu palikimu, kam pavesti tvarkyti pilį. O tai nebuvo taip paprasta, nes niekada apie tai negalvojo. Net mintis nebuvo užklydusi, kad toks palikimas gali lyg iš dangaus nukristi. Juk Karilė turėjo du brolius.

Tačiau kitą dieną sielvarto pakirsta žmona nepakilo iš patalo. Ją krėtė karštis, ir Medeinai teko pavargti traukiant iš ligos gniaužtų marčią. Bet vos tik Karilė atsistojo ant kojų – susirgo sūnus, ir Karilė nė už ką nesutiko palikti jį uošvės globai. Uviui teko pasitenkinti pasiuntus atgal į Kretingą tą patį žygūną su žinia, kad kol kas paveda pilį prižiūrėti Gulbiui. Jį – ilgus metus ištikimai Sareikai tarnavusį karį – Uviui pasiūlė Karilė. Žmona Gulbį nuo vaikystės atminė kaip sumanų karį ir gerą šeimininką, kuris paprastai pavaduodavo Sereiką Kretingoje jam kur nors iškeliavus.

Uvis įsidėmėjo Gulbį per pirmą apsilankymą Kretingoje ir vestuves. Senasis karys ir jam paliko gerą įspūdį, tad sutiko su žmona, kad tas puikiai susitvarkys, kol jie atvyks ir, vietoje apsižiūrėję, nutars, ką toliau su Kretinga daryti.

Žinia, po daugelio metų pilis turės tekti mažajam Žybartui, o gal kitam Uvio ir Karilės sūnui, kurių vylėsi turėti ne vieną. Iki tol Kretinga būtų tekę rūpintis kuriam nors iš patikimų ir artimų Uvio žmonių. Ventės rikis mintyse visaip svarstė, kas būtų tinkamiausias, bet dažniausiai jam atrodydavo, jog būtų geriausia Kretingoje pasodinti Jundą su Merkumi. Tiesa, balsu neskubėjo pasakyti, nors buvo tikras, kad golindas sutiks. Juk ne veltui vis užkliuvęs atsimindavo, jog privalo pats šeima pasirūpinti ir turėtų pasiūlyti savo kardą žymiausiam žemaičių rikiui Vykintui, kad galop iš jo už tarnybą kaip tėvoniją gautų kokią pilį.

Teisingas noras, bet iki tol būtų reikėję kaip reikalas pamosikuoti kalaviju. Ir dar neaišku, ar būtų gyvas sulaukęs tos tėvonijos. O prižiūrėdamas Sareikos pilį Merkus būtų turėjęs daugiau progų iš geros pusės pasirodyti Vykinto akyse. Vis tik pilis stovėjo pačiame pasienyje su kuršių žemėmis. O kas ten dėjosi, tik dievai galėjo pasakyti. Gyvendamas toli Uvis nebelabai išmanė, kurios kuršių žemės po atsimetimo nuo Ordino išliko laisvos, o kurias kryžiuočiai jau buvo susigrąžinę. Kai Uvis paskutinį kartą lankėsi pas uošvius, Sareika pats nelabai ką daug galėjo papasakoti, kas dedasi kaimyninėse į šiaurę nuo Kretingos kuršių žemėse. Jose dar nestovėjo Ordino pilys, nebuvo ir jo vietininkų, tačiau girdėjo, kad kai kurie anksčiau krikštą priėmę kuršių rikiai vėl mokėjo Rygai duoklę ir turėjo, Ordinui susiruošus į žygį, duoti savo vyrus į pėstininkus.

Tokioje neaiškioje padėtyje atsidūrusioje pilyje reikėjo stiprios rankos, bet jokių didesnių bėdų bent jau artimiausioje ateityje Uvis nelaukė.

Tačiau apsiriko. Pilį vėl aplankė žygūnas. Tiesa, šiuokart ne iš Kretingos, o atsiųstas paties Vykinto, stipriausio žemaičių rikio.

Žinia buvo pritrenkianti: Kretingoje apsireiškė naujas šeimininkas. Tiksliau, į ją savo teises pareiškė Strangulis, Sausugalės pilies, kuri stovėjo į šiaurę nuo Kretingos gulėjusiose neaiškiose kuršių žemėse, rikis. Jis pasirodė Kretingoje, lydimas nemenkos kariaunos ir krivio, kuris viešai patvirtino Strangulio teises į pilies valdymą, pasiremdamas bendro Sareikos žmonos Karilės ir Strangulio protėvio valia.

Vykinto žygūnas perdavė rikio valią: tuojau pat keliauti į Kretingą ir kuo greičiau viską ten išsiaiškinti. Viską, bet svarbiausia, kaip ten bebūtų, – pilis turi likti žemaičio rikio rankose, o ne atitekti kažkokiam įtartinam kuršių rikiui.

Reikėjo keliauti, tuo labiau, kad mažasis Žybartas pagaliau pasveiko ir nebeliko kliūčių kelionei. Tačiau Uvis persigalvojo – padėtis Kretingoje buvo neaiški ir jis nutarė nerizikuoti. Vaiko neimsim, pasakė žmonai ir užsispyrė, jai pabandžius ginčytis. Nerizikuosiu sūnaus gyvybe, atkakliai kartojo, atmindamas paslaptingą Sareikos šeimos likimą.

Uvis mielai būtų ir Karilę Ventėje palikęs, tačiau ši nė girdėti nenorėjo. Vyras iškart pajuto žmonos balse plieną ir nebandė jos perkalbėti. Žinojo, – jei jau dėl sūnaus nusileido, tai daugiau nė per sprindį nesitrauks. Teliko rinkti būrį kelionei, didesnį nei paprastai imdavo keliaudamas per Žemaitiją.

Tačiau dėl vieno dalyko buvo nutaręs daugiau nenusileisti – be Karilės, daugiau moterų neimti. Mat bijojo, kad Junda, išgirdusi, jog kalbins Merkų, ims pirštis kartu keliauti, bet ji net nebandė. Puikiai nutuokė, jog su kūdikiu ant rankų ne pagalba – tik našta, o palikti jį Medeinės priežiūrai nesiryžo. Užteko, juk šiai teko rūpestis mažuoju Žybartu. Galų gale viską išsiaiškinti ir sutvarkyti buvo vyrų reikalas, ir ji nesiginčydama išleido Merkų, pati apsiėmusi prižiūrėti Ventę.

Jau susiruošus į kelionę pilyje pasirodė Einius. Tą vasarą jis rengėsi keliauti į Rytus, bet kelionę privertė atidėti žinios apie po rusų žemes besitrankančius mongolus. Per daug rizikinga, tad nusprendė net iki rudens paviešėti pas artimuosius. Išgirdęs apie Uvio bėdas pasišovė palydėti brolį ir užsikrėtė jo nerimu: Sareikos šeimos žūties istorija tikrai keistai skambėjo, kaip ir niekieno nelaukto Kretingos įpėdinio pasirodymas.

Kuo labiau artėjo kelionės diena, tuo labiau nerimo broliai. Ir midus neįstengė įveikti krūtinės maudulio. O juk, atrodė, kone pačią paskutinę akimirką dar vienas didelis akmuo nuo pečių nusirito – Karilė, visą vakarą nuo rankų nepaleidusi sūnaus, prieš išvesdama jį migdyti ūmai pareiškė, kad nekeliaus. Nekeliaus, ir baigta, ir Uvis nedrįso klausti, kodėl. Nekeliaus – ir gerai.

Žybartaičiai prasėdėjo iki paryčių, kol audra kiek aprimo ir virto monotonišku lietumi. Tik tada pakilo nuo stalo. Galvojo šiek tiek pailsėti prieš kelionę, bet, kaip vėliau išsiaiškino, nė vienas, kol atėjo metas keltis, nesudėjo bluosto.

Ir iškeliavo – ne nuo pagirių, o nuo nerimo skylančiomis galvomis.

2 skyrius

KRIVIŲ GINČAI

– Ir atplaukė iš už jūrų marių nesuskaičiuojama daugybė žuvėdų laivų. Ir vedė juos jų rikis, narsusis Svenas, vadintas Raudonveidžiu. O Raudonveidžiu dėl to, kad pirmas įsiveržęs į vieną iš nesuskaičiuojamų savo užkariautų pilių apdegė veidą, nešdamas iš jos grobį. Ir atsivedė jis daugybę narsių karių. Ir puolė jie kuršius, kaip audros debesys apgulė. Ir pakilo jų atremti didžio rikio Dorno vedami kuršiai, ir kovėsi kaip sužeisti lokiai, tačiau žuvėdų buvo daugiau. Ir ėmė jie pilį po pilies, kol rikis Dornas sukryžiavo savo kalaviją su paties Sveno Raudonveidžio kalaviju. Didi buvo jų kova. Abu karžygiai buvo neregėti galiūnai, bet dievai buvo palankesni Svenui. Jis užmušė Dorną, vedė jo našlę, sujungė nukariautas kuršių žemes į vieną ir ėmė ją valdyti. Ir turėjo jis su Dorno našle du sūnus. Vyresnįjį Svenas Raudonveidis apvesdino su kuršių rikio Daubo dukra, ir po Daubo mirties Sveno sūnus ėmė valdyti jo žemę. O jaunesniajam sūnui Sveinui Svenas Raudonveidis paliko savo žemę. Sveinas turėjo tris sūnus. Vienas žuvo, o kitiem dviem Sveinas, sulaužęs tėvo Sveno Raudonveidžio priesaiką nedalinti žemės, paliko ją perpus perplėštą. Vienam – Steikuliui – atidavė Kretingą, o kitam – Pikuliui – pastatė naują pilį, Vartą. Bet Pikulis greitai žuvo, su savo narsiais vyrais išplaukęs kariauti už jūrų marių. Jis paliko dvi mažas dukras. Steikulis pasirūpino jomis, užaugino ir išleido už vyrų, o Pikulio žemę, atsiminęs senelio valią, prijungė prie savosios. Juk dievai už jos sulaužymą prapuldė

už jūrų marių ir Pikulį, ir jo karius. Tad Steikulis ir pats nedalino sujungtos žemės, ir savo sūnui, irgi pavadintam Steikuliu, liepė gerbti protėvio valią. Bet šiam neteko – visi trys jo sūnūs žuvo jauni, ir Kretingos pilis liko jo dukrai Karilei, kuri ištekėjo už Sareikos. O Karilės ir Sareikos dukra Karilė – tiesioginė Sveino, kurį Svenas Raudonveidis skyrė valdyti Kretingą, palikuonė, ir Kretinga dabar turi priklausyti jos šeimai, antraip dievai mus visus nubaus už protėvių valios paniekinimą.

Krivis Preikus buvo toks senas, kad niekas net negalėjo bent apytiksliai pasakyti kiek jam metų. Einius vėliau mėgino išklausti kretingiškius, bet visi jį jau seną atminė, ant pečių krintančiomis retomis visiškai baltomis plaukų sruogomis. Matėsi, kad krivis kažkada buvo kaip reta aukštas, nes ir kone perpus amžiaus sulenktas buvo lygus su vidutinio ūgio vyru. Ir jėga, matyt, kažkada nesiskundė, bet amžius atsiėmė savo ir Preikui net sėdėti buvo sunku. Jis vis kumpo ir sviro į priekį, prieš save tiesdamas iš plačios rankovės slystančią ploną, iššaususią ranką ilgais, plonais, lyg paukščio lenktais pirštais. Atrodydavo, dar kiek, ir būtų nuslydęs nuo suolo ir kritęs nosimi žemyn ant grindų lentų, bet jį vis laiku spėdavo sugriebti šalia sėdėjęs daug jaunesnis krivis Kabrelis. Šis irgi buvo aukštas ir liesas kaip kartis, bet taipogi kumpo kaip senolis, žiūrint iš šono atrodė, kad nuo nuolatinio linkimo prie jo.

Mat jaunasis krivis ne tik nuo kritimo saugojo Preikų. Metai beveik buvo atėmę ir senojo krivio balsą, vos besigirdėjo. Visiems, susirinkusiems menėje, teko sėdėti ištempus ausis, kad nė žodžio nepraleistų. Kai senolis nutildavo, atrodydavo, kad gali apkursti nuo įtempto susirinkusiųjų kvėpavimo. Tačiau nors ir kaip besistengdavo, karts nuo karto ne viską išgirsdavo ir neretai senolio žodžius, prieš tai sulinkęs prie jo ir išklausęs, persakydavo Kabrelis. Tokiais atvejais, Preikui baigus šnibždėti, Kabrelis atsukdavo į susirinkusius savo iššaususį, asketišką veidą ir visus nužvelgdavo piktu žvilgsniu iš po tankių antakių.

Menėje grūdosi beveik trisdešimt vyrų. Be Uvio, Einiaus, Merkaus, kelių jų palydos vyrų, Gulbio bei keleto ilgus metus Sareikai

tarnavusių vyrų, ant suolų dar sėdėjo Strangulis su keliais savo kariais. Pačios garbingiausios vietos atiteko kriviams. Preikų, gyvenusį alkoje šalia Kretingos, be Kabrelio, į pilį atlydėjo dar vienas jo padėjėjas – Dabris. Dėl senumo Preikus be abiejų savo jaunųjų pagalbininkų nekeldavo kojos iš alkos.

Dar vienas maždaug pusamžis, bet gilių raukšlių išvagoto veido krivis – Gaudrus – buvo atkeliavęs kartu su Stranguliu. Gaudrus kalbėjo pirmas ir nuo jo žodžių, kol šnekėjo Preikus, Uvis neįstengė atsitokėti.

Buvo ko stebėtis.

Gaudraus žodžiai neretai sutapo su Preikaus. Išskyrus vieną svarbią detalę – anot Gaudraus, Sveno Raudonveidžio valia skelbė, jog Kretinga gali atitekti tik jo tiesioginiams vyriškos lyties palikuonims. Šnekėdamas Gaudrus net kelis kartus pakartojo, jog, girdi, protėvio valiai jau sykį nusižengta. Pilis kaip kraitis teko kitos giminės atstovui, beje, ir dar žemaičiui (mat, Sareika į Kretingą atėjo užkuriom). Dievai užsirūstino, ir nevalia daugiau jų rūstinti, atiduodant pilį pašaliečio dukrai, o iš tikro – jos vyrui žemaičiui iš pačios Žemaitijos gilumos. Net baisu pagalvoti, koks gali būti dievų kerštas, jei protėvio valia dar sykį bus paniekinta. Žiūrėkit, grūmojo Gaudrus, Sareika, nors atėjo iš Žemaitijos, nors ir turėjo kuršių kraujo – jo motina buvo kuršė, nors ir stengėsi laikytis kuršių papročių, bet dievai vis vien buvo negailestingi...

Kriviai susiėmė Preikui pabaigus savo šneką, nes senolis kelis kartus pakartojo – Svenas Raudonveidis paliko pilį savo jaunesniojo sūnaus palikuonims, nežiūrint jų lyties. Gaudrus laikėsi savo. Jam, jaunesniam, buvo nesunku peršaukti senolį, bet Preikui talkino jo padėjėjai. Jie vienas po kito, palinkę prie senojo krivio, garsiai kartojo jo žodžius, o kol Gaudrus pakeltu balsu dėstydavo jo istoriją palaikiusius argumentus, Dabris ir Kabrelis, vėl sukumpę prie Preikaus, lyg kempinės sugerdavo jo žodžius, pasiruošę juos pagarsinti pasitaikius menkiausiai galimybei.

Menėje ir taip buvo tvanku nuo susirinkusių vyrų kvėpavimo. Jie sėdėjo nuo ankstyvo ryto, o saulė jau buvo persiritusi į antrą dienos

kelionės pusę ir vyrų veidais bliaukte bliaukė prakaito upeliai. Kai kurie iš jų jau žiopčiojo tarsi į krantą išmestos žuvys. Negelbėjo nei atlapotos durys, nei nuo langų nuimtos juos dengusios plonos lentelės. Pro langų akiduobes į menę liejosi vienos danguje viešpatavusios saulės spinduliai ir atrodė, kad karštis ir vėją nuvargino, ir tas kaupė jėgas kažkur pasislėpęs. Uvis, atžagaria ranka vis braukdamas nuo kaktos prakaitą (tik tas menkai gelbėjo, linines marškinių rankoves jau galėjai gręžti), su ilgesiu atsiminė lietų, kuris merkė pirmas dvi kelionės dienas, palikus Ventę.

Nujautė, kad bus nelengva, bet taip... Tikrai ne. Strangulis Kretingoje kaip savo kieme jautėsi. Iš pradžių net nenorėjo žemaičiams atverti pilies vartų. Gulbis vėliau pasakojo, jog, iš sargybinių išgirdęs, kas į pilį prašosi įleidžiami, prieš lipdamas į bokštą pats su atvykėliais pasikalbėti, šūkčiojo prieš kieme susirinkusius karius, girdi, nėra ko į kuršių pilį įsileisti kažkokių svetimų žemaičių. Bet Gulbis, nors ir kuršis, nepaklausė. Jį palaikė ir kiti Sareikai ir jo dukrai ištikimi pilies vyrai, kurių buvo daugiau nei Strangulio atsivestų karių, be to, tarp jų ir žemaičių buvo. O dar kretingiškiams Strangulis nuo pat pasirodymo nepatiko. Labai jau įžūliai elgėsi, visur kaišiojo nosį ir šūkaliojo, kaip viskas apleista, blogai jus Sareika prižiūrėjo, tuojau parodysiu, ką reiškia tikras šeimininkas. Tad niekas nesiskubino jo klausyti.

Uvis su savo bendrakeleiviais pateko į Kretingą, bet vis jautėsi tarsi būtų šturmu paėmę priešišką pilį. Kaip uždėjo rankas ant kalavijų rankenų prie vartų trypdami, taip ir nenuleido, į kiemą jodami ir budriai aplinkui dairydamiesi, pasiruošę, vos pajutę pavojų, akimoju apnuoginti ginklų metalą. Strangulis, nuo bokšto nusileidęs, iš kur žemaičiams šūkčiojo, kad nėra ko lįsti į svetimą pilį, kuri jam priklausė garbingo protėvio Sveno Raudonveidžio valia, laukė, į šonus įsispendęs, kiemo viduryje, apsuptas savo palydos karių. Kretingos vyrai stengėsi laikytis atokiau. Jie daugiau spietėsi palei sienas, bet jų veidai nieko gero nežadėjo. Einius, nužvelgęs juos, spėjo, kad jeigu būtų užvirusi košė, nemažai jų būtų nė vienos pusės nepalaikę, tik laukę, kieno bus viršus.

Atrodė, jiems neilgai teks laukti. Vos Uvis spėjo nušokti nuo žirgo ir žengti Strangulio pusėn, šis vėl praplyšo šūksniais apie savo teises į pilį. Žybartaitis iš pradžių mėgino ramiai atsakinėti, bet jo veidas iš lėto ėmė rausti, nes kuršis iš paskutiniųjų stengėsi išprovokuoti jį ištraukti ginklą, kad paskui galėtų apkaltinti pradėjus kirstynes.

Ir gal jam būtų pasisekę, nes galiausiai pradėjo atvirai tyčiotis iš žemaičio ir jį įžeidinėti, jeigu ne Einius. Kol vyresnysis brolis dar žodžiais kirtosi su netikėtu įpėdiniu, jaunesnysis, pasivedėjęs į šalį Gulbį, akis į akį su juo šnektelėjo. Šis ir patarė pasikviesti iš alkos senolį Preikų, kuris iš ankstesnių krivių buvo perėmęs ir saugojo žinią apie Sveno Raudonveidžio palikimą. Ir – skubiai.

– Kuo greičiau, – kuždėjo senis, stengdamasis nugara laikytis į Strangulį. – Tas Strangulio krivis čia kasdien pliurpia apie mūsų kaltę prieš dievus dėl pažeistos Sveno Raudonveidžio valios, tas vyrus labai veikia. O kai išgirdo, kad atjosite, dar labiau užsivedė – o kas bus, jei pilis teks žemaičiams? Tam žiauraus jų vyresniojo Vytenio, kuris talkina dar žiauresniam lietuviui Mindaugui, šuneliui Uviui? Kas dabar bus: tikrai Perkūnas savo ugninėmis ietimis ne tik Kretingą – visus aplinkinius kaimus išsmaigstys, nes Vytenis talkina Mindaugui, o šis eina prieš dievų nustatytą tvarką ir įvedinėja savo. Greičiau kvieskit!

– Ne! – užriaumojo Strangulis, kai Uvis, nenuleisdamas nuo jo akių, į brolį pakreipęs galvą ir išklausęs jo skubrią šneką, pasiūlė kviesti krivį Preikų išaiškinti, kieno tiesa.

– O kodėl ne? – Uvis bandė kalbėti ramiai.

– Ne! – Strangulis jau baubte užbaubė ir išlupo kalaviją.

Jau, regis, būtų puolęs į priekį, bet paskutinę akimirką susilaikė, pamatęs, kad žemaičiai kaip vienas akimoju apnuogino savo ginklus, o nė vienas iš kretingiškių net nekrustelėjo.

– Ne! – jis toliau baubė, taškydamasis seilėmis ir savo žodžius palydėdamas grėsmingais kalavijo svaičiojimais, bet iš vietos nesijudino. – Svenas Raudonveidis aiškiai pasakė – jo palikimas priklauso vyriškos giminės palikuonims. Jo vyriausio sūnaus! Mano protėvio! Man! O aš atiduosiu Kretingą savo jaunesniajam sūnui! O vyresniajam paliksiu savo pilį.

Kuršis triukšmavo ir vis aplink žvairavo, bet tik jo atsivesti vyrai pritardami linksėjo. Kretingiškiai niauriai tebetylėjo, iš padilbų sekdami ginčą.

– O kas čia tokio, jei išklausysime, ką pasakys krivis Preikus, – ūmai jį pertarė Gulbis. – Jis juk saugo Sveno Raudonveidžio valią.

Atrodė, Strangulis tuoj ant jo užbaubs – atsisuko į kretingiškį iš nuostabos trumpam apstulbęs ir vienai kitai akimirkai nutilęs, kad įkvėptų ir praplyštų, – bet vėl paspringo, nes iš pasienio, kur stypsojo gausiausias kretingiškių būrys, atskriejo piktas šūksnis:

– Tikrai, kodėl nepasikvietus Preikaus? Kas čia tokio?

– Tikrai... tikrai... tikrai... – lyg banga nusirito per Kretingos vyrų būrelius.

– Tikrai! – dar kažkas riktelėjo iš kito kampo, negu šaukė pirmasis, nepastebėtas likęs kretingiškis. – Kaip Preikus pasakys, taip ir bus. Pasakys, kad Strangulis sako teisybę – jo pilis ir bus!

Strangulis nebeturėjo kur trauktis, nebent tik vilkinti laiką:

– Gerai, rytoj susirinksime ir išklausysime krivį. Jūs per tą laiką po kelionės atsigausite, galvos bus šviesesnės.

Uvis, nors pats sau ir nusistebėjo, kokio dar galvos šviesumo reikia krivį išklausyti, bet jau buvo besutinkąs, tačiau pastebėjo, kaip Einius, stipriai suspaudęs lūpas, vos pastebimai papurtė galvą, ir kirto:

– Ne, šiandien! Tuojau pat!

Kirto, ir lengviau pasijuto vėl išgirdęs pritariantį kretingiškių murmesį.

Tuojau pat! – ir, pasirodžius Preikui su jo jaunaisiais padėjėjais, vyrai, susėdę menėje klausėsi krivių ginčo. Ir juo toliau, tuo labiau atrodė, kad tik jų ginklai galės išspręsti, kas teisus. O kas toliau? – rikiavo mintis Einius. Gerai, regis, išmesti Strangulį su jo vyrais iš pilies nebus labai sunku. Nors savo žemėje jis ir gali surinkti nemenką kariauną, bet Kretingos pilis per kieta jo dantims. Bet jeigu Strangulis Ordino vasalas – nors ir neišsiduoda, nes tada su juo būtų trumpa kalba, tai tada gali įsikišti vokiečiai...

Nežinia, kuo viskas būtų pasibaigę, jeigu ne krivis Gaudrus, tiksliau, jei jis būtų susivaldęs ir nepratrūkęs:

– Nebeklausykit to senio! Argi nematote, kad dievai ant jo užsirūstinę? Visai jam protą sumaišė. Pats nebesupranta, ką šneka!

Krivis taip riktelėjo, kad visi menėje iš netikėtumo krūptelėjo. O Preikus dar labiau sukumpo ir vienas iš jį prilaikiusių krivių, Dabris, net nuo suolo nuslydęs bei ant vieno kelio priklaupęs, laikė senolį, kad ant grindų nekristų, kartu, beveik palindęs po Preikumi, klausėsi, ką jis šnibždėjo.

– Klausykite! – šūktelėjo, senoliui pabaigus ir, vis dar priklaupęs, iškėlė ranką, kad atkreiptų visų dėmesį. – Krivis Preikus sako, kad jis sakė tai, ką byloja Sveno Raudonveidžio akmuo!

– Koks akmuo?! – pirmas, pats to nepajutęs, iš netikėtumo pašoko Uvis ir beveik tą pačią akimirką – ir Strangulis, o po jų – ir visi kiti, kas tik buvo menėje.

– Koks dar bylojantis akmuo?! – visus savo išlavintu balsu peršaukė krivis Gaudrus. – Juk sakiau: dievai už bausmę sumaišė jam protą! Koks dar gali būti bylojantis akmuo?! Nesąmonė!

Strangulis su savo žmonėmis pratrūko kvatoti:

– Gerai sakai, Gaudrau! Teisybė! Kokie dar kalbantys akmenys?! Sumaišė dievai seniui protą, – bet jautėsi, jog per jėgą ir juokėsi, ir šaukė, tik kad palaikius savo krivį.

– Tylos! – kiek tik gerklė išnešė riktelėjo Uvis ir, ranka pagavęs kalavijo rankeną, vos ne vos nukentė jo neišsitraukęs, tad pasitenkino tik garsiai treptelėjęs koja į grindų lentą ir pakartojo. – Tylos! Pasakok, Preikau, koks ten dar akmuo!

– Tylos! – pakartojo vėl treptelėjęs ir perspėjančiai ištiesė ranką į bandžiusį išsižioti Strangulį. – Sakiau: tylos, dabar Preikus kalbės.

Padėjo – nei kuršių rikis, nei kas nors kitas nebedrįso ką nors pasakyti. Visi kaip vienas pasisuko į senąjį Kretingos krivį, kuris vienas buvo likęs ant suolo. Jis vėl prabilo, bet, uždėjęs ranką ant prie jo palinkusio Dabrio peties, neleido šiam atsitiesti, kol nebaigė. Kitiems teko apsišarvuoti kantrybe, nes senolis užgaišo. Matėsi, kad seko paskutinės krivio jėgos ir jis sunkiai dėjo žodį prie žodžio.

Bet vis tik pagaliau Preikus pabaigė, ir Dabris atsistojo, palikęs Kabreliui saugoti senolį:

– Krivis sakė, jog rikis Svenas Raudonveidis prieš mirtį surašė savo valią ant akmens ir jį liepė saugoti alkoje, kad šis visada bylotų jo valią krivių lūpomis. Jis liepė kriviams mintinai išmokti tai, ką jis parašė, ir perduoti kitiems kriviams, kurie po jų saugos šventą ugnį.

– Kažkoks kliedesys! – vis dar mėgino triukšmauti krivis Gaudrus, bet dabar pirmąsyk nenukentė Dabris:

– Tai tiesa! Akmuo yra alkoje ir krivis Preikus išmokė mus ant jo surašytą Sveno Raudonveidžio valią.

– Netikiu! – iškvėpė Strangulis, akimis ieškodamas savo vyrų paramos, bet tie suko į šoną akis. Vis tik krivio, ir dar dviejų, žodis yra krivio žodis, tuo labiau, kad Dabris nepasidavė:

– Akmuo yra!

– Gerai! Nėra ko tuščiai aušinti burnas. Nueisime ir pasižiūrėsime, – įkišo savo trigrašį Einius.

– Teisingai, – pritardamas sududeno Merkus, nespėjus Stranguliui išsižioti. – Ko čia gaišti laiką. Eime!

– Kokias blėnis jie čia šneka?! – dar bandė triukšmauti Strangulis. – Nėra jokio akmens!

– Yra toks akmuo, sakau – yra! – atitarė Gulbis.

– Ir girdėjai, ką jis šneka? – pasiryžo įgelti vienas iš Strangulio vyrų.

– Ne, nei girdėjau, nei patį akmenį mačiau, bet man senelis pasakojo, – atkirto Gulbis.

– Gerai. Tikrai užteks šnekų. Eikime ir pasižiūrėkime! – nukirto Uvis.

– Eime, eime, eime, – nusirito per menę ir Stranguliui teko nusileisti. Jis su savo vyrais susimetė į būrelį ir, kažką skubriai apsitarę, beveik paskutiniai nusileido į kiemą.

Alka buvo netoli pilies, ir vyrai nebalnojo žirgų. Tik vieną Preikų užsodino ant ramios kumelės, ant kurios jis, iš abiejų pusių lydimas pėsčių jaunųjų krivių, atjojo į pilį. Ir atgal keliaujant vienas krivis vedė kumelę už apynasrio, o kitas ėjo greta Preikaus dešinės kojos, uždėjęs ranką ant senolio šono ir pasirengęs prireikus jį sugriebti.

Eisena, kur jaunieji kriviai su ant kumelės kaip nendrė vėjyje siūbuojančiu senoliu rodė kelią, o kiti sekė iš paskos, savaime subyrėjo į tris grupeles. Tuojau už kumelės žingsniavo kretingiškiai, už jų – broliai Žybartaičiai su savo kariais, o gale – Strangulis ir jo kuršiai.

Ties alkos riba jaunieji kriviai nusodino Preikų ir, prilaikydami už parankių, nuvedė jį į švento miško gilumą. Eiti teko iki pat aukuro, bet senolis iškentė, jis tik trumpam stabtelėjo nusilenkti šventai ugniai, o paskui vėl tęsė savo sunkų kelią.

– Štai jis, – galop pasakė, pasukęs prie vieno iš aukuro aikštelę supusių didelių ąžuolų.

Pasakė ir virpančia ranka parodė į pusiau į žemę sulindusį plokščią akmenį. Paskui jį atsekę vyrai ratu apsupo akmenį.

– Tikrai kažkas yra, – ištarė Uvis, lyg per stalą delnu braukdamas per akmens paviršių, ir puolė plėšti jį paslėpusius gausiai nuėjusius samanų kuokštus.

Jam į pagalbą puolė žemaičiai, ir veikiai visi jau galėjo įžiūrėti akmens paviršiuje atsivėrusius ženklus. Vyrai kone nosis prikišę juos apžiūrinėjo, bet jautėsi kaip niekad neregėtą nesuprantamą daiktą užtikę vaikai.

– Kas čia parašyta? – Uvis su viltimi pažvelgė į brolį, bet tas apgailestaudamas gūžtelėjo pečiais:

– Aš tik truputėlį pažįstu raštą, kuriuo rašo rusai ir vokiečiai. Pats juk žinai, kad ir jie skirtingai rašo. O čia žuvėdų raštas. Aš jo visai nepažįstu. O tie žuvėdų pirkliai, su kuriais turėjau reikalų, rašo vokiškai. Žinau, kad jie turi savo raštą, bet jo nemačiau. Ne, palauk, – Einius trumpam nutilo, kažką stengdamasis prisiminti, ir Uvis trumpam atgavo viltį, tačiau brolis veikiai jį nuliūdino. – Meluoju, aš mačiau tokį raštą. Mačiau, atrodo, Visbyje, ant akmenų. Panašus, kaip ir šitas, bet kad, regis, ir patys žuvėdai jo nebenaudoja. O gal aš klystu. Nežinau, nepaklausiau, nepamaniau, kad man to reikės.

– Tai niekas negali pasakyti, kas čia parašyta? – nei tai paklausė, nei tai patvirtino Uvis, nužvelgdamas aplink akmenį sustojusius vyrus, ir krivis Dabris žengė į priekį.

– Čia parašyta tai, ką sakė krivis Preikus: rikio Sveno Raudonveidžio valia. Tie žodžiai, kuriuos mus išmokė krivis Preikus.

– O gal kuris nors krivis prieš Preikų ką nors supainiojo ar tyčia iškraipė, kad įtiktų kokiam rikiui, kuris gviešėsi Kretingos, pavyzdžiui, Sareikai, – nerimo krivis Gaudrus.

– Galvok, ką kalbi! – šūktelėjo Uvis ir jam aidu atsiliepė kretingiškiai. Jie žengė kuršių būrelio pusėn, ieškodami kalavijų rankenų ir juos traukdami iš makščių. Saulė jau žaidė ant apsinuoginančių kalavijų metalo. Kuršiai irgi suskato traukti savuosius, bet į vidurį tarp vyrų šaukdami metėsi abu jaunieji Kretingos kriviai:

– Atsipeikėkite, bepročiai! Čia juk alka! Slėpkite ginklus, slėpkite, greičiau!

Jiedu šaukė vienu balsu, vienas atsisukęs į Strangulio karius, kitas – į kretingiškius ir žemaičius.

Krivių žodžiai padėjo – džergžtelėjo į makštis krintančių kalavijų metalas ir vyrai, vis tebešnairuodami vieni į kitus, vėl apsupo akmenį. Jie vėl tylomis apžiūrinėjo jo paviršių ir jautėsi visiškai bejėgiais.

– Palaukite, – ūmai tylą nutraukė Merkus ir visi atsisuko į jį.

– Čia Sveno Raudonveidžio rašyta?

– Sveno, – patvirtino kažkuris iš jaunųjų krivių.

– O Svenas buvo žuvėdas?

– Žuvėdas.

– Tai reikia paklausti žuvėdų, kas čia parašyta.

– O kur mes tau paimsime žuvėdų? – gūžtelėjo pečiais Uvis.

– Tai jeigu čia jų nėra, tai reikia nukeliauti pas juos ir paklausti.

– Nukeliauti! – nusikvatojo Einius. – Reikės per jūrą plaukti.

– Jūrą? – Merkus lyg užsikirto ir Žybartaičiai pralinksmėję vienas kitam tarsi sąmokslininkai mirktelėjo.

Merkus labai mėgo klausytis Einiaus pasakojimų apie jo keliones, bet labiausiai – jūromis. Nuo vaikystės buvo girdėjęs į pasakas panašių istorijų apie tokius didelius ežerus, kur vanduo sūrus ir kur atsistojęs ant vieno kranto kito nematai, maža to – dienų dienas turi iki jo keliauti tokiomis didelėmis valtimis, kokias jam teko matyti Dniepru plaukiant, bet negalėjo patikėti, kad tai tiesa. Ir į Kretingą

keliaudamas vis nerimo, kad nuo jos iki jūros – vienas žingsnis, vis norėjo į ją žvilgtelti.

– Taigi vis norėjai pamatyti jūrą, o dabar galėsi ir paplaukioti, – tarė Uvis, slėpdamas šypseną.

– Jei reikia, tai reikia, – apsimestinai nerūpestingai numojo Merkus. – Reikia vieną kartą išsiaiškinti, ką čia Svenas Raudonveidis surašė, – jis linktelėjo į akmenį. Strangulis nusiviepė:

– Norėčiau pamatyti, kaip tu, įsidėjęs šitą akmenėlį į kišenę, sėsi į valtelę ir irkluosi iki žuvėdų žemės. Nuo kranto nespėsi nuplaukti, kai nuburbuliuosi, – kirto, nutaręs, kad žemaičiai nieko neišmano apie keliones jūra.

– Nuirkluoti tai nuirkluosime, tik kad tas akmenukas... – atsiliepė Einius, bet nespėjo baigti savo minties. Vėl įsikišo Merkus, kurį pritariančiai stebėjo Uvis:

– O kam mums tą akmenį vilkti? Paimsime beržo tošies, ant jos perpiešime šituos ženklus, nusivešime pas žuvėdus, parodysime jiems ir paklausime, kas parašyta. Viskas labai paprasta, ar ne?

– O kodėl gi ne? Galime pamėginti, – pritarė Uvis.

– O iš kur laivą paimsite? – nerimo Strangulis. – Maniškis tai dabar ant kranto. Vėjas ant akmenų užnešė. Reikia dugną tvarkyti. Užtruks. Gal iki rudens. Man taip meistras sakė prieš išjojant.

– Nieko, laivą rasime, – nukirto Einius, negirdomis nuleidęs Strangulio užsipuolimą, kur. – Reikia susitarti, kada plaukiame ir kur plaukiame, o tada aš parūpinsiu laivą.

– Gerai, tai kaip tariamės? – Uvis įrėmė žvilgsnį į Strangulį.

– Čia? – nustebo tas.

– O kuo bloga vieta? – Uvis irgi nustebęs kilstelėjo antakius. – Mano galva pati ta. Susitariame – ir lai kriviai paaukoja dievams, kad mums kelionėje sektųsi.

– Teisingai, – vienas po kito pritardami ėmė linksėti galvomis kretingiškiai ir žemaičiai.

Stranguliui nebebuvo kur trauktis. Jis nužvelgė savo palydovus – žvilgsnis ilgiau užkliuvo už vieno, vyrėlesnio nei kiti ir vis besitaikiusio užsiglausti už kitų kuršių, pliktelėjusiais smilkiniais ir medžiagos

skiaute apvyniotu kaklu, jam į ausį vis kažką šnibždėdavo vienas iš Strangulio vyrų, – ir linktelėjo:

– Gerai, tebūnie. Tiktai man reikia pasitarti su savo vyrais, kurie iš jų plauks.

Strangulis pasakė ir pasitraukė su savo kuršiais už ąžuolo, kur susimetė į būrelį ir ėmė šnibždėtis, sukišę galvas.

Uvis nulydėjo juos nustebusiu žvilgsniu – kas per rikis, jeigu turi su savo žmonėmis tokį menką dalyką aptarinėti. Juk ne koks karo žygis ar pilies šturmas. Tiesiog pasakei – tu, tu ir tu plauki, ir baigta.

Uvis taip ir padarė. Be žodžių buvo aišku, kad plauks abu Žybartaičiai. Uvis bakstelėjo į krūtinę dar vienam žemaičiui – Trakiui: tu plauksi, o tada ir į plačią Merkaus krūtinę įrėmė pirštą:

– Ir tu plauksi. Reikia tau jūrą iš arčiau pažinti. Plaukti juk moki.

– Moku, – užtikrintai atrėmė Merkus. – Mūsų upę nesustodamas perplaukdavau pirmyn ir atgal.

– O kokio platumo ta tavo upė buvo? – susidomėjo Einius, nebelabai atsimindamas, kurios kelionės metu matė Dnieprą, prie kurio užaugo Merkus, ir kokio jis pločio toje vietoje buvo.

– Kaip penkios Ventos.

– Taaaaaaaaaaip... Didoooooka... – vienu balsu nutęsė broliai Žybartaičiai. – Gaila, jūra truputėlį platesnė. Tikėkimės, kad jeigu kas, nereikės pačiam toli plaukti.

– Baikit! – nukirto įsitempęs Merkus, ir broliai, atmindami jo jėgą, nutarė nebeerzinti likimo.

Dar vienu keliautoju tapo Dabris.

– Tegul plaukia, – tarė Preikus, savo padėjėjų privestas prie Žybartaičių. – Gal ir tikrai nebe viską tiksliai atmenu. O gal kiti kriviai ką sumaišė. Nuplauks – viską tiksliai išmoks.

Taip ir sutarė.

Strangulis irgi pagaliau apsisprendė, kad plauks pats, lydimas dviejų savo vyrų, o kitus pasiųs namo. Atseit, nėra ko jiems tuščiai laiko Kretingoje gaišti.

Kai pagaliau baigė aiškinti, kas plaukia, o kas ne, vyrai nusekė paskui senąjį krivį prie šventosios ugnies aukoti dievams.

– Tai paplaukiosime! – Uvis vėl nenukentė neprisigretinęs prie Merkaus.

– Paplaukiosime! – tvirtai nukirto tas ir daugiau į kalbas nebesileido.

– Paplaukiosime, – darsyk, bet jau sau pačiam subambėjo Uvis, grumdamasis su vėl jį apėmusiu nerimu.

3 skyrius

JŪROJE

– Nujaučiau, kad nebus lengva, bet kad taaaaaip... Ochhhhhhh, oi, kaip man blogaaaa... – dejavo ant gulto išsitiesęs Merkus. Jis atrodė ir gailiai, ir juokingai, bet galėjo nesibaiminti dėl Uvio patyčių. Mat Ventės rikis pats kankinosi ant gretimo gulto ir ne ką mažiau gailiai dejavo.

– Negaaaliu! – šiaip ne taip išsunkė vyresnysis Žybartas, kai į kajutę nusileidęs jaunesnysis brolis su ąsočiu šilto viralo prisėdo šalia ir prisispyręs ėmė siūlyti gurkštelti.

– Reikia, – nenorėjo pasiduoti Einius. – Arba kitaip ir tu, ir Merkus ant kranto nepavilksite kojų.

– Ne-aaaa... – prie Uvio aimanos prisijungė ir Merkus. – Nė už ką. Nors tu mane pjauk. Nors ant kuolo sodink. Kada pasibaigs šita siaubinga audra?

– Audra? Kur tu matai audrą? – nuoširdžiai nustebo Einius. – Čia ne audra. Čia tik lietutis su vėju. Ir su visai mažomis bangelėmis.

Einius tikrai buvo ne tokių audrų prisižiūrėjęs. Jam toks oras atrodė visai ramus. Būta ko – tiesiog debesys užtraukė dangų, lietus įsismagino, įsisuko šioks toks vėjas, bet jo užteko, kad gan smagiai danguje temptų apsunkusius švininius lietaus debesis, o jūroje jauktų bangas. Tiesa, laivui nepavojingas, bet su kiekvienu jo kryptelėjimu ir Uvis, ir Merkus dar labiau nublykšdavo, susirūpinę dėl jo saugumo – neišlaikys!

– Išlaikys! – užkimdamas šaukė Einius, apsikabinęs ąsotį. – Ne pirmos jaunystės, bet patvarus, ne tokias audras atlaikė.

Bet šauk nešaukęs! Jūros ligos nukamuoti keliauninkai tik vieną tegirdėjo – ne pirmos jaunystės, reiškia – senas! Sukiužęs! Tuoj į dugną keliausime! Nenusikapstysime iki Visbio! Dar iki tos nelemtos Gotlando salos plaukti ir plaukti! Paskęsime! Dievai, leiskite iki Gotlando nusigauti, viską paaukosime!

Iki Gotlando, nes tikėjosi, jog toliau nereikės keliauti. Juk Gotlandas – žuvėdų žemė, bus, kas perskaito paskutinę Sveno Raudonveidžio valią. Sutarė į jį plaukti iškart po to, kai alkoje baigė aukoti dievams, kad kelionėje lydėtų sėkmė (oi, per mažai aukojome, sudejavo atsiminęs Merkus ir Uvis jam pritarė).

Tiesa, nedaug trūko, kad vėl būtų su Stranguliu susiėmę, šįkart – dėl kelionės, tiksliau, iš kur plaukti pas žuvėdus. Atrodė, ko čia ginčytis – Palanga ranka pasiekiama, o Einius ten žinojo trejetą laivus turėjusių kuršių pirklių. Jis balsu išvardijo jų vardus, bet čia pat suabejojo, ar kurį nors ras namuose. Nėra ko stebėtis: vasara – pats geriausias metas pirklio kelionėms, ypač keliaujantiems jūra.

– O tai ką tada darysime, jeigu nerasime? – susirūpino Uvis.

– Tada reikės į prūsų pusę keliauti, gal kokiame jų pakrantės kaime pasiseks užtikti kokį pirklį su laivu, bet tada nežinau kiek dienų sugaišime, gal dvi, o gal ir daugiau reikės, – abejodamas atsiliepė Einius ir tuo iškart pasinaudojo Strangulis:

– O ko pas tuos prūsus? Kam tokią tolybę trenktis, kai Grobinė čia pat. Ir laivų ten visada galima rasti.

Rasi, tikrai, kam? Iš pirmo žvilgsnio Strangulis lyg ir teisybę sakė. Grobinė nuo seno buvo didžiausias ir garsiausias kuršių uostas, bet ji stovėjo tose kuršių žemėse, ant kurių savo leteną jau buvo uždėjęs Ordinas ir, greičiausiai, būtų tekę susidurti su vokiečiais. Kuršių rikis jų nebūtų sudominęs, bet va žemaičių, ir dar su kriviu ginkluotoje palydoje... Būtų tekę apsimetinėti taikiais pirkliais, bet tokiam nemenkam būriui tai ne taip jau paprasta.

– O kas, kas čia tokio? Vokiečiams nerūpi pirkliai, – nudavė nesuprantąs Strangulis. – O taigi po tą prūsų krantą, žiūrėk, reikės kelias dienas bastytis, kol laivą surasime, kam laiką gaišti?

– Ne, per daug rizikinga, – nepasidavė Uvis.

Matėsi, kad ir Strangulis nenusileis. Jis su Uviu vėl sukryžiavo piktus žvilgsnius, uždėję rankas ant kalavijų rankenų, bet įsimaišė Einius:

– Nepradėkime iš naujo. Matysime, kaip pasiseks Palangoje. Jeigu nieko ten nepešime, tada iš naujo galvosime.

Taip ir baigė, kretingiškiams pritariančiai murmant. O iškeliavo kitą rytą. Broliams ir Merkui su Trakiu net neprireikė daiktų išsipakuoti, tik atsirinko savo ryšulius, kad per klaidą nepaimtų vyrų, liekančių laukti jų Kretingoje, daiktų.

Iki Palangos greitai nusigavo, nors net ir nelabai skubėjo. Tik kartas nuo karto žirgus pavarydavo ristele, nenorėdami jų be reikalo nuvarginti. Mat diena pasitaikė giedra ir karšta, ir nors joti daugiausia teko per mišką, buvo ne ką vėsiau, nei menkose plynėse aplink retus kaimus. Kaltas buvo miškas – vien pušynai, kur lyg žvakės į dangų šovusios aukštys pušys stovėjo atokiai viena nuo kitos ir šešėlis tik vietomis dengė kanopų ir ratų išmaltą siauro keliuko smėlį.

Tiesa, nors miškas buvo retas, bet nieko, be begalinių pušų gretų, keliauninkai nematė, ir juo toliau keliavo, tuo labiau nerimo Merkus. Jam vis labiau nedavė ramybės su kiekvienu žingsniu vis stiprėjęs nesuprantamas garsas. Lyg ir vėjas, bet pušys stovėjo kaip žvakės, net viršūnės nejudėjo. Golindas vis dairėsi ir dairėsi, net balne pasistiebdavo, bene ką pamatys, bet taip nieko nerasdavo, tik pušys ir pušys, ir be paliovos prunkščiantys šalia joję broliai Žybartaičiai.

– Kas čia dedasi? Atrodo, kad koks milžinas kvėpuoja, – neapsikentęs paklausė jų, bet broliai tik nusikvatojo:

– Oi, koks milžinas! Pats tikriausias! Pats didžiausias!

Jie juokėsi, nebodami, kad Merkus taip sukando dantis, jog net skruostikauliai iššoko, paskui nublyško ir uždėjo ranką ant kalavijo rankenos, nes garsas vis stiprėjo ir stiprėjo, visai užguldamas nepratusias ausis.

Atrodė, kad golindas, nukamuotas nežinios, jau netgi buvo pasiryžęs sparčiau pavaryti savo žirgą, kad tik greičiau patirtų, kas kaltas

dėl to triukšmo, nesvarbu, kad ir kaip tai būtų pavojinga. Bet vis tik nukentė ir sulaukė, kol, pušims pradėjus toliau vienai nuo kitos bėgti, keliukas pagaliau nuvinguriavo plyne pro smėlio kalvas, apsikaišiusias šiurkščios, plono durklo ašmenis primenančios žolės kuokštais. Raiteliams išnirus į pamiškę garsas lyg smogte smogė, bet kas buvo jo kaltininkas, Merkus pamatė tik jų gretai pakilus ant pirmos pakeliui pasitaikiusios kalvelės.

– Kiek vandens! – apstulbęs iškvėpė ir liko be žado sėdėti balne, nejausdamas, kaip instinktyviai timptelėjo pavadžius ir nepaleido, nebodamas, kad žirgas trepsi kanopomis.

– Kiek vandens! – pakartojo, neatplėšdamas akių nuo horizonto, kur tarsi pieva, tik akinančiai melsva, driekėsi rami jūra.

– Tai čia jūra? – atsuko į brolius išpūstas akis.

– Jūra, jūra, – kvatodamas patvirtino Uvis ir taukštelėjo golindui per nugarą. – Jojam, iš arčiau pažiūrėsi.

Smagiai taukštelėjo, net nuskambėjo, bet Merkus, regis, vis dar sapnuodamas pavarė žirgą, neatplėšdamas akių nuo vandens melsvumo. Užsižiūrėjęs į jūrą, golindas, ko gero, paskutinis pamatė jų kelionės tikslą, kur juos vedė Einius.

Žybartaitis ne kartą buvo lankęsis Palangoje. Čia, kaip ir kitus pirklius, jį traukdavo garsūs turgūs. Vienas vykdavo pavasarį, per Jorės dieną[3], kitas – vasaros pabaigoje[4], šalia alkos, kuri buvo ant aukščiausio Palangos pakrantės kalno. Jų laikas labai tiko jūra keliaujantiems pirkliams. Prieš Jorės dieną jūroje baigdavosi pavasario audros, o antrojo turgaus metu dar nebūdavo spėjusios įsisukti rudeninės. Be to, prieš pirmąjį turgų palangiškiai per audras būdavo per akis prisirinkę savo svarbiausios prekės – gintaro, o taip pat prikaupę per žiemą sumedžiotų žvėrių kailių.

Pati Palanga, skirtingai nei jūra, Merkų nuvylė. Prisiklausęs kalbų apie jos turgus ir pirklius, golindas laukė bent jau nemenko miestelio, jei ne su mūro, tai bent jau su stipriais mediniais įtvirtini-

---

[3] Balandžio 23 dieną.

[4] Rugpjūčio 23 dieną.

mais. Bet prieš akis pelkėtos, smėlingomis kalvomis (čia ne kalvos, čia – kopos, pataisė jį Einius paklaustas, ko tie kalnai tokie smėlėti, beveik be žolės) nuėjusios pievos krašte, palei jūros krantą tesimatė trys vienas nuo kito atskiri kaimai. Vienas, didesnis, apjuostas statinių tvora, glaudėsi, kaip paaiškino Einius, prie alkos, jame ir vykdavo turgus. Kitame, mažesniame, bet su turtingomis sodybomis, anot Einiaus, gyveno svetimšaliai pirkliai – frizai, vokiečiai, rusai ir kiti.

Jaunesniojo Žybartaičio vedamas būrys pasuko į trečią, kur gyveno kuršių pirkliai. Ir čia juos lydėjo sėkmė. Matyt, dievams tiko auka Kretingos alkoje. Pirmasis kuršių pirklio kiemas, prie kurio sustojo atvykėliai, priklausė Gaveidžiui. Jis pats – pusamžis, mažiukas, kažkada buvęs stotingas, bet dabar aptekęs lašiniais, atrodė, diržas ant pilvo tratėte tratėjo, grasindamas tuoj tuoj trūkti, o kalavijas lyg pagaikštis vilkosi žeme – su padėjėjais krovė maišus su gintaru į vežimą.

– Susiruošiau į Sigtūnę, – paaiškino Einiui pasilabinus ir pasmalsavus, ką čia daro. – Geležies keliauju, – pridėjo, braukdamas prakaitą nuo raudono, kiek padribusiais skruostais, apvalaus veido.

Sigtūnė, kaip Einius skubiai išdėstė savo bendrakeleiviams, buvo vienas iš didžiausių žuvėdų miestų kitame jūros krante, o Visbis beveik pakeliui į jį. Na, šiek tiek į šoną, bet ne tiek, kad Gaveidis labai spardytųsi, išgirdęs, jog nelauktiems svečiams reikia į Visbį, tuo labiau, kad Einius užsiminė, jog jie neliks skolingi.

– Truputį į šoną, bet nieko. Labai nesugaišiu, – geraširdiškai šyptelėjo Gaveidis, be paliovos braukdamas prakaito karoliukus, nes juos vis varė ir varė įsismaginusi saulė. Žiūrėdamas į Einių pridūrė: – O tu žinok, kad man gintaro neužteks, kad laivą pilnai pakraučiau geležimi.

Pasakė ir mirktelėjo, ir Žybartaitis kaip mat suprato užuominą. Pirkliai leidosi aptarinėti savo pirkliškus reikalus, ir Uvis nustėro, išgirdęs, kad brolis jau rimtai šneka, jog iš dar vieno jų su Gaveidžiu bendro pažįstamo, Palangos pirklio, skolon paims gintaro – tiek, kad užtektų įsigyti tiek geležies, kiek dar galėtų tilpti Gaveidžio laivo triume.

– Palauk, Einiau, prilaikyk žirgą. Ką čia šneki? Kokia dar geležis?! Tu ką, susiruošei iki kito kranto plaukti?! Mes juk tarėmės, kad tik iki Visbio, o paskui tiesiai atgal.

– Gerai jau, gerai, baisi kupeta. Nesikarščiuok, – numojo Einius, ir negalėjai suprasti, ar nuo brolio gindamasis, ar nuo uodų, kurių nemažai dūzgė kieme, sulėkusių iš aplinkinių pelkių: – Dar neaišku, ar rasime, kas Visbyje mums perskaitys Sveno Raudonveidžio paskutinę valią. O jei toks mokytas žmogus ir atsiras, tai vėl – patikėk, nebus taip lengva rasti laivą, kuris plauktų į Palangą. O jei ir pasiseks, tai gali užsimanyti toooookio užmokesčio, baisios kupetos. Jau daug pigiau būtų iki Sigtūnės nuplaukti. Jeigu jau taip nenorite, tai galite kelias dienas palaukti Visbyje, mes su Gaveidžiu atgal plaukdami jus paimtume.

– Gerai jau, gerai, – vėl numojo Einius, išgirdęs nepritariantį, ypač kuršių, murmėjimą. – Norėsite – galėsite plaukti, kur norėsite. Kam aš jums būsiu reikalingas po to, kai išsiaiškinsime Sveno Raudonveidžio valią.

– O kiek tu dar čia sugaiši, kol gausi gintaro? – bandė kandžiotis kuršių rikis.

– Tiek, kiek man reikės baigti ruoštis kelionei, – nukirto surimtėjęs Gaveidis (matėsi, kad rikis jam nelabai patiko). – Išplaukiu poryt ryte.

Kaip tarė, taip ir padarė. Trečią dieną po aukojimo Kretingos alkoje Gaveidžio „Sakalu“ vadintas laivas paliko Palangą. Viskas būtų buvę labai gerai, jeigu ne oras. Kai išplaukė iš Palangos, saulė dar rasdavo tarp vėjo neštų debesų plyšį kartas nuo karto iškišti savo veidą. Tačiau kai krantas prapuolė iš akių, debesys aklinai užtraukė dangų ir vėjo sujauktą jūros paviršių ėmė kapoti stambūs lietaus lašai. Veikiai lietus pavirto ištisine, iš visų pusių laivą apsupusia užuolaida. Merkus, įsikabinęs į bortą, sukiojo galvą į visas puses išpūtęs akis ir vis negalėjo suprasti, kaip Gaveidis tokiu oru randa kelią, o Einius niekaip negalėjo įtikinti jo, kad čia nieko nuostabaus.

Tiesa, Žybartaičiui neilgai teko liežuviu darbuotis. Greitai Merkų ir Uvį pradėjo kamuoti supimas. Einių ir juokas, ir gailestis ėmė regint jų iškankintus, pažaliavusius veidus, o jo guodimas, kad audra

neįsisiautėjo ir nežadėjo, skambėjo kaip pasityčiojimas iš jų. Matydamas, kad žodžiai nepadeda, Einius patarė jiems leistis į triumą. Abu vyrai iš paskutiniųjų kone šliaužte nusigavo iki liuko ir kaip maišai nusirito į apačią per kelis laiptelius.

Kai Einius su ąsočiu aplankė abu ligonius, diena, kada „Sakalas", išplaukęs iš Palangos, šokinėjo per bangas, ėjo į pabaigą, ir kitą rytą, jeigu oras nebūtų galutinai subjuręs, keliautojai turėjo pasiekti Gotlando salą. Einius nieko daugiau negalėjo padaryti, tik rūpintis kenčiančiais bendrakeleiviais, kurie vis nepasidavė jo įkalbinėjimams paragauti karštimo nors gurkšnelį.

– Nevalgysiu, ne! Nekišk, visus vidurius lauk verčia! – vienas per kitą dejavo Uvis ir Merkus, sukdami į šalį nosis nuo Einiaus brukamo ąsočio, ir nepaisė jo aiškinimo, kad šiltas viralas kaip tik gerai jų iškankintiems pilvams, o ir jėgas sykiu atgausią.

– Kam man tos jėgos, – dejavo net neįstengdamas pajudėti Merkus. – Jūs tik mane iki Visbio nugabenkite, o ten aš ant žolytės pagulėsiu – kaip mat atsigausiu. Tik man žolytės duokit pauostyti...

Einiaus vargus nutraukė galvą į triumą įkišęs vienas iš „Sakalo" jūreivių:

– Laivas! – iškvėpė jis, braukdamas nuo veido lietaus lašus. Matėsi, kad kūlvirsčia lėkė ir iš susijaudinimo neįstengė atgauti kvapo. Jūreivis buvo dar visai jaunutis. Einius atsiminė Gaveidį minėjus, jog tam tai jo gyvenime pirma tolimesnė kelionė.

– Na, tai kas, kad laivas? Baisi kupeta, – vis dar neatsitokėjęs nuo kovos su ligoniais dėl valgymo Einius nesumojo, koks čia įvykis prasilenkti jūroje su kitu laivu.

– Paskui mus plaukia, – vis tebeduso vaikinas. – Mus vejasi!

– Vejasi? – Einius pagaliau atitoko. – Koks laivas?! Kieno?

– Neaišku. Šiaip panašus į kuršių karo laivą.

Tai nieko gero nežadėjo. Einius apsčiai žinojo istorijų apie Baltijoje siautusius piratus, tačiau iki šiol jį dievai saugojo nuo susitikimų su jais.

– Gerai, einu pažiūrėti, – ištarė, statydamas ant grindų ąsotį, kuris tuojau pat nuriedėjo, išlaistydamas viralą. Einius pakilo nuo gulto

ir jau norėjo svyruoti link liuko, bet jį sulaikė iškankinti Uvio ir Merkaus balsai:

– Aš irgi einu. Ir aš.

Atsisuko. Abu vyrai svirduliuodami sunkiai ropštėsi nuo gultų. Laivui pakrypus nuo eilinės bangos jie instinktyviai puldavo remtis į sieną, bet vis vien atkakliai ieškojo diržų su prie jų prisegtais kalavijais ir plūkėsi, taikydami juos apsijuosti.

Jiedu taip pat sunkiai, bet neleisdami Einiui padėti, nusigavo į denį. Tiksliau, keturpėsti šiaip ne taip ant jo užsiropštė, įveikę tuos kelis triumą nuo denio skyrusius laiptelius. Vyrai kabarojosi keikdamiesi ir dejuodami, bet vos denyje pamėgino atsistoti, jų balsus nustelbė vėjo kauksmas. Einius vos susilaikė nenusikvatojęs, stebėdamas, kaip jie tai žiopčiodami, tai keliaklupsčia, tai vieną kitą žingsnį žengdami, sulinkę tarsi palūžę medžiai, taikėsi nusigauti iki borto, pakeliui ieškodami į ką įsitverti.

Nenusikvatojo. Vis iš galvos neišėjo paslaptingas laivas. Einius greičiau už brolį ir Merkų nusigavo iki borto, kur su kuršiais kankinosi ir Trakys. Jis svyravo, abiem rankomis įsitvėręs į bortą, ir vis gaikščiojo, nukoręs virš vandens galvą, skrandyje nebeturėdamas nieko tokio, ko galėtų atsikratyti. Per tą kančią žemaitis nepastebėjo, kaip už jo nugaros atsirado Uvis ir, laivui šoktelėjus ant bangos, užgulė jo pečius, kad nenusiristų į vandenį. Jie abu užvirto ant borto krašto.

– Pala, pala, – Einius iš pradžių atplėšė brolį ir padėjo jam įsikibti į bortą, o tada pagelbėjo ir Trakiui šiek tiek atsitiesti. – Stovėkite ir laikykitės!

– Stoviu! Ne mažas, – suirzo Uvis. – Kur tas laivas? Nematau!

– Ten, va, – Trakys ištiesė virpančią ranką. Broliai Žybartaičiai, pasekę akimis, kur Trakys rodė, vargais negalais įžvelgė tai iš lietaus marškos išnyrančio, tai vėl prapuolančio laivo kontūrus.

– Kieno jis? – kiek išgalėdamas riktelėjo Einius prie šturvalo su vėju besigalinėjusiam pirkliui.

– Nežinau, – Gaveidis irgi negailėdamas plėšė gerklę, nors juos skyrė gal ketvertas metrų. – Galvą dedu – kuršių darbo! Karo laivas, bet priklausyti bet kam gali – jūrų plėšikams, kuršių rikiui, spjovu-

siam į Ordino draudimą plaukioti be jo leidimo, ar tam pačiam Ordinui. O jeigu taip, pats žinai, kokie pyragai laukia mūsų, – palangiškis iš pykčio užsimiršęs nusispjovė, bet vėjas tuoj pat tėškė seiles jam į veidą ir pirklys vėl prapliupo keiktis, nes neturėjo rankų nusivalyti.

Einius pritardamas linktelėjo – tikrai, kad ir ką Strangulis šnekėjo, kad Ordinui nerūpi pirkliai, kryžiuočiams labiau tiko, kad jūra plaukiotų tik jo globoti ir Hanzos pirkliai. Su pagautais pagonių pirkliais jų kalba paprastai būdavo trumpa – tokių laivai prapuldavo jūros platybėje...

– Iš pradžių maniau, kad tai koks savo reikalais plaukiantis laivas, bet kai jis mus pamatė, tai kaip šašas prikibo. Neatsilieka. Blogiausia, kad artėja. Jo burė didesnė. Bandau išlaikyti atstumą ir išsisukinėti. Gal pasiseks pasiekti Visbį, kol jis mus pavys. Neškit lankus! – Gaveidis šūktelėjo savo jūreiviams ir tie puolė į laivo apačią ginklų.

Netrukus apsiginklavę vyrai stovėjo palei bortą, atsisukusį į artėjantį laivą, o keli jūreiviai, paklusdami Gaveidžio įsakymams, tvarkėsi su bure. Tačiau nors ir kaip mikliai jie sukosi, nežinomas karo laivas iš lėto artėjo.

– Kad taip iki tamsos prasilaikius! Tada mes išgelbėti, – nerimavo Gaveidis, su viltimi dairydamasis į dangų, tačiau iki sutemų dar buvo kelios valandos.

O persekiotojai vis artėjo ir artėjo. Jeigu anksčiau jų laivas tai prapuldavo, tai vėl išnirdavo iš už lietaus širmos, tai vėliau norint jį įžiūrėti nebereikėdavo varginti akių. Dar po kiek laiko galėjai atskirti už borto kyšojusias šalmuotas galvas.

– Nieko gero, – Gaveidis nervingai aplaižė lūpas. – Nieko, – pakartojo, dirstelėjęs į dangų ir vėl atsisukdamas į artėjantį laivą.

Einius puikiai suprato, ką jis turėjo omenyje. Nors pro lietaus miglą ir galėjai jausti, kad pradeda temti, bet persekiotojai artėjo greičiau.

– Matot?! – pirklys riktelėjo Einiui ir Uviui. – Jo bortas aukštesnis už mano. Jie pasistengs nuvaryti jus nuo borto, tada priartės, užkabins kabliais mano bortą ir po to peršoks į „Sakalą“, o tada... – Gaveidis išraiškingai mostelėjo, vaizduodamas kirtį kalaviju.

Mostelėjo ir, slystelėjęs ant šlapių lentų, sumosikavo rankomis, bandydamas ir pats išsilaikyti, ir sutramdyti vėjo plėšiamą apsiaustą, nes paskutinę akimirką spėjo sugriebti atsisegusią didelę lankinę segę aguoniniais galais. Jam teko pavargti, kol pagaliau atgavo pusiausvyrą. Vos atsistojęs pamatė, kur per tą laiką atsidūrė persekiotojų laivas, ir pradžioj griebėsi savo ilgojo peilio, įkišto į puošnias, žalvariu kaustytas makštis, o vėliau ir kalavijo rankenos, bet tuoj, atsiminęs savo pareigas, puolė atgal prie vairo.

– Ką mums daryti? – riktelėjo Uvis, iš paskutiniųjų stengdamasis peršaukti vėjo kauksmą ir sukdamas veidą nuo bloškiamų lietaus šuorų. Einiui pasivaideno, kad susmarkėjo ir vėjas, ir lietus.

– Darykit viską, kad tik jie neužsikabintų! Kapokit jų kablius, o aš stengsiuos išsisukinėti! Žiūrėkit! – mostelėjo į orą, patvirtindamas Einius spėjimą. – Vėjas keičiasi, gal tai mums padės!

Lenktynės tęsėsi. Gaveidis, kaip ir sakė, vis stengėsi manevruoti, išnaudodamas besikeičiantį vėją, tačiau persekiotojai artėjo ir artėjo, ir galop iš jų laivo pasipylė pirmosios strėlės. Tiesa, ir persekiotojų šauliai, ir nuo strėlių išsisukinėję „Sakalo" vyrai, – susikūprinę už borto įdėdavo į lanką strėlę, įtempdavo templę, atsitiesę per akimirką nusitaikydavo ir iššaudavo, o tada vėl nerdavo už borto rengtis kitam šūviui, – suprato, kad jų vargas daugiau tik pagąsdinimui. Vėjas kaip šapus blaškė strėles, bet kur jas nešė, tik ne ten, kur norėjo šauliai.

– Kad taip čia Jundą su jos arbaletu! – riktelėjo Uvis Einiui, rengdamasis eiliniam šūviui.

Einius linktelėjo ir, stebėdamas kaip brolis atsitiesęs paleidžia strėlę, nusistebėjo, kaip jis pasikeitė pavojaus akimirką. Ir jis, ir Merkus, ir Trakys, regis, visai pamiršo savo nesenas kančias ir tik vieną tikslą teturėjo.

Temo. Atrodė, Gaveidžio sumanymas bandyti išlaikyti atstumą tarp laivų manevruojant galėjo padėti jiems pasislėpti sutemose. Kai jau visi buvo tuo patikėję, staiga kažkas nutiko burei. Visi, net ir žemaičiai, pajuto kaip „Sakalas" stabtelėjo ir lyg žirgas ėmė trypti vietoje.

– Kas atsitiko?! – riktelėjo Einius, atsisukęs į Gaveidį, kuris su savo vyrais šokinėjo aplink stiebą, ant kurio bejėgiškai plakė burės skiautė.

– Kas?! – jis vėl riktelėjo, bet Gaveidis neišgirdo per vėjo kauksmą, o Einius nedrįso atsitraukti nuo borto.

– Šaudyk! – užbaubė jam į ausį Uvis ir atsitiesęs paleido strėlę.

Einius irgi akimirkai išsitiesė, beveik nesitaikęs iššovė ir jau norėjo nerti atgal, bet kažkas jį sulaikė. Kažką pamatė už juos persekiojusio laivo borto ir liko stovėti, siūbuodamas bei prisilaikydamas už „Sakalo" borto. Jis mėgino susigaudyti, ką pamatė, kol ūmai šalia rankos suvirpėjo į medį įstrigusi strėlė. Einius lyg pabudo ir vėl nėrė už borto.

– Nevėpsok! – sušnypštė Uvis, dėdamas į lanką strėlę, ir Einius puolė graibyti tarp jų gulėjusioje dėklinėje strėlę. Pirštais pajuto, kad dėklinė jau buvo pustuštė, ir jaunesnysis Žybartaitis susirūpino, kas bus, kai strėlės baigsis. Atsargos gulėjo laivo apačioje, o kelią iki triumo liuko žymėjo į denį susmigusios persekiotojų strėlės.

Bet atrodė, kad strėlių greitai nebereikės. Atėjo akimirka, kai Merkus, čiupęs iš prie borto gulėjusios trumpų iečių krūvos vieną ietį, atsivėdėjęs švystelėjo ją į persekiotojus. Tuojau pat sviedė ir antrą, ir trečią, o po to palinkęs už borto ėmė lupti iš makščių kalaviją.

– Jie jau čia! – iškvėpė. – Mačiau kablius. Tuoj mėgins užsikabinti.

Ir tikrai – netrukus per vėjo kauksmą Einius išgirdo, kaip vienas po kito į medį trinktelėjo kabliai, o tada, užsimojęs kalaviju, pašoko Merkus.

– Aaaaaaa! – jis tarsi išprotėjęs šaukė ir, žaibiškai šoktelėjęs palei bortą, vieną po kito nukirto tris kablius. Vos įveikė paskutinįjį, į bortą trinktelėjo dar vienas, bet jį nukirto Uvis.

Tačiau už persekiotojų laivo borto siūbavo dar keli kabliai, kurie anksčiau ar vėliau būtų trinktelėję į „Sakalo" bortą.

– Blogai, oi, blogai! – kartojo Uvis, trumpam palinkęs už borto. Jis vis kaišiojo galvą, kad nepražiopsotų krintančio naujo kablio, o Einius, priklaupęs ant denio, ir taip matė persekiotojų laive kyšojusius kablius.

Atrodė, jau jau jie kris iš viršaus ir surakins abu laivus, o tada į „Sakalą“ kaip rudenį nuo medžio vėjo nešami lapai pabirs persekiotojai. Matėsi, kad jų daug daugiau nei vyrų „Sakale“. O gal ir ne. Gal pirmiau kaip zuikius iš viršaus iššaudys visus, kas tik buvo ant „Sakalo“ denio. Kaip ten bebūtų, nė viena iš šių galimybių nieko gero nežadėjo. Išgelbėti tegalėjo dievai.

Ir išgelbėjo. Jau leidosi kabliai, kai staiga „Sakalas“ šoktelėjo tarsi botagu peršniotas nartus žirgas ir gerokai atsiplėšė nuo persekiotojų. Šių laivas pranėrė prošal ir ėmė suktis tik per strėlės skrydį nutolęs nuo „Sakalo“, o Gaveidis per tą laiką stengėsi kuo toliau atsiplėšti.

– Jeeee! – Einius pasidavė bendram šėlui ir pašoko, kratydamas virš galvos lanką, pamatęs pagaliau išsiskleidusią „Sakalo“ burę.

– Palaukit! – pirmas atsipeikėjo Merkus, pastebėjęs, kad persekiotojų laivas apsisuko ir vėl leidžiasi paskui „Sakalą“. – Dar anksti džiaugtis!

Vyrai vėl išsirikiavo palei bortą, į kurį taikėsi persekiotojai, tačiau dievai šiuokart „Sakalui“ buvo malonūs. Nežiūrint visų persekiotojų pastangų sumaniai manevruodamas Gaveidis išsaugojo saugų atstumą nuo jų laivo. Nė viena iš jo paleista viena strėlė nebepasiekė „Sakalo“, be to, išganingosios sutemos tiek sutirštėjo, kad paslėpė vieną nuo kito abu laivus.

– Pagaliau! – nuilsę vyrai susmuko palei bortą.

Bet, regis, vos tik klestelėjo, Uvį ir Merkų vėl pasiglemžė jūros liga. Einius ir tamsoje įstengė įžiūrėti, kad jų veidai vėl ėmė žaliuoti. Teko jam su Gaveidžiu aiškintis užpuolimo pasekmes.

Bet šios nebuvo tokios baisios, kaip galėjo pasirodyti. Tik tris vyrus lengvai sužeidė užkabinusios strėlės.

– O kas buvo nutikę burei? – pasmalsavo Einius, atsiminęs didžiausio išgąsčio kaltininką.

– Virvė nutrūko. Per vėją niekaip negalėjome greitai pagauti ir pririšti. Vis per tą nelemtą Ordiną! Negali žmogus, kaip anksčiau, kur nori keliauti, su kuo nori prekiauti. Paseno mano „Sakalėlis“, o naujo, jau, ko gero, nebeišgalėsiu įsigyti. O kai daiktas senas, tai pats supranti, koks jo patvarumas... – Gaveidis vėl apmaudžiai nusispjovė.

– Kaip sakai, iki ryto pasieksime Visbį? – nerimo Einius, jaudindamasis, kad jeigu persekiotojai užsikeps, gali iki Gotlando sekti, nes puikiai žinojo, kad šioje jūros vietoje laivai paprastai taikosi į salą.

– Suspėsime, – užtikrintai atsiliepė pirklys, prieš tai kilstelėjęs galvą, kad įvertintų vėjo stiprumą.

Gaveidžio apramintas Einius atsiminė Uvį ir Merkų.

– Eime į apačią, – ir kvietė, ir ragino, ir net keikė, bet tiedu nepasidavė. Girdi, o kas, jeigu persekiotojų laivas vėl pasirodys. Kartojo ir kartojo, lyg negirdėdami Einiaus žodžių, jog tamsoje, o dar labiau lietingą naktį niekas jų neras, nebent susidurtų. O jeigu taip, tai tada nieko nepadarysi – teks „Sakalui“ į dugną keliauti, tikrai neatlaikytų karo laivo smūgio.

– O tada ir mes tikrai kartu su juo, nes aš tikrai iš tos statinės neišsikapstysiu, – nepasidavė Uvis, atmindamas savo kančias triume. – Ne, aš jau geriau kaip nors čia iki ryto palauksiu, – jis atsilošė į bortą, prisitraukė prie krūtinės kelius, pastatė tarp jų kalaviją ir sustingo, apsikabinęs kelius.

Merkus pasekė jo pavyzdžiu. Šalia įsitaisė Trakys. Einius, apmaudžiai numojęs, prisėdo šalia jų ant šlapių denio lentų, puikiai suprasdamas, kaip jie jaučiasi. Vėjas tarsi pliauskelę tebesupo laivą, košė peršlapusius rūbus, skaudžiai kapojo veidus. Šaltis iki pat kaulų smelkėsi, danties ant danties nenulaikė, bet šiek tiek gelbėjo Gaveidžio paliepimu jūreivių iš triumo atnešti kailiai. Ir nuovargis dar savo darė – vyrų galvos ėmė kapsėti, svirti. Dar kurį laiką jie įstengdavo jas atlošti, įsmeigti akis į tamsą, bet lietus tuoj priversdavo užsimerkti ir nuleisti galvas. Veikiai dauguma taip ir sustingo, susigūžę į kamuoliukus. Tiktai jūros ligos užkamuoti Uvis ir Merkus vis atsitiesdavo, pašokdavo ir gaikščiodavo, persisvėrę per bortą, o po to vėl susmukdavo. Einius tik porą kartų buvo prabudęs nuo jų sukelto triukšmo, bet ne daugiau.

Miegojo, o laivas, vedamas Gaveidžio, tamsoje skriejo Visbio pusėn.

4 skyrius

NERAMIOS DIENOS

– Ir vėl! – sudejavo Merkus, pajutęs po kojomis siūbuojantį denį ir, užsikniaubęs ant borto, ilgesingai žvelgė į tolstančius Visbio mūrus.

– Kad tik tiek tos bėdos būtų! – piktai atsiliepė Uvis. Jis įstengė laikytis ant kojų, tačiau tai nė kiek nedžiugino Ventės rikio. Einius puikiai suprato brolį.

Iškeliaudami jie buvo beveik sutarę, kad jeigu Visbyje suras, kas perskaito Sveno Raudonveidžio valią, daugelis liks laukti, kol Gaveidis su Einiumi nuplauks iki žuvėdų kranto ir grįš, sutvarkę savo prekybinius reikalus, arba, jeigu pasiseks, įsiprašys į laivą, plaukiantį Palangos pusėn.

Tačiau tęsti kelionę teko visiems.

Einius Gotlande ne vieną pirklį žinojo, tačiau negalėjo pasigirti, kad labai artimai, tad jų viltis buvo Gaveidis. Palangiškis daug metų nuolat lankėsi Visbyje ir tarp vietos pirklių turėjo ne vieną gerą draugą.

Gotlandas keliautojams po įtemptų lenktynių su paslaptingu persekiotojų laivu atrodė tikra užuovėja. Per naktį, kol daugelis lyg zuikiai snaudė ant denio, lietus liovėsi, o vėjas kiek aptyko. Pradėjus brėkšti keliautojai pamatė, kad vėjo nešti debesys buvo nebe juodi, kaip išvakarėse, o pilkšvi. Tačiau jūros liga nenorėjo paleisti iš glėbio savo aukų ir tik vieno jūreivio šūksnis – žemė! – privertė atsistoti Uvį bei Merkų.

– Kur? – nerimo abu, niekaip akimis nerasdami išsiilgtos žemės.

– Ten! Ten! – kelis kartus nesėkmingai parodęs ranka į, regis, niekuo tarp pilkų debesų neišsiskiriantį kupstą, Einius delnais suėmė brolio galvą ir pasuko į reikiamą pusę.

– Tikrai – žemė! Žiūrėk, Merkau – žemė! – pagaliau išvydęs Uvis nudžiugo lyg mažas vaikas ir ėmė kumščiuoti Merkų. Tas, vis niekaip neužtikdamas salos, jau įpykęs sukosi atsikirsti, bet pagaliau akies kraštu užkabino kažkokį blyksnį tolumoje (matyt, pro debesis prasmukęs saulės spindulėlis atsitrenkė į, greičiausiai, bažnyčios bokšto kryžių).

– Žemė... – milžinas akyse subliūško. Jis užvirto ant borto ir kabojo ant jo, neatplėšdamas žvilgsnio nuo vis artėjančios salos. Golindo veide vis žaidė palaiminga šypsena; ir ji dar plačiau išplito, kai jau galėjai geriau atskirti salos fone ryškėjančias akmenines Visbio sienas, uosto prieplauką, bažnyčios bokštą.

– Žolytė! – iškvėpė Merkus. – Žiūrėkit – žolytė!

Visi, kas tik jį girdėjo, nejučia šyptelėjo iš jo džiaugsmo, bet ir jiems širdis glostė artėjančios žalumos vaizdas. O, svarbiausia, niekur horizonte nesimatė juos gaudžiusio laivo.

– Pasisekė, labai pasisekė. Dievai gelbėjo, – ir Gaveidis neatsidžiaugė, Einiui atsiminus paslaptingą laivą.

Pasisekė! Jie pasidžiaugė ir pamiršo. Dabar tik rūpėjo kuo greičiau pasiekti Visbį ir rasti, kas perskaitys Sveno Raudonveidžio valią.

Pagaliau laivas įplaukė į uostą. Gaveidis tarp daugybės prie prieplaukos stovėjusių laivų rado laisvą tarpą ir mikliai įvairavo į jį „Sakalą“. Pora jūrininkų, nušokę ant prieplaukos lentų, pagavo kitų mestas virves ir pririšo laivą. Tada nuleido iš poros plačių lentų sukaltą trapą ir, visiems užleidus, pirmas juo nusileido Merkus.

Bildėte nubildėjo, bet nė akimirkai nestabtelėjo pasidžiaugti tvirtu prieplaukos pagrindu po kojomis, kaip kad darė paskui jį išlipę Žybartaičiai ir kiti keleiviai. Merkus tarsi įkirptas pasileido į krantą. Jis vinguriavo tarp uosto pastatų, prekių krūvų, kol pagaliau rado pirmą pasitaikiusį pievos lopinėlį ir krito lyg pakirstas.

– Žolytė! – tebesidžiaugė, pirštais glostydamas žolę Einiui prisiartinus.

– Užteks jau, pasidžiaugei. Eime, – paragino pirklys, tačiau Merkus nepasidavė:

– Ne, niekur neisiu. Arba galite nešti. Aš čia pagulėsiu. O jūs darykit, ką tik norite.

Einius tikėjosi, kad Merkus atsipeikės, kol Gaveidis uoste susimokės mokesčius už laivo stovėjimą ir muitą. Tai turėjo kažkiek užtrukti, Einiaus galva, tiek, kad Merkus spėtų atsigauti.

Tačiau apsiriko.

– Niekur neisiu! – Merkus mojo ir purtėsi, apsivertęs ant nugaros, kai šalia jo sustojo visi į Visbį išsirengę vyrai: Gaveidis, Einius, Uvis, Strangulis ir Dabris. – Kam aš jums ten reikalingas. Aš geriau čia pabūsiu.

– Lai lieka, – nusileido Uvis, ir vyrai nužingsniavo į miestą, tikėdamiesi neilgai užtrukti.

Ir neapsigavo, tačiau vėliau, atsimindami, visi daug ką būtų atidavę, kad būtų buvę kitaip. Gaveidis nusivedė vyrus pas arčiausiai uosto gyvenusį savo draugą pirklį Gustavą. Jį rado sandėlyje. Pirklys, visiška priešingybė Gaveidžiui – aukštas ir kaip smilga liesas, – rausėsi po ryšulius, tikrindamas prekių atsargas.

Vyrai labai nekantravo – jie tik leido pirkliams vokiškai pasisveikinti po ilgo nesimatymo, ir Uvis iškart timptelėjo už rankovės Gaveidį:

– Negaišk, sakyk, ko mums reikia.

Nieko nesuprasdamas ilgšis norėjo kviesti nelauktus svečius į namą, bet palangiškis, matydamas, kad jeigu vyrai atsisės už stalo, tai lyg ant žarijų šokinės, pasivedėjo šeimininką prie durų, arčiau šviesos, ir išklojo savo bendrakeleivių rūpestį. Jis dar aiškino, o Uvis, ištraukęs iš maišelio vieną iš beržo tošies gabalų su dalimi Sveno Raudonveidžio rašmenų, jau tiesė Gustavui.

Tačiau šis, pabaigęs klausytis Gaveidžio kalbos, įdėmiai apžiūrėjo tošį, po to pakėlė galvą ir, papurtęs ją, ištarė:

– Aš nesuprantu, kas čia parašyta.

– Betgi čia žuvėdų rašyta? – nerimo Uvis.

– Taip, čia runos, bet ne mūsų.

– Kaip tai ne jūsų?

– Pas mus rašo, tiksliau, rašydavo kitokiomis runomis, o dabar mes rašome taip pat, kaip vokiečiai, tomis pačiomis raidėmis.

– O tai kaip su šitomis, kaip ten sakai – runomis? Niekas negali jų perskaityti? – Uvio balse dar pleveno vilties šešėlis, bet pirklio atsakymas jį nuginė:

– Nežinau. Bijau, kad pas mus saloje jau niekas seniai tokių runų nematė. Nors gal... – Gustavas susimąstė, lyg durklas ilgu ir siauru pirštu kapstydamas pakaušį.

– Kas „gal“? – viltingai sukluso svečiai.

– Kalvio Juhansono tėvas, buvęs pirklys Johanas, garsėjo ne tik kaip mūsų, bet ir kaip aname krante gyvenančių svejų runų išmanytojas. Bet jis labai senas, prastai mato ir ligotas, visą laiką guli lovoje.

– O daugiau tikrai niekas? – dar pasitikslino Einius ir, kai pirklys papurtė galvą, nedrąsiai paklausė: – O gal galima pamėginti pasikalbėti su tuo seniu? Gal jis vis tik žinos...

– Pamėginti galima, bet kad jam jau ir su galva ne visai gerai, kartais senis su senaisiais dievais dienų dienas šnekasi. Kunigas vis jį bara, o senis aiškina, atseit, amžius kaltas, bet aš manau, kad jis nori pas senuosius dievus keliauti. Jam Toro karalija mielesnė už Kristaus rojų.

– O kas tas Toras?

– Mūsų tamsoje gyvenę seneliai tikėjo, kad Toras – griaustinio, audros ir derliaus dievas, dievų dievas, kuris saugojo kitus dievus ir žmones nuo milžinų ir visokiausių pabaisų. Jis pats buvo rudabarzdis milžinas, važinėdavo dviejų ožių traukiamais ratais ir turėjo kovos kūjį Mjolnį. Į ką tik jį mesdavo, visada pataikydavo ir kūjis pats grįždavo pas Torą. O tie jo ožiai, Tangnjostas ir Tangrisnis, irgi buvo nuostabūs: kai Toras kur nors keliaudamas sustodavo nakvynei, tai juos papjaudavo ir iškepdavo vakarienei, o ryte sudėdavo kaulus atgal į ožkenas ir atgaivindavo ožius, bet kartą...

– Gerai, užteks tų šnekų, – nutraukė nenukentęs Strangulis. Uvis krūptelėjo nuo tokio jo ūmumo, bet pritarė:

– Gal tikrai, eikime ir pabandykime?

– Pabandyti galima, – pirklys nesiginčijo.

Gustavas uždarė sandėlį, vienam iš savo padėjėjų paliepė tvarkytis parduotuvėje ir leidosi būrelio priekyje siaura gatvele, vinguriuodamas tarp savo reikalais skubančių praeivių, kurių visai nedomino svetimšaliai. Daug tokių užklysdavo į Visbį ir nebuvo kokia naujiena.

Ėjo sparčiai. Atvykėliai, po lietingos nakties nerimdami kuo greičiau išsiaiškinti Sveno Raudonveidžio valią, nepasirūpino pasikeisti rūbus, o saulė pagaliau rado kur iškišti savo veidą ir kepino, o plyšys danguje vis plėtėsi. Šlapi rūbai pradėjo garuoti, o vyrai – kaisti. Jie tik galėjo džiaugtis, kad kalvis gyveno netoli pirklio.

Netrukus pasivaideno, kad nuo vilko ant meškos pataikė. Kalvio namelis buvo nedidukas. Menku stotu atvykėlius nustebinęs kalvis išgirdęs, ko jie ieško, nuvedė į kambarį, kur gulėjo jo tėvas. Kambarys atrodė lyg kišenė. Didesnę jo dalį buvo užtūpusi lova. Joje tarp patalų buvo beveik prasmegęs mažytis, išdžiūvęs senukas ilgais, nuo žilumo net baltais plaukais ir, regis, ne ką trumpesne, ant antklodes pasklidusia barzda. Susigrūdę svečiai užėmė visą likusią kambario dalį. Stovėjo petis petin ir beveik uždengė mažytį langelį, pro kurį vidun krito šviesa, tad sugarmėjus ateiviams kalvio žmonai teko atnešti žvakidę su trimis žvakėmis. Tačiau nuo jų ėmė stigti oro, todėl reikėjo skubėti, kol senukas dar gana šviesiomis akimis smalsiai nužiūrinėjo nematytus žmones.

Visbio pirklys skubiai išklojo užjūrio svečių rūpestį ir, paėmęs iš Einiaus rankų tošies gabalą, atsargiai prikišo prie senuko akių. Tas prisimerkė kiek tik galėjo, bet, regis, nieko neįžiūrėjo. Einius, atsiminęs, kas buvo sakyta apie senio amžių ir sveikatą, jau puolė neviltin, bet senolis pamojo savo anytai arčiau paduoti žvakes.

Kai ši pakluso, senolis Einiui pasirodė panašus į senąjį Kretingos krivį Preikų. Senolis ilgai, neatplėšdamas akių, apžiūrinėjo ženklus tošyje, o visi įtemptai laukė. Kambaryje tesigirdėjo tik neramus visų alsavimas ir žvakių traškėjimas.

– Taip, – pagaliau iškvėpė senukas, ir visi kaip vienas palinko arčiau, kad nepraleistų nė žodžio. – Čia senosios runos. Jas mokėjo

mano senelio senelis. Man senelis sakė, kad jų buvo dvidešimt keturios. O mano senelio tėvas mokėsi jau kitas – jaunesniąsias runas. Jų buvo šešiolika. Sako, jos buvo ne tokios patogios kaip senosios, nes viena runa iškart reikšdavo keletą ženklų. O dabar mes rašome panašiais ženklais kaip ir vokiečiai. Sako, juos atnešė iš Romos dvasininkai tais laikais, kai iš ten mums atnešė ir Kristų.

– O kas čia parašyta? – pagaliau išdrįso pasmalsauti Uvis.

– Nežinau. Aš ir anksčiau šitų runų gerai nežinojau, o dabar visai užmiršau. Nebe tie metai.

– O tai kas gali žinoti? – mygo Uvis, tikėdamasis išgirsti, kad Visbyje yra toks žmogus, bet nesulaukė.

– Pas mus tai tikrai niekas. Nebent kas nors Svejalande, aplink Sigtūnę, – senis mostelėjo ton pusėn, į kurią buvo susirengęs Gaveidis.

Sigtūnė – miestas, kurio daugelis iš keliauninkų labai nenorėjo pamatyti, nes ten būtų tekę keliauti nepasisekus Visbyje. Tiesa, kai kurie kitąsyk padūsaudavo, kad būtų neblogai pasižiūrėti kaip atrodo gyvenimas žuvėdų krante. Bet vienas dalykas liežuviu pliaukšti, o kitas – iš tikro keliauti, ir žemaičiai su kuršiais nuliūdę susižvalgė.

Teks plaukti – ir vyrai, stovėję prie durų, pirmieji ėmė pro jas atbuli trauktis, palikę priekyje stovintiems atsisveikinti bei padėkoti senoliui už jo vargą.

– Dėkui, – už visus kalbėjo Gaveidis, o šalia stovėję Žybartaičiai linksėjo pritardami. Uvis atsargiai išėmė iš virpančių senolio rankų tošies gabalą ir paslėpė ją maišelyje.

Jie jau irgi taikėsi trauktis prie durų, kai senolis ūmai įbedė akis į jaunąjį krivį ir pirštu sunkiai pamojo jam prieiti.

– Jis klausia, ar tu Perkūno tarnas, – Gaveidis išvertė Dabriui senolio šnabždesį.

– Iš kur jis žino? – nusistebėjo Dabris, vilkėjęs tokiais pat rūbais, kaip ir jo kelionės draugai, ir Gaveidis vėl palinko prie senolio.

– Sako, kad pažino. Jis ne kartą lankėsi mūsų krante. Tai ar pasakyti, kad toks esi?

– O nemalonumų neturėsime? – susirūpinęs Dabris nužvelgė Žybartaičius ir Gaveidį.

– Nieko, nesijaudink, nors čia gyvena daug vokiečių ir jų žodis daug ką reiškia, bet jie nespės sužinoti ir sukelti triukšmą. Mes juk tuoj išplaukiame, – nuramino Einius, spėdamas, kad visbiečiai nebėgs jų vokiečiams skųsti. Tuo labiau, kad krikščionių dievas pas juos dar neseniai viešpatavo ir dėl jo toli gražu dar ne kiekvienas būtų dėjęs galvą, o kad dar įskųsti užjūrio svečius... Tai galėjo atsiliepti prekybai, kuri maitino nemažai salos gyventojų

Gaveidis, vėl palinkęs prie senolio, patvirtino jo spėjimą ir šis patenkintas šyptelėjo bei pamojo savo marčiai. Ta irgi, pasilenkusi prie senolio, išklausė, ką šnibždėjo uošvis, ir, kai atsitiesė, atrodė gerokai nustebusi. Ji dar sykį klausiamai žvilgtelėjo į senolį, bet šis patvirtindamas užmerkė akis, ir anyta pritūpusi pasilenkė po lova.

Iš ten moteris ištraukė sunkią, metalu apkaustytą skrynelę. Ji atsistojo ir sustingo, neišmanydama, ką toliau daryti. Senolis ženklu parodė pastatyti skrynelę prie jo. Kai marti pakluso, senolis išsaususia, regis, permatoma ir vis labiau virpančia ranka išsitraukė iš po marškinių grandinėlę, ant kurios šalia kryželio kabėjo raktelis. Juo atrakinęs skrynelės spyną, pakėlė dangtį. Išvydę, kad ji beveik su kaupu pilna sidabrinių ir net auksinių monetų, svečiai nusuko į šoną akis ir laukė klausydamiesi, kaip skambčioja senolio perrenkamų pinigų metalas.

Jie vėl pažvelgė tik sulaukę, kada skambčiojimas nutilo, ir Gaveidis, paklusęs senolio mostui, pasilenkė prie jo. Išklausęs, ką šnabždėjo senasis pirklys, atsitiesė ne ką mažiau nustebęs negu neseniai senolio marti, kažką spausdamas delne. Jis pasisuko į Dabrį ir, padavęs sidabrinį ilgąjį, tarė:

– Jis aukoja šį pinigą, kad tu paprašytumei, jog jo kelionė į dausas būtų lengva.

Krivis irgi gerokai nustebo:

– Betgi jis krikščionis.

– Tačiau jis taip nori, – atsiliepė Gaveidis, ir senolis, tarsi suprasdamas, ką sako Palangos pirklys, užsimerkė ir atsimerkė, o po to vėl įsmeigė į Dabrį maldaujantį žvilgsnį.

– Gerai, – galop pasidavė tas. – Pasakyk senoliui, kad padarysiu taip, kaip jis prašo.

Senolis patenkintas linktelėjo ir užsimerkė, išsyk dar labiau sumažėdamas ir prasmegdamas pataluose. Marti, taisydama kiek nuslinkusią antklodę, užtraukė ją uošviui iki pat pasmakrės. Vyrai išslinko iš kambario kone ant pirštų galų, kad nesutrikdytų jo ramybės.

Kieme atvykėliai atsisveikino su abiem visbiečiais – pirkliu ir kalviu – ir sparčiai leidosi į uostą. Gaišti nebebuvo ko – iki tamsos buvo galima įveikti nemenką kelio iki Sigtūnės dalį, o jeigu pasitaikys palankus vėjas, tai gal ir pasiseks pasiekti ją ryte.

– Oi, ne! Tik ne dabar! – sudejavo vis ant žolės drybsojęs Merkus, apstotas grįžusių vyrų ir išklausęs jų atneštas prastas žinias. – Argi negalima rytoj? Aš dar žmogumi nepasijutau!

Bet jo maldavimų niekas nepaisė.

– Be ginčų! Jeigu tau tai taip nepatinka, mes tave ant rankų į laivą nunešime, – juokais pagrasino Uvis. Merkus, dejuodamas bei niurnėdamas, sunkiai atsistojo, paskutinį kartą pirštais perbraukė žolę ir, lėtai dėliodamas kojas, kad tik kuo ilgiau užtęstų tvirtos žemės malonumą, nukrypavo į laivą.

Golindas paskutinis, jei neskaičiuoti virves atrišinėjusių jūreivių, pakilo ant denio, o tada stipriais pirštais įsikirto į bortą (tie net pabalo) ir stovėjo, nė iš vietos nepajudėdamas, kol Gotlandas ištirpo horizonte.

Bet ne tik jis iki akių skausmo žvelgė į tą pusę, kur prapuolė sala. Šalia Merkaus stovėjo Žybartaičiai ir kretingiškiai.

Ilgiausiai denyje liko krivis Dabris. Jis sulaukė, kol Merkus paskutinis pasidavė įkalbamas nusileisti į laivo apačią ir ten pailsėti, kol jo vėl nepasigavo jūros liga. Saulės veidas jau skendo jūroje. O kai paskutiniai jos spinduliai nurausvino horizonte dangų ir tą raudoną drobulę ėmė dengti sutemos, krivis iškėlė virš vandens ranką su kumštyje suspaustu sidabriniu ilguoju ir prabilo, užvertęs į dangų galvą:

– O Praamži, priimk pas tave keliaujančią sielą...

Kai krivis baigė savo maldą, atgniaužė kumštį, ir sidabrinis ilgasis tyliai pliumptelėjo į iš po laivagalio virstančias bangeles.

Tuo metu Visbyje, silpnai šyptelėjęs, visam laikui akis užmerkė senasis pirklys Johanas.

✧ ✧ ✧

Atrodė, dievai, lyg atsilygindami už nesėkmes Visbyje, atsiuntė „Sakalui“ palankų vėją. Kai žemaičiai ryte išsikrapštė ant denio, horizonte jau ryškėjo tarytum drebančia ranka brūkštelta kranto linija.

– Sigtūnė, – pamatęs ją Gaveidis bakstelėjo pirštu kažkur į horizonto vidurį.

Žemaičiai, nusigavę iki borto, pabandė rasti jo rodytą vietą, bet jiems visas krantas atrodė vienodai – dantyta miško viršūnė ir lyg be tvarkos suverstos akmenų krūvos.

– Akmeniniai šlaitai, – paaiškino Einius, sutikęs brolio ir Merkaus žvilgsnius. – Mūsų pusėje esu matęs Saaremo saloje. Greitai būsime.

– O man pradeda patikti plaukti, – su nuostaba pasirąžė Merkus. – Nebe taip bloga, kaip vakar. Aš, ko gero, galėčiau priprasti prie tokių kelionių.

– Aš, matyt, irgi, – pritarė Uvis, ir Einius pratrūko kvatotis:

– Tik paklausykite, kaip šie šaunuoliai pragydo. Vėjas aprimo, bangos – irgi, ir jiedu jau tikri jūrų sakalai. O kas bus, kai vėl prasidės lietus ir pakils vėjas? O jei tikra audra...

– Gal nepradėk, o tai prišauksi Patroklio rūstybę, – nenukentė Uvis.

Jie pliauškė liežuviais apie šį bei tą, trumpindami laiką, o krantas vis artėjo. Siaurą jo juostą, regis, grasino užvirsti medžiais apaugę akmeniniai šlaitai. Tik miestas buvo išsidėstęs didesnėje lygumoje ir uolos jį siautė iš vienos pusės, o iš kitų trijų – vanduo. Tiesa, vėliau įsižiūrėjo, jog dar vienoje pusėje nuo Sigtūnės driekėsi siauras, krūmokšniais apaugęs žemės ruoželis, bet, žvelgdamas iš laivo, negalėjai suprasti, ar ten žemė, ar pelkė.

– Pelkė, – Einiaus paklaustas, kas ten, atkirto Gaveidis, neatplėšdamas akių nuo artėjančio uosto. – Ten, kitoje jos pusėje, anksčiau buvo įlanka, o dabar ji pavirto ežeru. Sako, anksčiau miestas buvo toliau, ant įlankos kranto, o dabar persikėlė čia, prie jūros.

Vyrai nė neklausė, kodėl. Matant kiek laivų grūdosi Sigtūnės uoste, buvo aišku, kad miestas didžiąja dalimi gyveno iš prekybos, tad ne-

galėjo likti atskirtas nuo jūros. Rasti vietą uoste Gaveidžiui buvo daug sunkiau negu Visbyje. Vienas prie kito spaudėsi ir karo, ir prekybiniai tiek vietinių, tiek vokiečių, tiek rusų ir kitų tautų pirklių laivai.

Šiuokart Gaveidis daug ilgiau užgaišo tvarkydamas uosto bei muitinės reikalus. Skirtingai nei Visbyje, teko lukterti, kol pora muitininkų kruopščiai apšniukštinėjo „Sakalo“ triume sukrautas prekes. Kadangi tarp šių buvo ir Einiaus gintaras, Žybartaičiui irgi teko įkišti savo trigrašį palangiškiui derantis dėl muito dydžio.

Galop suderėta suma prapuolė muitininkų piniginėse ir buvo galima keliauti į miestą. Vyrai sutarė, kad pirma pamėgins išsiaiškinti dėl runų, o jau po to leis Gaveidžiui ir Einiui imtis jų prekybinių reikalų. Vis pleveno viltis, kad jiems pasiseks ir greitai ras runas išmanantį žmogų.

Tačiau pradėjus žygį netrukus paaiškėjo, kad jie klydo. Jau pats pirmasis Gaveidžio pažįstamas arčiausiai uosto gyvenęs Sigtūnės pirklys Gundrichas Jensenas, pas kurį vyrus nuvedė palangiškis, vien išgirdęs, ko ieškojo atvykėliai, net nedirstelėjo į tošį:

– Tas senolis Visbyje jums sakė teisybę: mūsų, Svejalando, krante žmonės jau seniai pamiršo runas ir, kaip ir Gotlande, naudoja vokiškus rašmenis. Aš net nežinau, kur jums ieškoti žmogaus, kuris net ir naujas runas žinotų, o ką čia bekalbėti apie senąsias...

Jensenas buvo panašaus amžiaus ir ūgio su Gaveidžiu, tik perpus plonesnis. Šnekėdamasis jis vis nejučia taikėsi atsistoti ant pirštų galų, o tada taip ir likdavo sustingęs, kol mėgindavo atsiminti, kas galėtų padėti svečiams. Jis kelis sykius buvo taip sustingęs ir žvelgė iš viršaus į Gaveidį. Šį toks šeimininko „padidėjimas“ erzino, bet kentė tikėdamas, kad Jensenas pagaliau atsimins ką nors jiems naudingo, tačiau po paskutinio tokio pasistiebimo žuvėdui bejėgiškai skėstelėjus rankomis, Gaveidis pamojo saviškiams keliauti toliau.

Tik penktasis keliautojų aplankytas Sigtūnės pirklys išmanė naująsias runas, bet, žvilgtelėjęs į tošį, vėl patvirtino, kad jame senosios runos.

– Aš jų neišmanau ir nežinau, kas galėtų žinoti, – skėstelėjo rankomis pirklys.

Bet toks atsakymas netenkino keliautojų. Jie tol nenurimo, kol galop pirklys abejodamas atsiminė vieną savo pažįstamą, kuris gal ir galėjo žinoti. Ką gi, tai buvo vis geriau negu nieko ir keliautojai, palikę pirklio parduotuvę, leidosi jo nurodytu adresu. Tačiau ir susiradę jį, vėl nieko nepešė.

Vėliau, atsiminus tą dieną, visiems atrodydavo, kad tai buvo ne diena, o tikros sūpuoklės: jie leidosi į miestą kupini vilčių, bet vos tiktai susirasdavo reikalingą žmogų – skaudžiai trenkdavosi į žemę: nežinau tokių runų, bet tuojau vėl mėgindavo kilti aukštyn – o gal tas ar anas gali žinoti, žuvėdas atsimindavo kokį nors savo pažįstamą. Aukštyn – ir keliautojai vėl skubėdavo Sigtūnės gatvėmis. Nesidomėdavo nei gausiomis parduotuvėmis, nei palei jų duris išdėliotomis prekėmis ir negirdėdavo, ką šaukė užeiti kvietę pirkliai. Jiems tik rūpėdavo rasti nurodytą žmogų, kad vėl skaudžiai trenktųsi į žemę.

Ir taip iki pat sutemų. Nors, žvelgiant iš jūros, miestas atrodė visai nedidelis, įspraustas tarp mūrinių sienų, bet, vis sukant ir sukant siauromis, žmonių prisigrūdusiomis gatvelėmis, atrodė, kad joms nebus pabaigos.

Į uostą sugrįžo pasišviesdami deglais, vos pavilkdami kojas ir nukabinę nosis: diena baigėsi eiliniu smūgiu į žemę. Ir, kas blogiausia, grįžo nebeturėdami jokio žmogaus, kuris galėtų išmanyti runas, vardo. O ir Gaveidžio pažįstamų, į kuriuos dar būtų galėję kreiptis, ratas jau buvo veik išsekęs. Palangos pirklys, eidamas, balsu svarstė, pas ką būtų verta rytoj iš pat ryto eiti, kol galop nutarė, kad nebeverta rinktis, teks traukti pas visus iš eilės, tik svarstė, nuo kurio būtų geriau pradėti.

– Et, ko tu čia vargsti, baisi kupeta. Pradėkime nuo to, kuris gyvena arčiausiai uosto, – pertarė Einius. – Paskui matysime.

Taip ir sutarė, nors iš veidų galėjai atspėti, kad nelabai kuris tikėjosi rasti reikalingą žmogų.

Žybartaičiai su ta menka viltimi ir gulėsi, ir kėlėsi, kaip ir kiti jų kelionės bendrai. Matėsi, kad daugelis pusryčiavo nejausdami maisto skonio.

Vyrai jau buvo beveik susirengę keliauti į miestą, kai susirinkę palei ant prieplaukos nuleisto lieptelio pamatė atskubantį pirklį Jen-

seną. Jis iš tolo mojo ir tarsi spyruokliuodamas ėjo, vis akimirkai kitai pakildamas ant pirštų galų. Pamatęs, kad laive jį jau išgirs pro prieplaukoje nerimstančią minią (vieni krovikai tempė iš laivų atgabentas prekes, kiti krovė nupirktas, žvejai pintinėse vilko rytinės žvejybos laimikį), pradėjo šaukti:

– Aš prisiminiau, prisiminiau!

– Prisiminiau! – pakartojo, pasiekęs „Sakalą", prie kurio susibūrė iš laivo, kad tik greičiau jį išgirstų, išgūžėję keliautojai, ir paaiškino, pamiršęs net pasisveikinti. – Mes prisiminėme. Vakar vakare su pora savo draugų kalbėjausi apie jūsų bėdas. Tai vienas iš jų atsiminė tokį laukinį. Jo vardas Jurgenas Eriksenas. Jis iš labai senos, labai garbingos ir labai turtingos giminės. Sakiau, kad jo vardas Jurgenas, bet save jis vadina Tornvaldu. Tokį vardą toje giminėje visada nešiodavo vyriausieji sūnūs. Ta giminė visada garsėjo savo užsispyrimu. Ji dantimis ir nagais laikėsi senojo tikėjimo. Kristų priėmė tik Jurgeno senelis, Tornvaldas Senasis. Ir tai tik dėl akių, kai karalius liepė, o savo pilyje garbino senuosius dievus. Jis ir savo sūnų pratino prie senųjų dievų, bet tam labiau patiko gyventi ne kažkokiame užkampyje, pilyje, o karaliaus dvare, kur senųjų dievų garbintojų niekas neįleisdavo. Tornvaldo Senojo sūnus žuvo viename žygyje, greitai mirė ir jo žmona. Seniui liko anūkas – Jurgenas. Senis pavadino jį Tornvaldu, pasiėmė jį iš Sigtūnės į savo pilį ir ten jį užaugino. Kartu pripratino ir prie senųjų dievų, o vaikis taip prie jų prikepo, kad liko jiems ištikimas visą savo gyvenimą. Nei žmona, kurią paėmė karaliaus valia pradėjęs tarnybą dvare po senelio mirties, nieko negalėjo padaryti, nei vaikai. O karalius kentė kentė ir galop supyko. Vienas žymiausių Svealando vyrų ir garbina senuosius dievus! Argi taip galima! Net mirtimi pagrasino, bet Eriksenui tai buvo tarsi vanduo nuo žąsies. Jam tik džiaugsmas būtų buvęs mirti dėl savo dievų. Tiesus kelias į dausas, kur jo lauktų garbingi protėviai. Tada karalius pagrasino, jog atims visą Eriksonų giminės turtą ir vaikus paleis elgetomis, tai tada, sako, jis apsimetė bepročiu, o visas turtas liko žmonai ir vaikams. O jis išsikėlė iš pilies, kuo toliau nuo jos. Dabar jis jau daug metų gyvena pačiame Smolando pakraštyje. Dykynių dykynėje, prie jūros, atsiskyręs nuo visų. Aš jau nežinau kiek metų

nemačiau jo. Sigtūnėje jis visai nesirodo. Jis vengia bet kokių vietų, kur yra bažnyčios. Sako, kai jam ko reikia, pasiunčia į miestą nupirkti kokį vaikinuką iš artimiausio kaimo. Dar sako, jeigu kas artinasi prie jo lūšnos, tai paleidžia strėlę nesiaiškindamas, kas ir ko nori. O jeigu žmogus toliau eina, tai iššoka su karo kirviu ir kaip berserksas riaumodamas. Tuomet žmogus, jeigu turi pakankamai proto, nešdinasi, kiek kojos neša.

– Surizikuosime, – nukirto Uvis. – Tik kaip ten nusigauti? Mes patys kelio nerasime.

– Aš duosiu vaikinuką, kuris jus nuves. Jis iš tenykščių kraštų, juos kaip penkis pirštus žino, nuves trumpiausiu keliu.

– Tai ką? Keliaujame? Šiandien? – Uvis pasisuko į savo bendražygius, bet jo ryžtą, Einiaus išverstą į vokiečių kalbą, puolė gesinti Sigtūnės pirklys:

– Palauk, ne taip greitai. Jums dar reikia rasti, kas išnuomos arklius. O tai ne taip lengva. Jūsų nemažas būrys. Turėsite palakstyti, kol tiek surinksite, kiek jums reikia. O dar turite apsirūpinti maistu. Kelias netrumpas. Mažiausiai trys dienos į vieną pusę, trys – į kitą, žiūrėk – savaitė. O vietos ten tuštokos, kaimų mažai. O dar nepamirškit, kad mūsų kaimai, palyginus su jūsų krantu, maži. Dvi trys trobos. Nelabai išmaitins tokį būrį, kaip jūsų. Reikia arba gabentis maistą, arba pakeliui žvejoti ir medžioti, o tai sugaišina.

– Gerai, mes pasistengsime kuo greičiau susitvarkyti, kad rytoj iškeliautume, – nerimo Uvis, bet Sigtūnės pirklys dar sykį pakraipė galvą:

– Bus labai gerai, jeigu iškeliausite poryt.

Pasakė – lyg į vandenį žiūrėjo. Stranguliui užsiėmus savo prekybiniais reikalais kitiems teko Einiaus vedamiems po miestą lakstyti. Jie aplankė visus arklių pirklius, kol susirinko tiek arklių, kiek jiems reikėjo. Be to, dar turėjo paimti ir nešulinius arklius atsargų nešimui. Dar šiek tiek laiko Uvis, sukandęs dantis, turėjo paaukoti Einiui, kurias irgi turėjo prekybinių reikalų.

Tiesa, ir šis nusileido – pirko geležį nelabai derėdamasis, kad tik mažiau gaištų. Dėl to ir už gintarą nespėjo paimti tiek, kiek galėjo.

Dar gerai, kad Strangulis pažadėjo jo pirktą geležį atgabenti į uostą ir sukrauti į laivą, kol Einius su kitais ieškos Jurgeno – Tornvaldo Eriksono.

Vyrai iškeliavo trečios dienos, skaičiuojant nuo atplaukimo į Sigtūnę, rytą, vedini Jenseno skirto penkiolikamečio vaikinuko Elmero. Oras nuo pat Gotlando laikėsi saulėtas ir keliautojai vylėsi, kad jų nesėkmių dienos pagaliau baigėsi, nors nuojauta kuždėjo atvirkščiai.

Jie išjojo ir netrukus prapuolė vos ne iki pat miesto sienų priartėjusiame bekraščiame miške.

5 skyrius

ATSISKYRĖLIO TROBA

Jį perspėjo miško paukščiai.

Prie nuolatinio aukštyn žemyn šaudančių žuvėdrų klyksmo ir garsesnio ar ramesnio jūros šniokštimo, bangoms nuolat daužantis į pakrantės uolas, jis buvo seniai įpratęs ir jo nebepaisė. Užtat bet koks garsesnis miško paukščių sambrūzdis jį iškart priversdavo suklusti, nes paprastai išduodavo, jog prie trobelės artėja kažkoks žmogus. Dažniausiai tai būdavo Bengtas, žvitrus keturiolikmetis vaikinukas iš artimiausio kaimo, kuris atgabendavo jam maisto mainais į jo sumedžiotų žvėrių kailius.

Bet šiuokart tai negalėjo būti Bengtas. Nuo paskutinio vaikinuko apsilankymo buvo praėję ne tiek daug laiko. Maišuose palei sieną dar buvo kruopų, dar turėjo ir miežinio ragaišio, odiniuose maišuose – alaus, palubėje kabėjo pora sūrio galvų ir niekad nesibaigiančios jo paties sužvejotos džiovintos žuvies eilės.

Jis sėdėjo prieš židinį į aslą įkaltame aukštame krėsle, tokiame pat, kokius turėdavo senieji vikingai trobose. Jis, prieš daug metų pasirinkęs šią atkampią vietą gyvenimui, pasistatė tokią pat trobą, kaip ir statė naujoje vietoje išsikėlę jo protėviai – vieną ir didelę visiems. Jo statyta buvo mažesnė, bet viskuo kitu nesiskyrė – su dviem įėjimais, vienu į pietus, kitu – į vakarus. Didžiajame kambaryje vikingai įsirengdavo židinį – apskritą, pusės metro gylio duobę, kurią apstatydavo juodais, plokščiais akmenimis. Šie greitai įkaisdavo, su-

gėrę nuo ugnies sklindančią šilumą. Šiauriniame namo kampe, fakulola vadinamame moliniame puode jis, kaip ir protėviai, laikė žarijas, iš kurių kas rytą, kaip ir jie, įpūsdavo ugnį. Buvo jo troboje ir platus, meškų kailiais užklotas suolas – gultas, bet – vienas, kai pas vikingus būdavo keliolika.

Jam daugiau ir nereikėjo. Be Bengto, niekas daugiau nesilankė jo troboje, o ir vaikinukas taikydavo, tėvo lieptas, tą pačią dieną namo grįžti. Bet jis nieko ir nekvietė, ir nieko nenorėjo matyti. Gyveno vienas, bet kartu su savo daugybe garbingų protėvių vikingų ir jų dievų.

Tačiau dabar kažkas artėjo – nekviestas ir nelauktas. Užuot ką nors susitikęs jis mieliau būtų kelis kartus pavasarį nėręs į šaltą jūros vandenį. Taip darydavo vikingai, sveikindami pavasarį ir jo paslaptingas jėgas, taip jį išmokė senelis ir jis nuo laiko kasmet nardydavo.

Jam įsikūrus šioje dykvietėje, ant jūros kranto, kartas nuo karto vis kas nors užklysdavo. Daugiausia medžiotojai, bet greitai atprato. Daugeliui užtekdavo į jų pusę paleistos strėlės. O jei pasitaikydavo koks nors ypatingai įžūlus užklydėlis ir vis vien mėgindavo artintis prie trobos, tada jam tekdavo išeiti į lauką su savo kalaviju Blodigeliu[5]. Kalaviju prieš jį naudojosi penkios protėvių kartos, o jo pusę svorio, ko gero, sudarė į jį įsisunkęs pralietas kraujas.

Pasitaikydavo, bet jis jau nebelabai atminė, kada paskutinį kartą buvo užklydęs nekviestas prašalaitis. Bet dabar kažkas artėjo ir, sprendžiant iš vis smagėjusio miško paukščių alaso, ne vienas.

Jis atsiduso, pakilo iš krėslo ir sunkiai žengė į kampą, kur laikė ginklus. Susiradęs apsimovė šiurkštaus vilnonio kelnėmis, užsidėjo ruonienos antblauzdžius nuo kulkšnių iki kelių, apsiavė senovines kurpes – fickus, pasiūtus iš jaučio užpakalinių kojų odos taip, kad naga atstojo kulną (tai padėdavo nepaslysti ant laivo denio). Tada užsidėjo odinį antkrūtinį su geležinėmis juostelėmis, apsivilko elnienos striukę, apkabinėtą naugės skridinėliais, panašiais į didelės žuvies žvynus, ir užsimaukšlino ruonio odos šalmą, pamuštą kaulo plokštelėmis. Prie diržo

[5] Blodigel – švediškai „kraugerys".

prisikabino siaurą durklą kiaukutais pagražintu kotu, atsiraitojo rankoves ir virš alkūnių susegė jas kaulinėmis sąsagomis.

Sutvarkęs aprangą, ėmėsi plaukų – grubiais, sunkiai besilankstančiais pirštais suspaudė palaidus ilgus plaukus, šiaip ne taip supynė juos į kasas, kokias nešiojo vikingai, ir įsmeigė į jas kaulines šukas.

Baigęs ruoštis paėmė kalaviją. Šis buvo dviašmenis, metro ilgumo nuo smailiagalio iki rankenos, per vidurį jo platumas siekė delną ir lygiai siaurėjo į abu šonus. Jis abiem rankomis suėmė kaulo atšaižomis aptaisytą poliruoto medžio rankeną, ant kurios buvo išpjaustytas medžioklės ragas ir jūrų erelio galva. Tada įkvėpė, akimirką luktelėjo, o po to, su įstanga šniokšdamas, iškvėpdamas ūmai švystelėjo sunkų ginklą aukštyn, taikydamas, kad tas neatsitrenktų į žemas lubas. Jis pasistengė taip sustabdyti rankas, kad ašmenys būtų ties galva, o ant jų pro siaurą langą, nuo kurio prieš tai nuėmė kiaulės pūslės odą, kristų saulės spinduliai. Pakreipęs galvą pasigrožėjo melsvais vaivorykštės atspindžiais ant ašmenų. Paskui atsiduso, nuleido kalaviją, atrėmė į sienos rąstus po langu, šalia pastatė didžiulį kovos kirvį ir, pasiėmęs lanką, pečiu atsirėmė į sieną ir sustingo, žvelgdamas į iki miško vilnijusią, peraugusia žole nuėjusią pievą.

Jis žvelgė, jausdamas kraują įaudrinantį susijaudinimą, kuris jį užplūsdavo prieš kiekvieną susirėmimą, bet šiuokart šis buvo sumišęs su pykčiu – ko jie nepalieka jo ramybėje!

Jie, pasigrobę visą jo šeimą, kaip ir visų svejų senovę, šlovę ir jėgą. Visa tai prapuolė svejams netekus senųjų dievų, kai jie lyg kokie bailiai išmainė juos į svetimuosius!

O, šaunūs buvo laikai, kai visas pasaulis drebėjo prieš vikingus. Niekas nedrįso pastoti jiems kelio. Nei anglai, nei prancūzai, nei kas kitas. Vikingai keliavo, kur nutardavo tinga – visų bondais vadintų laisvų vyrų susirinkimas, vykdavęs vis toje pat vietoje nustatytu metu ir kur vyrai aptardavo srities reikalus, prižiūrimi langmano – vyro, išmaniusio įstatymus.

Eriksonų vyrai nuo neatmenamų laikų buvo savo srities langmanais, nes niekas neįstengdavo geriau įsiminti srities įstatymų. Kaip ir

neatsirasdavo, kas geriau už Eriksonus vestų į žygį lednungą – jūrų kariauną, į kurią privalėjo eiti visi srities vyrai.

Bet kur buvo šlovės pabaigos pradžia? Šis klausimas metų metus kankino jį, bet niekaip neįstengė rasti atsako. Gal kai vikingų sritys ėmė sudarinėti sąjungas, kad surengtų didesnius žygius, į kuriuos įvairių sričių vyrus vesdavo bendras karo vadas – konungas?

O gal kai konungai panoro tokiais likti visą laiką ir vadintis karaliais? Gal kai iškilo svejų sąjunga Upsaloje, kur viršų karta iš kartos laikė Inglingų šeima. Svejų žemės buvo nederlingos, retai apgyvendintos, svejai negalėjo pasigirti turtais, tad noriai, vedami konungų, leisdavosi jų ieškoti į įvairius pasaulio kraštus. Jie plaukė į Angliją, plaukė į Daniją, plaukė per rusų, kaip jie vadino – gardarikių – žemes į turtingąją Bizantiją.

Būtų lengviau pasakyti, kur neužklydo jų laivai ir ko tik jie neparsigabeno jų triumuose. O iš paskos sekė svejų pirkliai. Jie daugiausia gabenosi svejų meistrų gamybos daugelyje žemių vertintus moteriškus papuošalus, ginklus ir įvairius buities rakandus. Kitataučiai pirkliai į svejų ir kitas vikingų žemes vežė viską, kuo tik tikėjosi sugundyti jų gyventojus ir išvilioti už savo prekes jų sukauptų turtų kruopeles.

Palengva svejų ir aplinkinės žemės virto vieta, kur, ko gero, susirinkdavo daugiausia pasaulyje pirklių. Visi jie traukė į Sigtūnę, kuri greitai iš menko kaimelio, išnykus pirmajam dideliam, Malareno įlankos Bjorkės saloje buvusiam svejų miestui Birkai, išaugo į miestą. Be to, šalia Sigtūnės buvo ir Upsalos šventykla – didžiausia svejų ir aplinkinėse žemėse.

Į visus pasaulio kraštus sklido gandas, kad ji – iš aukso, kaip ir apie joje buvusias didžiųjų Toro, Odino ir Freiro statulas. Jam neteko jų matyti, bet senelis pasakojo, jog iš tikro šventykla buvo medinė, tik paauksuota, kaip neteko regėti ir goi[6] mėnesį vykusių garsiųjų švenčių. Kartu būdavo ir mugė, tad susirinkdavo visi Svealando gyventojai, atvykdavo visi vikingų konungai, tad dėl to augo ir Inglin-

6 Apie vasarį.

gų, kurie buvo ne tik konungai, bet ir aukščiausi senųjų dievų žyniai, svarba.

Augo, kol pagaliau Piktuoju valdovu vadintas karalius Ingjaldas Ilrode prisijungė aplinkines sritis, žiauriai ir klastingai nužudęs šešis mažuosius konungus. Bet dar kurį laiką lyg ir viskas buvo po senove – vienų sričių gyventojai kitose dar laikyti kitažemiais ir už jų nužudymą kaltieji mokėdavo mažiau nei už saviškio. Vienos srities įstatymai negaliojo kitoje, o vienoje persekiotas žmogus, pabėgęs į kitą, tapdavo nebeliečiamas, srities ribas peržengę ginčai spręsti Upsaloje. Jos tingoje skelbtas ir naujas karalius – kariai pakeldavo jį ant šventojo Muros akmens, o vėliau naująjį valdovą pripažindavo ir kitų sričių tingos, kurias jis apvažiuodavo atlikdamas ėrikstagu vadintą kelionę. Kiekvienoje kartodavo priesaiką ir priimdavo į tingą susirinkusių vyrų ištikimybės priesaikas. Per šias keliones karalių kiekvienoje srityje lydėjo ne tik vietos vadai, bet ir į įkaitus atiduoti vyrai.

Tokių kelionių Eriksenas jau nematė. Užtat tarnaudamas karaliaus kariaunoje neretai dalyvavo kitose, kai karalius su kariauna ir dvaru lankydavo įvairiose srityse buvusias karališkas sodybas, kur gyventojai sunešdavo duoklę visiems atvykėliams maitinti. Eriksenas atsiminė senelio pasakojimus, kad kol karaliaus palyda buvo nedidelė, duoklės buvo pakenčiamos. Tačiau tai buvo seniai – jis puikiai atminė, kaip pakeliui į karališkas sodybas sutikti žmonės slėpdavo akis, kad kas nepastebėtų jų pikto blizgesio, nes karaliaus palyda vis augo ir augo, o sykiu – ir duoklės.

Gal ir čia buvo šlovingų dienų pabaigos pradžia: bondai, besirūpindami surinkti duoklę, nebegalėjo deramai atlikti savo pareigų lednunge ir sykiu pasirūpinti žeme. O užsiėmę žeme, jie nebegalėdavo dalyvauti tingoje. Už tai, kad nebeidavo į lednungą, turėjo mokėti karaliui už jo riterių kariaunos išlaikymą. Kuo mažiau bondų galėjo eiti į lednungą, tuo daugiau karaliui reikėjo riterių, ir mokesčiai sritims vis pūtėsi ir pūtėsi.

O dar prasidėjo prastų karalių laikai. Nepalyginsi kad ir su Inge, kuris labai gerai valdė – niekad neperžengdavo sričių įstatymų. Po jo karaliavę valdovai vis taikė sugalvoti savo įstatymus ir primesti juos

visoms sritims. Toks ūpas jiems kilo nuo krikščionybės atsiradimo. Iš pradžių naująjį tikėjimą skelbė iš toli atsibastę įvairiataučiai vienuoliai, o paskui jį visiems sumanė primesti karalius Olafas Skiotkonungas. Bet prieš tai stojo ir bondai, ir dalis karaliaus didžiosios tarybos vyrų, ir Olafui teko nusileisti. Jis sutiko, kad į krikščionybę pereis tik patys panorę, ir Upsalos šventykla stovėjo kaip stovėjusi dar keliasdešimt metų. Iki tol, kol eilinį kartą plykstelėjusią kovą dėl karaliaus sosto laimėjo pirmojo karaliaus iš jotų giminės Stenkilio giminaičiai broliai Inge ir Halstenas. Jie jėga palaužė aukštuosius svejų vyrus ir visiems primetė krikščionybę. Po to nugriovė Upsalos šventyklą ir vietoje jos pastatė gūdžią krikščionių bažnyčią.

Nauja tikyba bėgo per vikingų žemes kaip godi ugnis per sausą stogą. Kunigai ėmė dalyvauti karalių karūnacijoje. Visiems buvo liepta lankytis bažnyčiose, švęsti krikščioniškas šventes ir mokėti dešimtinę, lyg ir taip būtų buvę maža mokesčių. Krikščionys statė ne tik daugybę bažnyčių, bet ir vienuolynus, o karaliai visus juos gausiai apdovanodavo žemėmis kartu su jose gyvenusiais bondais, atleisdavo nuo mokesčių ir nebausdavo prasikaltus.

Bet kunigams vis buvo maža. Jiems, regis, visų labiausiai rūpėjo sugriauti paskutinius senovės likučius. Karaliai jiems padlaižiavo, nes valdovus dar spaudė ir vokiečiai, įsigalėję vikingų žemėse ir jų dvare kartu su krikščionybe, ypač vokiečių pirkliai, kurie baigė suriesti į ožio ragą svejų pirklius.

Vis mažiau liko, kas dar būtų galėję ar mėginę užtverti jiems kelią. Vis mažėjo tokių narsuolių kaip vyrai iš Folkungų giminės ir jiems pritariančių, kurie reikalavo, kad karaliai ir vyskupai būtų renkami, o lednungo mokestis – panaikintas, kad bondai ne tik turėtų teisę nešiotis ginklą, bet, kaip ir jų protėviai, atliktų savo prievolę lednunge. Vis mažiau ir mažiau, ir ypač tokių, kaip Uplando lagmanas Torgniuras Torgniusonas, kuris tingoje pareikalavo, kad karalius paklustų bondų valiai, grasindamas maištu ir nuvertimu.

Ką ten mažiau – jie išnyko. Nes karaliai ir jų riteriai tokius vyrus kaip šakeles laužė po vieną, ypač tuos, kuriuos lengviausiai galėjo pasiekti. Eriksono senelis taikė kuo rečiau pasirodyti Sigtūnėje ar ar-

čiau karaliaus sodybų. Ir anūko, kai persigabeno į savo pilį, ilgai neleido į karaliaus dvarą, surasdamas įvairių priežasčių išsisukti nuo karalių kvietimo. Vietoje to beveik visą savo laiką leido su anūku, mokydamas karo ir jūros žygių paslapčių, pasakojo apie senąją tvarką ir dievus ir pratino juos garbinti.

Eriksonas karaliaus dvarą išvydo tik po senelio mirties. Šis jam iškart nepatiko. Atrodė, kad įlipo į gyvačių lizdą. Visi vieni kitiems lankstėsi, o visi – prieš karalių, bet Eriksonas iškart pajuto, jog visi užantyje laikė peilį. Regis, tik laukė patogaus momento suvaryti kitam į nugarą, kad tiktai arčiau karaliaus pasislinkus. Jis nuo pirmų dienų duste duso ir lengviau pasijusdavo žygiuose. Tačiau ir ten nebebuvo tos senosios vikingų dvasios, jų šėlsmo ir grobio dalybų. Dabar – viskas dėl karaliaus, dėl jo tikslų ir jo grobio, o kitiems – jo numesti trupiniai.

O dar tie kunigai... Regis, kur tiktai pasisukdavai, vis atsitrenkdavai į juodaskvernį. Eriksonas buvo krikštytas. Tuo pasirūpino taip seniai jo prarasta motina, kad jis visai neatminė jos, kaip ir tėvo. Karaliaus dvare jis sykiu su kitais dvariškiais privalėjo vaikščioti į bažnyčią. Bet naujasis dievas, tas varganas, prie medžio prikaltas žmogelis, neįstengė išstumti iš Eriksono širdies senųjų dievų.

Nieko nepakeitė ir vedybos. Po jų gyvenimas dar labiau apkarto. Žmona nė girdėti nenorėjo apie senuosius dievus ir pyko, kai Torvaldas apie juos pasakojo vaikams. O tie, kuo toliau, tuo labiau nenorėjo klausytis. Ypač kai Eriksonas, atidavęs duoklę karaliaus tarnybai, pagaliau ištrūko atgal į protėvių pilį. Žmona vis veržsaid pas tėvus į Sigtūnę. Arčiau dvaro linksmybių, o vaikai noriai važiuodavo su ja. Metams bėgant, augdami jie prisidėjo prie žmonos priekaištų dėl Tornvaldo ištikimybės seniesiems dievams. Girdi, tik jis vienas tarp aukštųjų vyrų toks likęs. Paslapčia senuosius dievus garbinusių tik tarp prasčiokų paieškojęs terasi, bet greitai jiems visiems galvas nukapos. Ir tave, seni, be galvos paliks, bet užtat karalius pasiims visus tavo turtus, o mus paleis elgetomis.

Skaudžiausiu dūriu Eriksonui tapo vyriausias sūnus. Po karaliaus dvare praleistų pirmųjų metų jis atšuoliavo į pilį ir išrėžė tėvui į akis,

kad daugiau nebegali dėl jo kentėti. Nėra jam gyvenimo per tėvo senuosius dievus, rinkis, arba jie, arba aš tau pats į širdį suvarysiu durklą, ir galėsi keliauti pas savo dievus.

Senasis pasaulis mirė. Bet senieji dievai dar keršijo. Jie įkandin naujojo dievo pasiuntė blogesnius, negu anksčiau, orus. Ne tik žiemos, bet ir vasaros tapo šaltesnės bei drėgnesnės. Miškuose daugėjo eglių, žemė puolė vandenį, Meloseno įlanka tapo ežeru. Svejų vyrai sparčiai virto avelėmis, nebeliko tokių vyrų, kokie gyveno karaliaus Olafo laikais: kai ant karaliaus užsirūstinę dievai prapuldė derlių, svejai apsupo karaliaus sodybą ir sudegino kartu su karaliumi, taip jį dovanodami Odinui ir aukodami naujam derliui.

Tokie vyrai išnyko. Liko tik bjaurojantys kario vardą, kurie, norėdami įtikti karaliui, grasina savo tėvui durklu. Šitame naujame pasaulyje Tornvaldui Eriksenui ir jo dievams nebeliko vietos. Niekur, ir jis, susikrovęs į valtelę būtiniausius daiktus, ilgai plaukė pakrantėmis, kol pagaliau rado pakankamai atokią vietą.

Bet tas naujasis pasaulis, kaip liudijo vis garsėjęs paukščių sukeltas alasas, vėl surado jį. Surado, kaip Eriksonas sumetė pasirausęs atmintyje, Odino dieną[7]. Jau girdėjosi arklių prunkštimas, ir Eriksonas apčiuopomis, neatitraukdamas akių nuo miško, įdėjo į templę strėlę, o kai į pamiškę pagaliau išniro keli raiteliai, pakėlė lanką ir atidžiai nusitaikė.

Aidžiai atšvilpusi strėlė tėškėsi į apsamanojusią uolą, šoktelėjo į viršų ir bejėgiškai kritusi prapuolė aukštoje žolėje. Tokioje aukštoje, kad vyrams akimoju nusiritus nuo arklių, ji jiems iki pusės siekė. Pritūpę jie lengvai galėjo joje pasislėpti ir, pasinaudodami kaip priedanga, prisiartinti prie kone ant pat aukšto jūros skardžio prisiglaudusios menkos, tarp uolų ir didelių akmenų įsispraudusios lūšnelės.

[7] Trečiadienis.

Tačiau vyrai nesiruošė pulti. Ne tam tokį kelią sukorė. Jie tris ilgas dienas keliavo nesibaigiančiu mišku, kildami į kalnus ir leisdamiesi žemyn. Kaip ir sakė pirklys Svensenas, per tą laiką keliauninkai matė viso labo šešis kaimus. Visi jie tikrai buvo maži: trijuose tebuvo tik pora sodybų, dviejuose – trys, o viename, pačiame artimiausiame nuo Sigtūnės – keturios. Nors būrys ir nebuvo labai gausus, bet vis tik per didelis, kad prašytųsi nakvynės tokiuose kaimuose. Nakčiai įsikurdavo kur miške suradę tinkamą vietą. Susikurdavo laužą, suguldavo aplink jį ir palikdavo vieną kurį nors saugoti porą valandų, kol ateis kito eilė. Tol, kol eilinis sargas nutars, kad jau pakankamai išaušo ir galima rengtis kelionei.

Jis pažadindavo vyrus ir tie, papusryčiavę, vėl pasiduodavo kelio monotonijai: aukštyn – žemyn ir vėl aukštyn, kartais kone skardžio pakraščiu. Vyrai, pašnairavę žemyn, tarsi miltais apsipildavo veidus ir instinktyviai traukdavo į save pavadžius. Bet per tą išgąstį jie tik maišydavo vieni kitiems, kol galop patikėjo vedlio, penkiolikamečio šlakuotaveidžio vaikino Elmero žodžiais, kad pasikliautų prie tokių aukštumų pratusiais arkliais.

Ko gero, jeigu kelias būtų buvęs prastesnis, kuris nors iš keliautojų betampydamas žirgą būtų su juo nusiritęs šlaitu žemyn ir kitiems būtų tekę rankioti jo kaulelius. Tačiau, keliautojų laimei, jie keliavo ne savaime atsiradusiu keliu (iš pradžių vienas praėjo, paskui – kitas, taip išmynė takelį, paskui su vežimais pradėjo grūstis – va tau ir kelias). Daug kur kelyje matėsi žmogaus ranka – ją liudijo aptašyti pakelės akmenys, kad kelyje vežimas ne tik išsitektų, bet ir su kitu prasilenktų. Kai kur uolos buvo tiek apskabytos, jog iš abiejų pusių tarsi sienos spaudė. Iš šono žiūrint, atrodydavo, kad žirgas kone prasmegęs akmeninėje eketėje, tesimatydavo tik jo galva ir dalis raitelio kūno.

– Čia garsiojo konungo Amunde darbas, – paaiškino Elmeras, Einiui susidomėjus, iš kur toks geras kelias tokioje dykynėje. – Jį vadina kelių statytoju. Konungas kiekviename herade turėjo namus ir paliepė nutiesti į juos gerus kelius ir juos prižiūrėti. Nuo to laiko žmonės turi rūpintis keliais, kurie eina nuo jų kaimo iki kito.

Ką reiškia toks kelias, vyrai suprato pasiekę paskutinį kaimelį savo kelyje. Nuo jo iki Tornvaldo Eriksono trobos vedė vos žymus takelis. Kaimiečiai parodė jį keliautojams, bet lydėti nė vienas nesutiko, o vaikinukas, kuris Eriksonui kartkartėmis gabendavo maistą, buvo su tėvu išėjęs į medžioklę. Keliautojams teko patiems manytis. Laimei, išgelbėjo Uvio medžioklėse sukaupti įgūdžiai. Jie leido vyrams neišklysti iš takelio, bet vietomis jis buvo toks siauras ir vos žymus, kad keliautojams tekdavo nulipti nuo žirgų ir vesti juos už apynasrių, kol vėl galėdavo užsėsti. Tačiau niekad nepasitaikė vietos, kur galėtų bent jau risčia pavaryti žirgus. Jie sugaišo gerą pusdienį, bet tiktai pasiekę Eriksono trobelę suvokė, jog ši stovėjo ne tiek jau toli nuo kaimelio.

Bet apie tai pagalvojo vėliau. Daug vėliau po to, kai atšvilpė pirmoji strėlė ir vyrai išsislapstė žolėje, sukdami galvas, ką daryti. Galėjo pabandyti lyg pilį puldami paslapčia prie trobos prisiartinti. Bet kas iš to? Ką Eriksonas pagalvos, tikrai nepalaikys geros valios liudijimu. Puls grumtis lyg nuo plėšikų gindamasis, o jeigu jį ir paims gyvą, vargu ar po to norės su jais šnekėtis.

Reikėjo pirmiau su juo geruoju sutarti, todėl vyrai artinosi atsargiai. Einius vis garsiai vokiškai šūkčiojo, jog jie nieko daugiau nenori, tik apie runas paklausti. Tačiau viena po kitos atšvilpė dar trys strėlės ir pranyko žolėje prieš vyrų kojas. Šie kaskart sustingdavo, bet paskui vėl įsidrąsinę mėgindavo tęsti savo žygį.

Tačiau po paskutinės strėlės, kuri krito prie pat Uvio kojos, vyrai nebesiryžo toliau žengti. Jie stovėjo nedidelėje aikštelėje tarp miško ir skardžio, saulės atokaitoje ir Einius nesiliovė šaukęs, kol galop išgirdo atsiliepiant piktą balsą.

– Ką jis sako? – Uvis, tesupratęs, kad Eriksonas šaukė ne vokiškai, pasilenkė prie vedlio.

– Sako, kad mes keliautume ten, iš kur atkeliavome, arba mus nubaus dievas Toras.

– Toras? – pakraipė galvą Uvis, atsiminęs, ką pasakojo pirklys Sigtūnėje, ir įsitikinęs, kad tas buvo teisus, tvirtindamas, jog Tornvaldas tebegarbina senuosius dievus.

– Tada tu jam savo kalba pasakyk, ko mes norime, apie runas, – paprašė Uvis vaikinuko ir tas garsiai riktelėjo, bet kai Eriksonas atsiliepė, net aiktelėjo iš nuostabos ir išpūtė akis.

– Čia tai bent... – Elmeras pakraipė galvą.

– Ką? Ką jis sako? – duetu susirūpino priekyje vyrų greta vedlio stovėję broliai Žybartaičiai.

– Sako, kad jeigu tarp jūsų yra koks padorus vyras, tai tegul jis stoja prieš jį į holmgangą. Ne, jis tikrai beprotis!

– O kas tas holmgangas?

– Holmgangu vikingai vadino kovą vyras prieš vyrą. Bet jis tikrai beprotis – man senelis pasakojo, kad per holmgangą vikingai paprastai kaudavosi salelėse. Kur jis čia ją mato? O dar besikaunantiems reikalingi skydnešiai, jauni vaikinai, bet ne jaunesni kaip penkiolikos metų. Vyrai kaunasi su kardais, o skydnešiai turi skydus, kuriais juos dengia. Sako, kadangi seniau skydai buvo mediniai, aptraukti oda, tai skydnešiams duodavo po tris skydus. Beprotis, tikrai beprotis, kur jis čia tikisi gauti skydnešį? – nesiliovė stebėtis vaikinukas.

Bet nesuspėjo jis baigti, kai trobos durys ūmai atsilapojo, tarsi nuo stipraus spyrio, ir pro jas, kažką baubdamas, išpuolė vyriškis ir ėmė virš galvos sukti kirvį.

– Berserksas! – aiktelėjęs vedlys sulinko lyg perkirstas ir tarsi zuikis nuvinguriavo miško pusėn. Žemaičiai ir kuršiai liko stovėti kur stovėję ir sutrikę žvelgė į kirvį virš galvos tebesukantį ir kažką šūkčiojantį Tornvaldą Eriksoną.

– Ką darome? – pagaliau iškvėpė Uvis, klausiamai žvilgtelėjęs į kitus.

Niekas nesiskubino pirmas atsakyti. Tik Merkus, net prisimerkęs nuo žilpinusios saulės, įdėmiai apžiūrinėjo siautėjantį Eriksoną. Matėsi, kad tas jau nemenko amžiaus ir jau gunktelėjęs nuo metų gausos (tačiau vis vien atrodė pakankamai aukštas). Vešli, išsipešiojusi barzda neįstengė nuslėpti raukšlių, kurias kairėje veido pusėje nuo smilkinio iki smakro kirto randas, bet jautėsi, jog dar turi pakankamai jėgos ir net šalmą vienu kirčiu kaip riešutą suskaldytų.

– Eisiu, pasikalbėsiu su tuo rėksniu. Tik jūs man netrukdykite, – paprašė Merkus ir nubrido per žolę.

Jis neišsitraukė kalavijo. Tik kairėje rankoje nešėsi skydą, pakeliui vis kartas nuo karto lyg jį pasverdamas ir vis akimis matuodamas Eriksono kirvį. Žengė tiesiai į jį, nesistengdamas užeiti iš šono, ar, ratu apsukęs, iš už nugaros ir pamėginti nuginti į kitų glėbį.

Žengė nei per greitai, nei per lėtai, o Eriksonas vis tebetrypė toje pačioje vietoje, kur įsitaisė išpuolęs pro duris, vis nenuleisdamas kirvio. Likus porai žingsnių, Merkus sustojo, neatitraukdamas akių nuo Eriksono, o tas, paliovęs šūkčioti, siūbavo nuo kojos ant kojos, permesdamas kirvį iš rankos į ranką.

Abu vyrai kurį laiką nužiūrinėjo vienas kitą. Kitiems, stebėjusiems juos iš šono, Merkus atrodė visa galva aukštesnis ir per pečius platesnis, tad vyrai trumpam patikėjo, kad Eriksonas geruoju nuleis kalaviją.

Apsiriko – Eriksonas ūmai vėl suriaumojo ir vienu šuoliu priskriejo prie Merkaus. Pakeliui jis spėjo švystelėti virš galvos kirvį ir smogė, sudėjęs į kirtį visas jėgas. Tačiau Merkus be vargo pagavo jo smūgį skydu ir nukreipė į šoną, bei, neleidęs Eriksonui vėl užsimoti, čiupo jo ranką. Tol ją suko, kol kirvis šleptelėjo į žolę, bet tuo pat metu Eriksonas kita ranka įsikirto į Merkaus gerklę ir abu vyrai, nepaleisdami vienas kito, krito ant žemės.

Jie net riaumodami raičiojosi ir juos stebėję vyrai nebenukentė – nesitarę bėgte prie jų pasileido. Tačiau jiems pasiekus pusiaukelę virš žolės išniro Merkaus galva.

– Duokit kuo rankas surišti. Kaip koks vilkiūkštis kandžiojasi ir dar draskosi kaip laukinis katinas.

Tikrai – pribėgę vyrai pamatė Merkų kone sėdintį ant Eriksono. Kairės kojos kelį jis buvo įrėmęs į senio krūtinę. Bet tas vis daužėsi lyg į krantą išmesta žuvis, kumščiais mėgindamas pasiekti Merkų. Prireikė dar poros vyrų pagalbos, kol pagaliau tvirtai surišo Eriksoną.

– Stiprus, rupūžė, – Merkus atsistojo, šluostydamasis nuo kaktos prakaitą.

– Tai ką dabar darysime? – paklausė Uvis, žvilgtelėjęs į suraišiotą, prie vyrų kojų besiraitantį ir vis kažką tebešūkčiojantį Eriksoną.

– Dabar, atrodo, teks kaip su mažu vaiku šnekėtis, – atsiduso Einius ir dirstelėjo į trobą. – Tempiame prie trobos. Ten vis šioks toks pavėsis, gal bus lengviau kalbėtis, kai galva nekeps.

Taip ir padarė – Merkus su Trakiu čiupo besispardantį Eriksoną už pažastų ir, pakėlę lyg mažvaikį, nunešė, tebemostaguojantį kojomis, iki trobos, ten pasodino ir atrėmė į sieną.

Iš paskos atsekę vyrai pusračiu sustojo aplink Eriksoną ir luktelėjo, kol šiam pabodo tuščiai šūkauti. Galop jis vis kaip sliekas besiraitęs tarp virvių pavargo, apsiramino, atsikolė į sieną ir užsimerkė, atkišęs išsidraikiusią barzdą.

– Na, mėginame, – atsidusęs paragino Einius.

Jie sutarė, kad geriausia bus mėginti šnekėtis per Elmerą. Einius su juo pritūpė prie Eriksono ir ėmė kantriai dėstyti savo rūpesčius, o kiti mindžikuodami laukė.

Iš pradžių atrodė, kad jų vargas tuščias. Eriksonas sėdėjo užsimerkęs, suglebęs, lyg jam būtų terūpėję pašildyti saulutėje senus kaulus. Tačiau palengva ėmė reaguoti – pradžioj šiek tiek praplėšė vieną akį, apžiūrinėdamas įsibrovėlius, paskui ją plačiai atvėrė antrą, kiek palenkė į priekį galvą ir pakreipė į šoną, kad geriau girdėtų. O kai pagaliau Einius jam po nosimi pakišo tošies gabalą su runomis, godžiai įsisiurbė akimis. Vyrai, regis, net kvėpuoti pamiršo, laukdami ir stebėdami, kaip platėja Eriksono šypsnys ir jo akys bėgioja po tošį.

– Taip, aš galiu pasakyti, kas čia parašyta, – galop paskelbė jis.

– Kas? Kas? – vienas per kitą sunerimo vyrai Einiui išvertus iš vokiečių kalbos Elmero persakytus Eriksono žodžius.

– O kas man iš to? – dabar jau klastingai šyptelėjo tas.

– O mes jam galvos nenuritinsime ir jo lūšnos nesupleškinsime, – suburbėjo Merkus, nejučia glostydamas Eriksono apdraskytą ranką.

Bet Einius jo žodžių neišvertė.

– Mes atsilyginsime. Pinigų duosime arba maisto paliksime, kaip jis panorės.

– Tu neskubėk žadėti, – perspėjo Uvis. – Dar nežinia, ar jis tikrai sugebės. Gal nori apgauti.

Kai Elmeras išvertė Eriksonui Uvio abejonę, žuvėdas aiškiai pyktelėjo ir, įbedęs akis į tošį, ėmė tęsiančiu balsu garsiai skaityti. Elmeras skubėjo versti jo žodžius į vokiečių kalbą, o Einius – persakinėti tiems saviškiams, kurie nesuprato vokiškai. Vyrų akys su kiekvienu žodžiu vis labiau plėtėsi:

– Aš, konungas Svenas, atplaukiau su penkiais savo lagduno laivais į kuršių žemę. Aš įveikiau jų konungą Dorną ir ėmiau valdyti jo karalystę. Aš vedžiau jo žmoną ir...

Šioje vietoje jis nutilo ir pakėlė galvą į prie jo palinkusius vyrus.

– O toliau kas? – Einiui išvertus pirmas subruzdo krivis Dabris. Prieš tai jis, judindamas lūpas, kartojo kiekvieną išgirstą žodį, kad tik geriau įsimintų.

– O čia tik tiek parašyta, – nelaukdamas, kada vaikinukas išvers jam Einiaus pasakytus vokiškus žodžius, atsiliepė Eriksonas.

– Teisingai! – taukštelėjo per kaktą Uvis, pamiršęs nusistebėti, kad Eriksonas supranta vokiškai. – Per tuos vaikščiojimus Visbyje ir Sigtūnėje visai pamiršau, kad tik vieną gabalą pasiėmiau. Traky, nubėk, atnešk maišą su likusiais, – ir žemaitis, kiek kojos nešė, pasileido į pamiškę prie paliktų arklių.

Vyrams atrodė, kad karys pirmyn ir atgal be galo ilgai bėgo, nors tas iš visų jėgų stengėsi, ir kai pasiekė nekantravusius keliautojus, vos įstengė atgauti kvapą. Uvis godžiai ištraukė iš jo rankų maišelį ir skubriai kyštelėjo vidun ranką, bet tuoj sustingo kvailai išsižiojęs.

– Na, ko lauki? Trauk! – Einius kumštelėjo brolį, ir tas lėtai išvilko iš maišo kumštį, tarp kurio pirštų stirksojo tošies gabaliukai.

– Čia dabar kas? – nustebęs ištarė Einius, atsargiai išėmęs iš brolio tarpupirščių vieną skiautę su runos ženklo fragmentu.

Uvis atgniaužė pirštus, ir ant žemės nusklendė dar kelios atplaišos, o kitos liko gulėti delne. Einius, nužvelgęs jas, iš kitos brolio rankos išplėšė maišelį ir panardino į jį savo ranką. Tačiau kai ištraukė – ir ant jo delno gulėjo tik krūvelė tošies atplaišų.

– Matyt, susitrynė tarp daiktų? – spėjo Strangulis. – Arba ant jų kas nors užkrito.

– Taip negalėjo būti. Aš maišelį buvau labai saugiai padėjęs, – atkakliai papurtė galvą Uvis.

– Bet tošis kažkaip susitrynė, – atsiduso krivis Dabris.

– Ką dabar darysime? – paklausė Strangulis. – Tošis taip sumalta, kad nebesudėsime kaip buvo, ir šitas žmogus negalės pasakyti Sveno valios.

– Nežinau, – bejėgiškai gūžtelėjo Uvis, palenkęs šonu delną ir leisdamas smulkioms tošies dalelėms sklęsti ant žolės. – Atrodo, teks plaukti namo ir iš naujo nusipiešti tuos ženklus, tik ant patikimesnio daikto.

– Vėl plaukti per jūrą pirmyn atgal nežinia kiek kartų, – sudejavo Merkus, kai Strangulis užsiminė, kad tokie žygiai, jeigu sunkiai pavyks rasti laivą, gal ir iki rudens užsitęs, iki pavojingų audrų jūroje meto.

– Jeigu reiks – plauksim! – pyktelėjo Uvis.

Jo irgi neviliojo tokios perspektyvos, bet kaip akmuo ant pečių gulėjo rikio Vygando įsakymas neatiduoti Kretingos.

– O kodėl nepabandžius kitaip? – įsiterpė Einius.

– Kaip „kitaip“? – pyktis vis nepaleido Uvio.

– Pabandykime nusivežti Eriksoną pas save, nes taip nuo vieno prie kito jūros kranto lakstant visko gali nutikti. Ką gali žinoti. Mums atrodys, kad gerai tuos ženklus perpiešėme, o kelionėje gal vėl sutrinsime ar kitaip prarasime. Maža kas gali nutikti, ir vėl iš naujo plauk.

– O jeigu jis nesutiks?

– Nepabandęs nesužinosi. Reikia pamėginti, – ir Einius, atsitūpęs prie Eriksono, ėmė aiškinti, ko jie iš jo nori, nepamiršdamas užsiminti apie gerą atlygį ir kad pasirūpins jį parplukdyti atgal.

Visų nuostabai, vos Einius baigė savo šneką, Eriksonas tuojau pat linktelėjo:

– Sutinku. Tik man reikia šį tą pasiimti kelionėn. Atriškit mane, – jis pasimuistė tarp virvių ir Einius puolė jas narplioti. Jam į pagalba mėtėsi Uvis ir veikiai Eriksonas atsistojo. Jis kurį laiką smarkiai trynė užtirpusias rankas, o kai pajuto, kad tos jau jo klauso, sulinkęs pralindo pro žemas dureles į savo trobą.

Niekas nesekė jam iš paskos. Visi liko prie durų. Tik Einius, pasukęs už trobos kampo, atsargiai prisiartino prie skardžio. Labai atsargiai – šonu, koja vis tikrindamas žemės tvirtumą, nes baiminosi nusprūsti žemyn. Likus iki krašto porai pėdų, daugiau nebedrįso eiti, tik pasilenkė į priekį ir atsargiai žvilgtelėjo žemyn. Kažkada jam teko stovėti ant panašaus skardžio Saaremos saloje, bet šis buvo statesnis[1]. Nesimatė jokios galimybės nusileisti žemyn nenusisukus sprando. Atrodė, kad žiūri iš aukščiausiojo Ventės pilies bokšto, persisvėręs per jo kraštą. Apačioje į akmenis, iškišusius virš vandens savo smailas lyg ieties antgalis viršūnes, aršiai daužėsi bangos. Einius atsilošė, įsivaizdavęs, kas būtų, jei slysteltų ir kristų žemyn. Saaremos saloje nuo skardžio galėjai savo kojomis ir rankomis nusileisti. Čia – nebent virve, ir vietos, kur galėtų prisiartinti laivas, nė su žiburiu nebūtum radęs. Ką ten laivas – čia ir valtis neišvengiamai būtų subyrėjusi, atsitrenkusi į akmenų ašmenis, tad Einius gerokai nustebo, pamatęs ant menko pakrantės kąsnelio užtemptą valtį. Kaip Eriksonas iki jos nusigauna ir kaip su tokia menka prasigauna pro bangų siautulį, tikrai beprotis, nusistebėjo Einius.

Keliaujant mišku atrodė, jog vėjo nėra. Jo nepajuto ir aikštelėje, o čia, ant paties skardžio krašto, Einius susigriebė, kad jo rūbai plevena. Jam pasivaideno, jog stovi laive. Tai jei toks vėjas buvo, regis, tylią dieną, tai koks turėjo būti audrai užėjus, ypač rudenį ar žiemą? Čia ne gyvenimas ant žemės, o lyg visąlaik plauktumei laivu. Metų metus. Ir kaip žmogus gali taip gyventi, neatsistebėjo Einius, akimis klaidžiodamas po skaisčiai mėlyną jūros platybę, kur, be vienos kitos vandens paviršiumi nardžiusios žuvėdros, nieko daugiau nesimatė.

Jis stovėjo, kol išgirdo šaukiant brolį. Kai sugrįžo prie kitų, krūptelėjo būryje pamatęs Eriksoną – stovėjo apsišarvavęs ir apsiginklavęs nuo galvos iki kojų, lyg į karo žygį susiruošęs. Matėsi, kad šarvai, nors ir gerokai padėvėti ir ne vienoje vietoje kliudyti kalavijo, kirvio, kito kertamojo ginklo ar strėlės, buvo gero meistro darbo ir brangūs, kaip ir į runas panašiais ženklais išraižytas skydas bei prie Eriksono

1 Apie Uvio nuotykius Saareme skaitykite knygoje „Šėtono legatas“.

šono kabėjęs kalavijas. Eriksono barzda ir po šalmu pakištos kasos buvo sutvarkytos. Veidas atrodė ženkliai atjaunėjęs, o pats Eriksonas – lyg pusę galvos aukštyn tįstelėjęs. Einiui priartėjus, jis lazda paspyrė trobelės duris ir, užsimetęs ant nugaros nedidelį daiktmaišį, nubrido per pievą kartu su keliautojais.

Jis taip nė karto ir neatsisuko į savo paliktą lūšną. Lyg jaunas užšoko ant Trakio privesto vieno iš nešulinių arklių, kojom suragino jį ir prapuolė miške, įsimaišęs į vyrų būrį.

Jojo tiesus, atlošus, balne laikėsi tvirtai ir žvelgė tik į priekį, tvirtai sučiaupęs lūpas, net raumenys žanduose kartas nuo karto trūkčiojo.

Ir neatsisuko, tuo nepaliaudamas stebinti Einių.

5 skyrius

SENOJOJE KASYKLOJE

Einius nežinojo, nei kas jį vijosi, nei kiek. Jis tik nutuokė, jog kažkas užsimojo be jokių kalbų jį užmušti ir jų tikrai daugiau negu vienas. Gal mažiausiai tuzinas, o va jis tai tikrai vienut vienutėlis. Kaip pirštas. Žybartaitis dar pamėgino atsiminti, kur prapuolė jo bendrakeleiviai. Tačiau nebuvo kada – ore švilptelėjo ir į žemę prie pat jo įsmigo virpanti strėlė. Lyg botagu jį peršniojo, ir Einius vėl puolė į kojas. Jis vinguriavo tarp medžių, kol atsitokėjo patekęs į aikštelę.

Iškart pažino, kur papuolė, pamatęs kitoje jos pusėje prie uolų prisiglaudusią Tornvaldo Eriksono trobelę. Pirklys metėsi prie jos, lyg kiškis raitydamas kilpas, kad persekiotojams būtų sunku pataikyti. Lėkė ir lėkė, vis pro petį žvilgteldamas, ar persekiotojai dar nemina ant kulnų. Tačiau jų vis nesimatė, nors Einius buvo įsitikinęs, jog girdi jų žingsnius ir jie tikrai buvo čia pat.

Čia pat – tik gal jie vengė išeiti į atvirą vietą, norėdami saugiai jį sumedžioti, patys niekuo nerizikuodami. Einiui žūtbūt reikėjo patikimos užuovėjos, bet tam troba nelabai tiko. Puikiai nutuokė, jog, nuplėšęs nuo mažyčio langelio kiaulės pūslės odą, tematys viso labo tik menką aikštelės dalį. Persekiotojai, panorėję, būtų lengvai iš šonų nepastebėti prisėlinę. Suprato, bet vis vien lėkė, pats stebėdamasis savo pasirinkimu. Kas man darosi, gal įsivaizduoju, jog galėsiu pro duris atsišaudyti, jeigu rasiu lanką, pats sau teisinosi.

Bėgo – ir pribėgo. Trobelė buvo tokia, kokią paliko, su šeimininko lazda paspirtomis durimis. Einius manė nesustodamas ją delnu į

šalį numuš, tada atlapos duris ir pasislėps išganingoje lūšnelės prietemoje. Tačiau lazda net nesuvirpėjo jam smogus, ir Einius nevalingai papurtė užgautą delną. Tik nebuvo kada stebėtis. Jis griebė lazdą ir iš visų jėgų timptelėjo, tačiau ta net nekrustelėjo. Tada pirklys stipriai įsikibo abiem rankomis, bet vėl nieko nepešė.

Supanikavęs jis manė kalaviju lazdą perkirsti. Tačiau kol jo siekė, dvi strėlės trenkėsi į duris. Einius it nutvilkytas atšoko. Jis visai pametė galvą ir, jau dorai nebesuprasdamas ką daro, metėsi už lūšnelės kampo. Tikėjosi užsiglausti už kurios nors uolos, tačiau, pamiršęs kur skardis, nebeapskaičiavo. Viena koja ūmai slystelėjo, kita, pabandžius ja atsiremti, nieko neužčiuopė. Mėgino ko nors nusigriebti rankoms, bet vėl nepasisekė ir Einius pasijuto lekiąs žemyn. Ir taip greitai, net riktelti nespėjo, kai atsitrenkė į pakrantės akmenis, bet, keista, nepajuto skausmo. Tik nerimą, jog ir čia nepasislėps.

Tikrai ne, nes tuoj po pažastimi įsmigo dar viena strėlė. Kažkas kurtinančiai užbaubė į ausį:

– Kelkis! Nežiopsok! Čia kaip mat nudės!

Na, tai bent keistas sapnas, nusistebėjo taikydamas ištraukti strėlę, nes ta buvo pervėrusi ir prismeigusi prie žemės jo marškinius. Sapnas?! – nutirpo, apglėbęs strėlę ir suvokęs, kad ji tikra!

Tikrų tikriausia!

Einius pašoko, nebesirūpindamas drykstančia marškinių rankove. Tačiau akimoju kažkas sunkus iš už nugaros perbloškė jį ant žemės.

– Beproti! Tau ką?! Gyventi atsibodo?! – pažino brolio balsą. – Nekelk galvos. Sakiau – kaip kiškį pašaus!

– Kas pašaus?!

– Pasakyčiau, jeigu žinočiau, – atsikirto Uvis. Jis nusirito nuo brolio, gulėdamas ant šono įtempė templę ir, ilgai nesitaikęs, paleido strėlę. Einiaus galva, kad bent jau pabaidžius miške pasislėpusius užpuolikus.

Jis atsargiai, aukštai nekeldamas galvos, apsidairė ir atsiminė, kur jie – čia buvo antroji jų stovyklavietė, kurioje apsistojo grįždami iš Eriksono lūšnelės. Beje, toje pačioje vietoje jie nakvojo ir keliaudami

pas jį. Tai buvo aikštelė palei iš kalnų besileidusį, per gausius akmenis triukšmingai šokčiojusį upeliuką. Matėsi, kad čia buvo įprasta keliautojų vieta. Joje vyrai rado kelias ugniavietes ir senesnes ar naujesnes iš šakų suręstas palapines. Bet vyrai į jas nelindo, sugulė ant žemės, pasikloję ir apsikloję kailiais.

Nuo užpuolikų buvo galima pasislėpti už palei aikštelės kraštus išsimėčiusių didelių, apsamanojusių akmenų. Einiui užteko vieno žvilgsnio, kad įsitikintų, jog beveik visi jo bendrakeleiviai jau buvo spėję pasinaudoti jais. Jis irgi, stumteltas brolio, negaišdamas nušliaužė prie artimiausio, iš paskos tempdamas šalia guolio iš vakaro susidėtus ginklus. Pasiekęs akmenį, griebė lanką ir įdėjo strėlę, bet šauti nesiskubino. Neišmanė, kur.

Buvo ankstyvas, vėsus rytas. Slūgstant pirmam išgąsčiui Einius pajuto kaip šiurpsta jo oda, nes prie akmens jau nebesiekė laužo, prie kurio miegojo, šiluma. Kiek aukščiau aikštelę supusius kalnus vietomis dar tebedengė rūkas, iš kurio skriejo ir skriejo strėlės. Iš jų gausos galėjai atspėti, kad užpuolikų buvo nemažai. Tačiau jie aiškiai nesiskubino išeiti į atvirą vietą ir susiremti vyras prieš vyrą. Matyt, stengėsi kiek galima daugiau keliautojų nukirsti strėlėmis.

Einius, kiek apsidairęs, suvokė, kodėl. Kol kas strėlės skriejo beveik iš vienos pusės. Jo galva, užpuolikai jau buvo juos apsiautę pusračiu ir stengėsi apjuosti ratu. Ko gero, jie ketino pasilypėję aukščiau, kur užpultieji jų nebūtų pamatę, perbristi upelį, o tada užeiti iš kitos pusės ir iš už nugaros iššaudyti keliautojus.

Žybartaitis suprato, jog tai tik laiko klausimas – kai rūkas ištirps, iš kitos upės pusės pasipils strėlės, skindamos užpultuosius. Reikėjo kažko griebtis, kažkur trauktis, tik kur ir kaip? Buvo akivaizdu, kad jeigu pamėgins pasiekti vienoje iš aikštelės pusių prie medžių pririštus arklius, tai praras ne vieną bendrakeleivį. Be to, nežinia, kiek iki tol ir arklių liktų. Pora jau žvengė ir skausmo kankinami raitėsi ant žemės pakirsti strėlių. Liko kliautis savo kojomis ir surizikuoti prasilaužti pėsčiomis, o paskui mėginti brautis Sigtūnės pusėn, prisidengiant mišku. Aišku, ir tai buvo pavojinga – jeigu užpuolikai būtų persekioję keliautojus, tai ne vieną, jeigu ne visus, būtų nuskynę strė-

lėmis. Bet, regis, kitos išeities nebuvo, ir Uvis ėmė šūkčioti po aikštelę išsibarsčiusiems bendrakeleiviams rengtis prasiveržti.

– Palauk! – atsiliepė Strangulis. – Atsimenat, Elmeras sakė, kad, netoli yra apleista sidabro kasykla su dideliu urvu. Ten, upe aukštyn. Bandykime veržtis jos pusėn. Jeigu pasiseks, jūs galėsite pasislėpti tame urve, o aš su savo vyrais iš pradžių pasistengsiu jūs pridengti. Paskui tuos niekšus nuviliosiu į mišką. Vėliau atsiplėšiu nuo jų, sumėtysiu pėdas ir grįšiu pas jus. Kaip sakai? – šūktelėjo Uviui.

– Gal ir nieko, a? – Einius pasisuko į brolį, kuris kramtė lūpą ir dairėsi tai į upę, tai į kalnus, kur, kaip pirmąsyk nakvojant tikrai rodė Elmeras, buvo seniai palikta kasykla. – Ką manai?

Uvis vis mąstė. Kol laikėsi rūkas, lyg ir nebuvo taip sudėtinga prasiveržti, bet paskui, pėsčiomis iki pat Sigtūnės (kiek atminė pakeliui matytus kaimus, tiek vyrų būtų buvę sunku rasti žirgų)... O jei užpuolikai bus atkaklūs ir vysis, tai vargu ar visiems pasiseks pasiekti bent jau artimiausią kaimą. Pasislėpę urve galėjo lukterti, kol užpuolikai jų ieškos. Paskui, pametę pėdsakus, jie tikrai grįš į savo stovyklą tykoti kito grobio (tik koks gali būti grobis tokioje dykynėje, jie keliaudami nieko nesutiko, nusistebėjo Uvis ir tuojau pamiršo). Arba, jeigu plėšikai besivaikydami nuklys toli ir pamirš aikštelėje arklius, bus galima pamėginti juos pasiimti ir veržtis raitomis.

– Gerai, mėginkim! – pagaliau ryžosi Ventės rikis. – Vyrai, prie manęs!

Paklusdami jo šūksniui, dalis vyrų, išskyrus Strangulį ir jo kuršius, kas šliaužte, kas trumpais perbėgimais nuo akmens prie akmens, susirinko šalia rikio. Einius, perbėgęs prie Elmero ir Eriksono, trumpai jiems paaiškino, ką sumanė brolis, o Strangulis su savo kariais tuo metu paleido po kelias strėles rūko pusėn. Veržtis susiruošę vyrai irgi iššovė po vieną, o tada iš eilės metėsi per upelį. Laimei, vandens buvo iki kelių, tik reikėjo stengtis nepaslysti ant akmenų, nes krisdamas galėjai skaudžiai susižeisti.

Kitą krantą pirmieji pasiekę vyrai skubiai priklaupė už pakrantės akmenų ir ėmė leisti strėlę po strėlės į užpuolikų pusę, dengdami brendančius. Kai iš vandens išsikapstė paskutinis bėgęs krivis Dab-

ris, pirmieji vyrai, dabar dengiami paskutiniųjų, metėsi į mišką. Pasiekę jį ir pasislėpę už medžių, jie vėl ėmė laidyti strėles į užpuolikus, leisdami prie upės buvusiems pasiekti pamiškę.

– Greičiau, greičiau! – mojo pirmutinius vyrus vedęs Uvis. Kai vėl Dabris paskutinis šmėkštelėjo pro jį, žvilgtelėjo į kitą krantą, kur Strangulis su savo kariais be perstojo šaudė į užpuolikų pusę.

– Sėkmės, – Žybartaitis šūktelėjo Stranguliui, bet vargu ar tas jį išgirdo per upelio triukšmą.

Uvis pasisuko ir nėrė į miško tankmę. Iš pradžių vyrai perbėginėjo nuo medžio prie medžio, kad už jų užsiglaustų. Tačiau paskui, pajutę, kad užpuolikai liko toli, pasileido, kiek kojos neša, paskui kelią į kasyklą rodžiusį Elmerą.

Iš pradžių jie brovėsi pro mišką nerinkdami kelio, bet pomiškis buvo taip tankiai sužėlęs, jog vyrai veržėsi šniokšdami tarsi meškos. Jie kaip mat apsipylė prakaitu, permirkę rūbai lipo prie kūno ir kaustė judesius. Akimirką Einiui pasivaideno, kad jis jau pasiliko paskutinis ir beviltiškai atsiliko nuo kitų, bet apsidairęs pamatė, jog už jo dar vilkosi Dabris. Kriviui maišė ne tiek jo apkūnumas, kiek raišumas. Einius dar Kretingoje buvo pastebėjęs, jog krivis eidamas ženkliai raišuoja dešine koja, o bėgdamas jis svyravo lyg būtų ant bangų svaidomo laivo denio. Krivio veidas liepsnote liepsnojo ir suspindėdavo tarsi nusidabruotas, susidūręs su pro lapiją praslydusiu kylančios saulės spinduliu.

– Traky, padėk kriviui! – užsižiūrėjęs Einius krūptelėjo, išgirdęs brolio balsą. Regis, iš niekur atsiradęs žemaitis nėrė po Dabrio dešine pažastimi ir kone vilkte nuvilko krivį. Jis taikė brautis ten, kur jau buvo anksčiau prasiveržęs kuris nors iš kitų vyrų.

Einius metėsi paskui juos. Veikiai pasivijo ir jie jau trise kartu išbėgo į Elmero atrastą apleistą keliuką. Tiesa, seniai nebenaudojamas ir miško užgultas, jis buvo virtęs siauru takeliu, bet juo buvo lengviau bėgti negu mišku. Vyrai skubinosi ir iš paskutiniųjų ropštėsi takeliu aukštyn, kol pagaliau prieš jų akis atsivėrė keistas slėnis. Takelis atvedė vyrus ant neaukšto skardžio. Apačioje, tolimame slėnio krašte per akmenis vėl šokčiojo upelis, o kita slėnio dalis priminė

milžiniško gyvio skeletą. Atrodė, tokie pat milžinai medžiotojai išmėsinėjo sumedžiotą gyvį. Mėsą pasiėmė, o kaulus paliko ir juos per tą laiką, iki keliautojai pasiekė slėnį, apaugo miškas, bet dar ne toks tankus, kad jų nepastebėtumei. Be to, medžiams kliudė ir slėnyje išrausti grioviai. Einius spėjo, kad tai buvo sidabro kasėjų darbas, bet nebuvo kada aiškintis. Reikėjo slėptis, tiktai kur tas nelemtas urvas?

– Kur mums slėptis? – jį aplenkė brolis.

Uvis, gaudydamas kvapą, atsisuko į Elmerą, o vaikinukas, nubraukęs nuo šlakuoto veido prakaitą, pamojo:

– Paskui mane!

Jis pasileido takeliu žemyn, peršoko kelis griovius, liuoksėdamas nuo akmens ant akmens, kol galop pasiekė skardžio kraštą.

– Čia, – parodė į akmens sienos apačioje juodavusią kiaurymę.

– Čia? – nepatikliai perklausė Uvis, ir Elmeras linktelėjo.

Vyrai susigrūdo aplink skylę ir neryžtingai trypčiojo, žvelgdami į ją. Norint įlįsti, reikėjo atsitūpti ir kone ropomis brautis, tačiau visus gąsdino tamsa ir iš vidaus dvelkęs šaltis.

– Reikia lįsti, – atsiduso Einius, žvelgdamas į brolį. Tas niauriai linktelėjo:

– Reikia.

Uvis pirmas, rodydamas pavyzdį, atsiklaupė ir, ištiesęs kaklą, dirstelėjo į angą, po to lėtai, prilaikydamas kalaviją, kad netrukdytų, įropojo vidun. Jam įkandin leidosi Einius ir kiti, orientuodamiesi į priekyje besibraunantį Uvį.

Vyresniajam Žybartaičiui buvo nelengva. Iš pradžių gelbėjo iš lauko besiskverbusi šviesa. Tačiau tuneliui leidžiantis žemyn, ji vis blėso. Uvis ropojo, ranka apgrabinėdamas tamsą prieš save, kad neatsitrenktų į tunelio sienas ar žemas, vietomis rąstais paremtas lubas. Jos vietomis buvo taip žemai, kad Einius porą kartų stuktelėjo į jas galvą. Po to kaskart galvą kėlė iš lėto, nors ją ir saugojo šalmas, kiekvieną akimirką laukdamas, kada atsitrenks.

Vyrai šliaužė, kol anga už jų pavirto šviesiu tašku sulig nagu, o tada sugulė veidu į ją, pasiruošę ilgam laukimui. Tokiam ilgam, kad kai kurie, patogiai, kiek tai buvo įmanoma ant akmenų, susiraitę

nutarė numigti, ir greitai tamsoje pasigirdo kelių vyrų ramus alsavimas.

Uvis jų su pavydu klausėsi. Jis ir pats būtų su malonumu nusnūdęs, bet negalėjo. Kankino nerimas – pavyko Stranguliui jo sumanymas ar ne? Jeigu ne, jeigu užpuolikai juos užtiks, tai jie į tokius spąstus papuolė, kad niekaip neištrūks. Pagalvojęs apie tai, Uvis ėmė gailėtis sutikęs su Stranguliu. Jis sujudėjo, mėgindamas patogiau įsitaisyti ir išgirdo šalia gulėjusio Elmero balsą:

– Čia reikia atsargiai judėti. Aš girdėjau, kad lubos čia gali bet kada įgriūti. Sidabro kasėjai jas vietomis paramstė, bet tos atramos labai senos ir pajudintos gali lūžti.

– Tai kaip jie čia sidabrą kasė? – nors ir pergyvendamas dėl persekiotojų, Einius vis tik neatsispyrė smalsumui.

– Ne, sidabrą lauke kasė, o čia gyveno.

– Galėjai apie tas lubas ir anksčiau perspėti, – suniurzgėjo Uvis, bet tuojau pat ir save mintyse iškoliojo, kad prieš sutikdamas su Stranguliu labiau nepasidomėjo kasykla. Dabar jau buvo vėlu pykti. Reikėjo laukti ir tikėtis dievų malonės.

Ir jie laukė. Uvis nelabai nutuokė, kiek praėjo laiko, bet jautė, kad dar ankstoka kišti laukan nosį. Jis gulėjo, karts nuo karto persiversdamas nuo šono ant šono ir neatitraukdamas akių nuo angos. Kai sykį jos šviesa prapuolė, pamanė, kad tą akimirką jis buvo užsimerkęs. Mat veikiai šviesa vėl grįžo, ir Uvis spėjo nusiraminti, kai ji vėl išnyko.

– Kažkas negerai, – jis alkūne bakstelėjo šalia gulėjusį Einių ir patogiau prisitraukė ginklus. – Perduok vyrams, kad pasiruoštų, tik tyliai.

Lengva pasakyti, tik ne taip paprasta padaryti, tuo labiau, kad teko žadinti miegančius, ir taip, kad jie nekeltų triukšmo. Kol vyrai vieni kitiems perdavinėjo įsakymą pasirengti, Uvis dar vis puoselėjo viltį, kad apsiriko. Tačiau netrukus įsitikino, jog įkliuvo – šviesa angoje tai atsirasdavo, tai vėl prapuldavo.

– Papuolėme, – sušnibždėjo broliui.

– Panašu, – sutiko Einius. – Kaip manai, ką jie darys?

– Nežinau, – Ventės rikis atsiduso tamsoje. – Jeigu lįs, tai mes juos arba pašausim, arba pamausim ant ieties. Nežinau, nežinau, tik bijau... – Uvis nebaigė sakinio, įsiklausęs į neaiškų triukšmą palei landą. Atrodė, kažkas kažką mėtė, tik iš garso nepanašėjo, kad akmenis, nors Einius ir spėjo, pakreipęs galvą landos pusėn, bet ir abejodamas:

– Akmenis krauna?

– Gal, – atsiliepė brolis, neišduodamas savo minčių.

– Nori landą uždaryti? Mus užversti? – toliau spėliojo Einius. – Ką darom?

– O ką čia gali padaryti? – pyktelėjo brolis. – Reikia laužtis laukan.

– Bet tada mus kaip zuikius iššaudys, – nerimo Einius. – Gal yra kitas išėjimas, a, Elmerai?

– Nežinau, – drebančiu balsu atsiliepė vaikinukas.

– O gal neskubėkime? – vis siūlė Einius. – Jie – užkraus, o mes – atkrausime, – bet pats jautė, jog skamba kvailai. Gerai, išlįs laukan, o jeigu užpuolikai lauks? Vėlgi juos visus po vieną iššaudys.

Kol broliai svarstė, ko griebtis, šviesa landoje suvis prapuolė, triukšmas irgi nutilo. Žybartaičiai ir jų bendrakeleiviai ištempė ausis, bet gūdžią, nieko gero nežadėjusią tylą tik karts nuo karto sudrumsdavo geležies žvangtelėjimas į akmenis krustelėjus kuriam nors iš vyrų. Paskui landos pusėje pasigirdo neaiškus spragsėjimas, ir vyrai ėmė šniukšėti, bandydami perprasti jų pusėn artėjusį kvapą.

– Dūmai? – nei tai paklausė, nei tai patvirtino kažkuris tamsoje.

– Dūmai, – atsiliepė kitas, paskui ir trečias. – Tikrai dūmai! Kažkas dega!

Kas?! – nereikėjo ilgai spėlioti. Dūmai pakišo atsakymą, koks ten triukšmas buvo prie angos. Užpuolikai ne akmenis krovė – malkas, kad uždusintų keleivius ar kaip meškas iš urvo išrūkytų. Ko gero, užpuolikai arba žinojo, kad iš olos nėra kito išėjimo, arba, jeigu toks ir yra, sumetė, jog jų aukos neturės laiko jo ieškoti, nes dūmai sklido labai sparčiai. Regis, tik tik vyrai šniurkščiojo, bandydami užuosti dūmus, o dabar tie jau graužė ir akis, ir gerkles, ir vyrai kosėjo, bandydami dangstytis rankovėmis.

– Gana, nėra ko gaišti, – užsikosėjo Uvis. – Eime, išdraskome tą laužą ir – laukan. Kaip bus – taip. Kam pavyks prasiveržti – lai bando pasiekti Sigtūnę ir lai viską papasakoja Gaveidžiui. Viskas, judame, – ir pirmas nuropojo į dūmus, o kiti, dusdami ir springdami nuo kosulio, nusekė paskui jį.

Juo toliau judėjo vyrai, tuo darėsi sunkiau. Jie duso, krenkštė nuo krūtines draskančio kosulio ir stengėsi kuo rečiau kvėpuoti. Pirmieji laužą pasiekę vyrai bandė jį ardyti, bet vos pajudino suverstas šakas, į veidus tvoskė tiršti, karšti debesys. Jie visai užgniaužė kvapą, o akis užliejo ašaros. Vyrai jau suvis nebeturėjo kuo kvėpuoti, bet trauktis nebebuvo kur. Uvis iš paskutiniųjų timpčiojo ir timpčiojo po ranka pakliuvusias stambias šakas, vis taikydamas iš apačios traukti, kad sugriautų laužą. Tačiau jam sunkiai sekėsi, nes ola buvo tokia siaura, kad vos du vyrai tilpo vienas šalia kito. Besistengdami kuo greičiau išdraskyti laužą, jie daugiau kliudė vienas kitam nei padėjo. Kiti, už jų nugarų, norėdami pagelbėti, irgi vis bandė pasiekti laužą, bet tik dar labiau maišė.

– Nelįskit! – švogždė bandęs vadovauti Uvis. – Mes paduosime šakas, o jūs meskite jas tolyn.

Nors vyrai ir pakluso, bet sumaištis nė kiek nesumažėjo. Uviui ir šalia jo dūmuose paskendusiam vyrui vis nesisekė ištraukti iš laužo tiek šakų, kad visiems, kas vargo už jų nugarų, užtektų be atvangos imti ir toliau siųsti. Vyrai, vis besistumdydami ir besistengdami greičiau nučiupti paduotą šaką, stumdėsi tarpusavyje, atsitrenkdami į olos kraštus.

Keliautojai draskėsi, plušėjo, keldami nemažą triukšmą, bet nepaisė aplink sklidusių garsų. Tik Elmeras, atsidūręs visų užnugaryje ir tenugriebdamas retą iki jo atkeliavusią šaką, kad toliau nutemptų, vis vokiškai šūkčiojo, kad vyrai pasisaugotų atramų neišvertę, bet jo niekas negirdėjo. Tai jausdamas vaikinukas vis įtemptai klausėsi, kol ūmai išgirdo įtartiną traškesį.

– Atsargiai, – jis veikiau kosėdamas prašvogždė negu riktelėjo. – Atsargiai, atramos lūžta!

Tačiau sumaištyje vėl niekas jo neišgirdo, net ir buvę greta, o jeigu ir girdėjo – nesuprato. Tiktai kai visus garsus akimirkai nustelbė

garsus dundesys, Einius, plušėjęs vyrų viduryje, pajuto, jog kažkas blogai. Jis abiem rankomis griebė šalia buvusius vyrus – tyliai, paliepė jiems – ir vokiškai riktelėjo Elmerui:

– Kas čia?!

Atsakymas krito tarsi kirtis:

– Urvas griūna!

– Griūtis! – Einius išvertė Elmero perspėjimą. – Traukiamės! Greičiau!

Greičiau! – jis stumtelėjo tolyn į urvo gilumą šalia buvusius vyrus, bet pats užgaišo, laukdamas brolio.

– Greičiau! – iškosėjo pirklys į tą pusę, kur turėjo būti Uvis. – Lubos griūna. Užmuš!

Kelis kartus šaukė, vis labiau kraupdamas nuo stiprėjančio griausmo, kol Uvis pagaliau išgirdo. Juoba, kad ir virš jo galvos neaiškus, grėsmingas dundesys taip sustiprėjo, jog rikis jau nebegalėjo nekreipti į jį dėmesio.

– Bėk! – Žybartaitis stumtelėjo šalia besikuitusį vyrą. – Bėk! – pakartojo, jausdamas, kad šis susimėtė ir niekaip neįstengia apsisukti.

– Ropok atbulas, – Uvis iškosėjo jam į veidą ir stumtelėjo į petį.

Jis ir pats tuojau pat ėmė trauktis atbulas, o kai pajuto, kad šalia dirbęs vyras pagaliau apsisuko, Uvis, nepaliaudamas judėti, irgi šiaip ne taip apsisuko. Rikis beveik dusdamas ėmė iš paskutiniųjų sparčiai ropoti, genamas vis stiprėjančio garso.

– Greičiau, greičiau! – lyg botago kirčiai čaižė kosulio draskomi balsai priekyje. Uviui pasivaideno, kad girdi brolio balsą, paskui – Elmero, nes kažkas ragino vokiškai.

– Greičiau, greičiau! – Uvis ir pats save mintyse bakino, nes dundesys jau panašėjo į perkūno ir nieko gero nežadėjo. – Greičiau! – kartojo, sprogindamas akis į tamsą.

– Grei... – ir tuo metu tamsa skaudžiai užgriuvo ant jo...

✧ ✧ ✧

Iš pradžių jį pasiekė tolimi tolimi balsai. Beveik nebuvo įmanoma suprasti, kas ir apie ką šneka. Be to, kurtino ir visą kūną deginęs skausmas. Net pabandžius pajudinti pirštą plūstelėjo toks skausmas, lyg kūnu būtų nuūžusi liepsna, sykiu pasiglemždama visus balsus.

Atrodė, tamsa dar sykį jį pasigrobė, lyg į šulinio dugną sviedė. Ropštis aukštyn buvo be galo sunku. Balsai artėjo iš lėto, bet vis nesisekė suprasti, kas ir ką sako, kaip ir atsiminti, kas, kur ir kaip.

Kas? – kol pagaliau po visų vargų sunkiai iškilo vardas: Uvis. Ventės rikis. Žybarto sūnus. Jie žuvėdų žemėje. Ieško, kas perskaitytų Sveno Raudonveidžio paskutinę valią.

Kur? – ola kasykloje, nežinomi užpuolikai, laužas prie landos į olą, grėsiančios kristi olos lubos. Matyt, ir užvirto, nes ko tada taip skauda.

Jie užversti! Kaip spąstuose. Reikia kažkaip išsikapstyti, reikia, ir jis privalo sugalvoti kaip.

Uvis atsimerkė, sudejavo iš skausmo ir tuojau pat užsimerkė, nes į akis spigino šviesa. Manė, jog iš skausmo pasivaideno, bet paskui įsidrąsinęs šiek tiek praplėšė akių vokus ir atsargiai žvilgtelėjo – neapsiriko. Tikrai šviesa, bet rikiui teko įtempti raumenis, kad susigaudytų, jog tai deglo šviesa, o raibuliuojančios figūros pavirstų Einiu ir Elmeru.

– K-kas n-nutiko? – Uviui ir kalbant nepakenčiamai skaudėjo.

– Gyvas! – apsidžiaugė Einius, palinkdamas prie brolio. – Gyvas, kad tave kur! Ot, baisi kupeta! Myli tave dievai. Maniau, niekaip tavęs gyvo iš po tų akmenų neatkapstysime!

– Kas nutiko? – lyg neišgirdęs pakartojo Uvis.

– Kaip tai kas? Tave krisdamos prispaudė lubos. Visą! Tik galva kyšojo, – lyg žirnius bėrė Einius, Elmero laikyto deglo šviesoje apžiūrinėdamas brolį, tarsi jį pirmąsyk matydamas. Jis vis sprogino akis ir mojavo rankomis virš brolio kūno, bet nedrįso prisiliesti.

– Sveikas. Atrodo, kad sveikas. Žaizdų nesimato, – jis vis mojo ir mojo, o paskui, ieškodamas pritarimo, atsisuko į virš jo peties palinkusį krivį Dabrį. – Sveikas, ar ne?

– Gerai sakai, žaizdų ir kraujo nesimato. Atrodo, tik susitrenkė. Kur skauda?

– Visur, – iškvėpė Uvis, mėgindamas pajudinti rankas ir kojas.

– Visur vienodai? Nėra kokios vietos, kuri labiau skaudėtų? – nerimo krivis.

– Ne, atrodo, nėra, – pakartojo Uvis, dar sykį pasijudinęs. Jis net pabandė atsisėsti, bet tuoj sudejavęs vėl išsitiesė.

– Nejudėk! – susirūpinęs krivis uždėjo delną Uviui ant kaktos. – Turi palaukti, kol skausmas kiek sumažės.

– Negaliu, – Ventės rikis grikštelėjo dantimis iš skausmo ir pasuko galvą į brolį. – Kas nutiko?

– Sakiau – lubos užvirto.

– Visiškai?

– Visiškai. Nė plyšelio neliko. Reikia ieškoti kito išėjimo, jeigu toks yra.

– O ką sako Elmeras?

– Jis nežino.

– Gerai. Nėra ko laukti. Aš, atrodo, kol kas negaliu pajudėti. Imk kelis vyrus ir pasidairykite. Gal pasiseks.

– Gal, – pakartojo Uvis, sekdamas akimis krivio Dabrio žvilgsnį. Šventikas žiūrėjo į deglą. Uvis, pamatęs, kad liepsna rami, nesiplaiksto nuo oro traukos, iki skausmo prikando lūpą.

Ventės rikis viduje vėl susigūžė, bet dabar ne iš skausmo, bet iš nevilties. Tačiau negalėjo pasiduoti:

– Eik, greičiau. Aš palauksiu čia, – paragino brolį.

– Gerai, einu. Mes pasiimsime deglą. Tu čia su vyrais tamsoje pagulėkite, jėgas kaupkite, – tarė Einius ir, pamojęs Elmerui sekti iš paskos, nuropojo prie urvo gilumoje susibūrusių vyrų.

Uvis stebėjo, kaip, Einiui kažką pasakius, nuo būrelio dar atsiskyrė Trakys ir su Elmeru nusekė paskui pirklį. Jis ėjo veik perpus sulinkęs, saugodamasis žemai nukarusių lubų, į priekį ištiestoje rankoje nešdamas iš Elmero paimtą deglą. Uvis žiūrėjo, kaip tolsta ir nyksta ant urvo sienų groteskiški nueinančiųjų šešėliai, kol galop su likusiais vyrais pasijuto paskendęs aklinoje tamsoje ir užsimerkė. At-

rodė, taip – užsimerkus – skausmas mažiau kankino. Tačiau juo toliau, tuo labiau viršų ėmė nerimas – o kas bus, jeigu Einius neras kito išėjimo?

Kas tada? – apie tai nesinorėjo galvoti, ir Uvis mieliau atsidavė kūną varsčiusiam skausmui. Žybartaitis gulėjo ir mintimis tyrinėjo jį. Nejudant skausmas, regis, tarsi ir nelabai kamavo, tik, pavirtęs maudimu, lyg vandenyje skandino kūną. Tačiau užtekdavo rikiui pamėginti pajudinti ranką ar koją, skausmas akimoju nuūždavo į tą vietą, o paskui iš ten puldavo visomis kryptimis. Uvis net užsimerkdavo nuo jo aštrumo, atrodė, tada skausmas greičiau atlėgdavo.

Jam vaidenosi, taip amžinybę vargo, kitąsyk net brolį užmiršdamas, bet vos skausmas aprimdavo, grįždavo rūpestis dėl užverstos angos. Pagaliau tolumoje vėl mirktelėjo šviesos zuikutis, paskui jų ėmė daugėti. Urvo sienomis lydima šešėlių šokio vėl ėmė šliaužti šviesa, kol galop lyg iš šulinio gilumos iškilo ir pati deglo liepsna.

Uvis, pagaliau iš kitų šešėlių atskyręs Einių, įsitempė, net ant alkūnių kilstelėjo, nebodamas vėl siūbtelėjusio skausmo.

– Na? – iš tolo iškvėpė, bet liepsnos nušviestas Einiaus veidas nežadėjo nieko gero.

Neapsiriko:

– Kito išėjimo nėra, – jaunesnysis brolis sunkiai atsiduso, sėsdamasis greta vyresniojo. – Vienoje vietoje urvas dalijasi į dvi dalis. Vienas baigiasi aklina siena. Kitas – irgi, bet jos gale – vanduo. Čia tikrų tikriausias urvas. Kaip lapės. Tik ta visada turi pasidariusi kelis išėjimus, o čia vienut vienutėlis.

Uvis jau nebepaisė brolio šnekos. O tas, regis, tik tam tebemalė liežuviu, kad girdėtų savo balsą ir trumpam užsimirštų. Vyresnysis brolis skubriai mintijo, ko griebtis, bet, regis, tebuvo vienintelė išeitis:

– Klausyk, – jis pertarė vis dar kažką aiškinusį Einių. – Kaip atrodo užgriuvusi landa?

– Kaip tai „kaip“? – gūžtelėjo Einius. – Daug didelių akmenų. O kas už jų – vieni dievai žino. Gali būti, kad nuvirto visa uola. Tokios nepajudinsi.

– Na, kaip ten yra, gali pasakyti tik pamatęs.

– Ką nori pasakyti?

– O ką daugiau – reikia mėginti atkasti landą. Arba... – Uvis niauriai nutilo.

– Kas „arba“, – paklausė kažkuris iš jų besiklausiusių vyrų.

– Arba mes čia užtroksime, arba, jeigu oro ilgam užteks, padvėsime iš bado.

– Nieko gero, – pritarė Einius ir truktelėjo nosimi. Dūmų kvapas dar jautėsi, bet jau nebekuteno gerklės. Vis tik kvėpuoti buvo nelengva, oras buvo persunktas kažkuo sunkiu ir slėgė krūtinę.

– Gerai. Tu, Uvi, lauk čia mūsų, eisiu pasižiūrėti, – nusprendė Einius ir nuropojo angos pusėn, nusivesdamas Elmerą.

Vyrai įsitempę stebėjo, kol jiedu apžiūrinėjo olą perkirtusią nuošliaužą.

– Taip, – tarė grįžęs Einius. – Elmeras sako, kad bus nelengva, bet kitos išeities nėra. Reikia mėginti ardyti tą užgriūvą. Vietos ten nedaug. Dirbsime po du. Mėginsime išjudinti ir išimti mažesnius akmenis, taip, kad galėtų prašliaužti bent vienas žmogus. O kad iš viršaus nekristų didesni akmenys, lubas paremsime šakomis, kurias spėjome ištraukti iš laužo.

Pirklio kalba skambėjo nelabai optimistiškai, bet kito kelio nebuvo. Einius paskirstė, kas su kuo ir po ko dirbs. Uvį paliko gulėti ir šiam teko tramdyti savo nekantrumą pasižiūrėti, kaip atrodo užgriūva ir kaip sekasi ją valyti. Jis tegalėjo klausytis akmenų bilsnojimo ir vyrų keiksmų. Taupydami orą, jie vertėsi su vienu deglu, bet stokojant vietos jo šviesos dirbusiems buvo per akis. Kas ten dėjosi, Ventės rikis patirdavo iš karts nuo karto prie jo prieidavusio Einiaus žodžių.

Tačiau brolis nelabai turėjo kuo nudžiuginti. Iš pradžių vyrams prie užvartos sunkiai sekėsi nutarti, nuo kurio akmens pradėti. Atrodė, kurį tik judino, paskui tą grasino kristi kiti. Ir ne tik užversti atsilaisvinusią vietą, bet dar labiau padidinti užvartą. Vyrai bandė imti ir iš vieno, ir iš kito urvo krašto, kol pagaliau po keliolikos nesėkmingų mėginimų vienoje pusėje užtiko ant smulkesnių nuolaužų užvirtusį didesnį uolienos gabalą. Jie ėmė mėginti po juo raustis, nes

apskaičiavo, kad jeigu išims, į atsivėrusį plyšį galės įlįsti žmogus ir toliau kastis.

Ir neapsigavo – kai pagaliau išplėšė nužiūrėtą akmenį, atsiradusioje landoje vietos užteko tik vienam kasėjui ir darbas dar labiau pasunkėjo. Ypač kliudė vietos stoka. Mat lyg iš akmeninės sienos išlupus iš užvartos didesnį ar mažesnį uolienos gabalą, kasėjui tekdavo ropoti atgal, velkant jį iš paskos, kad paskui perduotų laukiančiam prie angos porininkui.

Kaip reikalas tekdavo pavargti ir norint išjudinti eilinį akmenį. Kasantysis dirbdavo šviečiant deglui, kurį prie landos laikydavo porininkas, bet pats sau kūnu užstodavo jį. Tekdavo kliautis tai pro vieną, tai pro kitą šoną praslystančiais atšvaitais ir apgraibomis ieškoti tarp suvirtusių uolienos nuolaužų plyšio peiliui įkišti. Tada, judinant jį, stengtis taip jas išklibinti, kad pradžioje ir pirštai tilptų, o vėliau – ir visa plaštaka, kad galėtų apkabinęs ištraukti uolienos gabalą iš jo vietos. Bet juo toliau, vienas kitą keisdami, skverbėsi vyrai, tuo vis ilgiau tekdavo sugaišti, kol ištraukdavo eilinę uolieną iš užvartos krūvos. Be to, retai pasitaikydavo, kad į išimto luito atlaisvintą vietą nenukrisdavo naujas. Landa ilgėjo be galo lėtai, o vyrai greitai išsimušdavo iš jėgų ir vis dažniau jiems teko keistis.

Tamsoje Uviui buvo sunku susigaudyti, kiek praėjo laiko. Jis tegalėjo skaičiuoti besikeičiančius vyrus, kurie pavargę guldavo šalia jo atgauti jėgų. Tačiau veikiai susipainiojo ir metė, nes jį pradėjo lenkti miegas, vis lyg į šulinį nuslysdavo. Miego antpuoliai buvo trumpi ir neramūs, regis, tarsi į vandenį panirdavo ir vėl iškildavo įkvėpti oro, lyg skausmo iškeltas. Tiesa, skausmas nei augo, nei slūgo, vis vienodai kamavo, ir Uvis apsiprato su juo, tačiau kaskart pabudus vis labiau skilo galva.

– Pradeda stigti oro, – atsiliepė Einius, kai jam pasisakė. – Vyrai irgi skundžiasi ir greičiau pavargsta. Jie jaučiasi pavargę vos pradėję dirbti.

– O kiek dar kasti?

– Kad aš žinočiau, – apmaudžiai gūžtelėjo Einius. – Elmeras sako, kad bet kuris akmuo gali būti paskutinis, o gali būti, kad užvarta tęsiasi iki pat urvo landos.

– O kiek prasikasėte? – tardė Uvis, godžiai apžiūrinėdamas tolimo deglo liepsnos šviesos atšvaituose brolio veidą. Jį storai dengė baltų dulkių sluoksnis, tik blizgėjo didelės, pavargusios akys.

Uvį, žiūrint į brolį, labiausiai kamavo, kad pats negali niekuo prisidėti prie užvartos ardymo.

Laikas ėjo, ir Uvis pradėjo jį matuoti pagal oro stoką. Jo prasmegimai į nebūtį vis dažnėjo, o galvos perštėjimas ėmė lenkti kūną užvaldžiusį skausmą. Pasukęs į šoną galvą jis matydavo šalia tysančius vyrus. Jie gulėdavo užsimerkę (kas miegodavo, kas ne), krūtinės sunkiai kilnodavosi. Kai ateidavo kurio nors eilė grįžti prie darbo, šis ropodavo prie užvartos lygiai taip pat sunkiai, kaip prieš tai buvo grįžęs, godžiai burna gaudydamas orą.

Rikis vis ilgesniam laikui nugrimzdavo į nebūtį. Po nežinia kelinto sugrįžimo jis išvydo šalia brolį ir iš šio džiaugsmingo veido suprato, kad jiems, regis, pagaliau pasisekė.

Bet ne, rikis džiaugėsi per anksti:

– Dar ne visai, – atsiliepė Einius paklaustas, ar jau prasikasė. – Kol kas matosi tik siauras šviesos spindulys. Išėmėme akmenį ir pasirodė.

– Koks plyšys? – nerimo Uvis.

– Va toks, – Einius parodė piršto galą ir Uvio džiaugsmas kiek atslūgo.

– Nieko, svarbu, kad jau šviesą matome. Praplatinsime landą ir galėsime nešdintis, – Einius atsargiai patapšnojo brolį per petį ir nusvyravo prie užvartos žiūrėti, kaip sekasi vyrams.

Uvis, regis, nespėjo dorai pasidžiaugti naujiena, kai vėl pasinėrė į nebūtį. Atsigavęs vėl veikiai prarado sąmonę, o sąmoningos minutės darėsi vis trumpesnės. Dažniausiai, kai Einius, kone perpus sulinkęs po žemai pakibusiomis lubomis, atsvyruodavo prie jo, vyresnysis brolis arba snūduriuodavo, arba būdavo be sąmonės. Einius netikrindavo, įtikinėdavo save, kad miega, ir neliesdavo, nenorėdamas „žadinti“. Jis grįždavo prie darbo, nes rūpesčių turėjo per akis.

Plyšys sulig pirštu ilgai nenorėjo platėti. Maža to, lyg tyčia prasidėjo smulkios nuolaužos. Išėmus vieną, krisdavo kitos. Porą kar-

tų plyšys net buvo be pėdsakų prapuolęs. Vyrai nervindamiesi ieškodavo jo iš naujo, kol pagaliau vėl užtikdavo. Tačiau labiausiai kankino tai, kad plyšys nenorėjo platėti. Vis sulig pirštu ir pirštu, dūsavo Einius, eilinį sykį prasibrovęs iki jo ir, kaišiodamas pirštą, keiksnojo, kad daugiau nelenda. O jeigu plyšys ir praplatėdavo, jį vėl pasiglemždavo nuolaužų srovė nespėjus pasidžiaugti. Kitąsyk, praradę plyšį, vyrai ilgai nerimdavo. Sykį vienas net panikon puolė, iki kraujo rankas apsibrozdino, kol pagaliau suvokė, jog lauke naktis.

Vis tik atėjo akimirka, kai plyšys pagaliau ėmė plėstis. Mat vyrams vėl pasisekė pasikasti po didesne nuolauža. Jie jau draskė akmenis nebesirūpindami per pirštus upeliais bliaukiančiu krauju. Prie landos laukusius jų porininkus nuolaužos pasiekdavo raudonos ir lipnios nuo kraujo. Jie šaukdavo, kad dirbantysis pasisaugotų, bet tas lyg negirdėjo. Vis tikėdavo, kad jei ne po šios, tai po kitos išluptos uolienos nuolaužos pagaliau atsivers anga.

Pagaliau – ir Einius, lūkuriavęs palei landą, kartu su atkeliavusia nuolauža išgirdo Trakio balsą, jog ši – paskutinė. Tačiau, jo nuostabai, iš landos atbulas išlindo ir pats žemaitis.

– Ko dabar? – nusistebėjo, negi pavargo, jeigu akmuo paskutinis, tai reikėjo laukan līsti, bet atsakymas lyg smūgis į veidą smogė:

– Ten didžiulis akmuo. Tarpas tarp jo ir grindų toks, jog tik galva, na, dar šiek tiek pečių telpa.

– Leisk pasižiūrėti, – Einius pamojo visiems prie landos supuolusiems vyrams pasitraukti ir nėrė į ją.

Kasėjams teko kaip reikalas pasidarbuoti, ir landa buvo ilgoka. Joje, sugulę vienas už kito, būtų tilpę trys vyrai. Tačiau Einius, ne kartą buvęs landoje, galvojo ne apie tai, kokį darbą jie nuveikė. Jis pūkštė, stūmėsi alkūnėmis, nebodamas nusibrozdinimų į aštrius akmenis ir orientuodamasis į šviesą priekyje. Negalėjo atsidžiaugti ja, kol pagaliau pasiekė landos galą, kuris prapuolė po Trakio minėta nuolauža. Pirklys pamėgino pralįsti ir įsitikino, kad žemaitis buvo teisus – laisvai tilpo tik galva. Pečiai iškart įsirėmė į uolos kraštus. Net ir nusimetus šarvinius marškinius nebūtų pralindę.

– Teks mėginti platinti, – pasakė grįžęs prie landos laukusiems vyrams. – Bandykite peiliais, o jeigu ne – tai kalaviju. Kapoti vietos nėra. Kairę ranką apvyniokite skuduru ir kaip su ietimi smūgiuokite. Tik labai atsargiai, kad nesujudintumėte uolos, nes kai kris... – Einius tik išraiškingai mostelėjo, nes visiems ir taip buvo aišku, kas po to būtų. – Kapokite po truputį. Nesiskubinkite. Jau verčiau čia dar pasikankinti, nei paskubėti ir amžiams likti.

Vyrai pakluso, ir vėl pasigirdo metalo smūgiai į akmenį. Dirbusieji paisė Einiaus žodžių. Platindami plyšį, jie taikė į urvo sieną ar grindis, vildamiesi, kad taip mažiau rizikinga nei liesti užvirtusią uolieną.

Darbas nėjo taip sparčiai, kaip visiems norėjosi. Nebuvo vietos užsimoti ir su jėga smogti. Be to, ir peiliai, ir kalavijai sparčiai šipo. Bet vis tik pagaliau keliautojai sulaukė akimirkos, kai Merkus, užleisdamas landoje vietą kitam, išlindęs pasakė, kad jo pečiai jau telpa, bet dar stringa.

– Puiku! – Einius taip nudžiugo, kad net stuktelėjo galvą į lubas, laimei, šalmas gelbėjo. – Palaukite, – jis paliepė kasėjams ir pats nėrė į landą.

Merkus sakė teisybę – Einiaus pečiai lengvai praslydo, bet, pamėginęs brautis toliau, įstrigo. Jam teko šauktis pagalbos, kol kažkas, atšliaužęs iš paskos, griebė jį už kojų ir, kelis kartus timptelėjęs, pagaliau lyg ropę išrovė.

– Gerai, – tarė jis, pagaliau ištrūkęs iš landos, prie jos susibūrusiems vyrams. – Siųsime Elmerą. Jis iš mūsų smulkiausias. Galės iš lauko plyšį kirviu platinti. Bus greičiau.

Pradžioj jis paaiškino Trakiui, Merkui ir Dabriui, vėliau – Elmerui ir Eriksonui vokiškai. Einius liepė vaikinukui išsirengti iki baltinių ir lįsti pasiėmus kirvį. Jis pats norėjo sekti iš paskos, bet persigalvojo. Pasiuntė Merkų, kad jis, Elmerui užstrigus, geriausiu atveju išstumtų vaikinuką laukan, o blogiausiu – įtrauktų atgal.

Elmeras ir Merkus, išklausę Einių, vienas paskui kitą sulindo į landą, o kiti liko laukti, kaip baigsis jų žygis.

– Pasisekė, pralindo, – nudžiugino Merkus grįžęs.

– Neužstrigo? – nerimo Einius.

– Buvo trumpam. Padus pakutenau, tai kaip skrido... – juokėsi Merkus, bet paskui surimtėjo. – Teko stumti. Cypė kaip peliūkštis. Kaip reikalas apsidraskė, bet gyvas. Girdite, jau darbuojasi, – Merkus mostelėjo į landą, iš kur vėl ėmė sklisti smūgių garsai.

– Einu ir aš, padėsiu, – pasisiūlė Trakys ir, nelaukdamas, ką pasakys Einius, nėrė į landą.

Kitiems teko laukti prie landos, nes Einius nieko daugiau į ją nebeleido. Mat, pajuto, kad ir Elmeras, ir Trakys darbuojasi nebelabai paisydami atsargumo, nors pirklys ir šaukė jiems, kad pasisaugotų. Bet noras kuo greičiau ištrūkti buvo didesnis, tad Einius vis labiau pergyveno, kad landą gali užgriūti.

Pagaliau smūgiai nutilo, pasigirdo garsus bruzdesys, keiksmai, dejonės ir – laimingas šauksmas:

– Ei, žmonės! Aš pralindau! Pralindau!

– Pralindo! Pralindo! – deglo šviesoje vyrai džiaugsmingai sužiuro vieni į kitus, dulkių storai padengtuose veiduose be akių visiems išsišiepus dar žybtelėjo ir dantys.

– Greičiau lendam, – Merkus taukštelėjo Einiui per petį, bet šis, akimoju surimtėjęs, papurtė galvą:

– Ne, neskubėkime. Pirmiau nusirenkime šarvus. Trakys juk ne stambiausias iš mūsų, gal ne visiems užteks plyšio.

– Užteks! – atsklido laimingas Trakio balsas, bet Einius nepasidavė jo džiugesiui:

– Renkitės, renkitės, – pakartojo vyrams.

– Tai gal aš dar pamėginsiu praplatinti landą? – pasisiūlė Merkus.

Einius trumpam suabejojo. Jis ketino iš pradžių pasirūpinti broliu, nes tas pats niekaip nebūtų pralindęs. Galvojo, kad vienas vyras jį trauks, o kitas – stums. Aišku, buvo šiurpu pagalvoti, kas bus, jeigu brolis įstrigs, bet kartu – ir kas bus, jeigu mėginant praplatinti landą ji vėl užgrius.

– Gerai, – pagaliau ryžosi. – Bet tik atsargiai.

Merkus be žodžių linktelėjo, nusiplėšė šarvus, čiupo kalaviją ir jau norėjo nerti į landą, bet Einius čiupo jį už peties:

– Tik labai prašau – atsargiai.

– Nesirūpink, – deglo atšvaituose vėl blykstelėjo Merkaus dantys. Išsivadavęs iš Einiaus jis kaip žaltys nėrė į landą.

– Ei, ten, lauke, padėkite! – po kelių akimirkų pasigirdo jo duslus balsas ir tuojau po to – dviejų kalavijų smūgiai.

Einius jautė, jog Merkus ir, matyt, iš lauko jam talkinęs Trakys, negaili jėgų. Jis vis krūpčiojo, baimindamasis, kad jie persistengs ir visus juos vėl užvers. Gal jau galutinai.

– Atsargiau! – vis šūkčiojo, klūpėdamas prie landos, bet abu vyrai, regis, jo negirdėjo. Jie smūgiavo ir smūgiavo (pirklys kone fiziškai kiekvieną jų kirtį jautė širdimi), kol pagaliau nurimo ir deglo šviesoje visą urvą uždengė atbulomis šliaužusio Merkaus kūnas.

– Viskas, galime pamėginti, – sududeno, spjaudydamas dulkes iš burnos ir abiem rankomis purtydamas iš plaukų.

Einius linktelėjo, ir jie abu sulinkę po žemomis olos lubomis nukrypavo prie Uvio. Tas miegojo, sunkiai alsuodamas, o gal buvo praradęs sąmonę.

– Uvi! Uvi, – Einius atsargiai pajudino brolį, kartu viduje gniauždamas baimę. Lengviau atsikvėpė, kai tas sunkiai pravėrė akis.

Atrodė, Uvis nesuprato, ką mato, bet Einius nebeturėjo kantrybės rūpintis taip ar ne.

– Klausyk, Uvi, mes tave išrengsime, aprišime virve ir ištrauksime laukan. Tu tik pakentėk, gerai? Pakentėk, – lyg vaiką guodė, sykiu su Merkumi pakėlęs brolį ir nutraukinėdamas nuo jo šarvinius marškinius, kartu stengdamasis negirdėti jo aimanų. Paskui jis pririšo virvę Uviui po pažastimis ir, vis atsisukdamas, atbulas patraukė prie landos. Merkus jam įkandin lyg vaiką ant rankų atnešė Uvį ir abu atsargiai paguldė rikį prie pat landos.

– Darysime taip: Dabris temps Uvį. Tu, Merkau, eisi jiems iš paskos ir, jeigu reikės, pastumsi jį, o Trakys su Elmeru iš kito galo temps virvę. Aišku? – išpyškino Einius, vyniodamasis aplink riešą virvę, ir įsmeigė akis į Dabrį. – Duok savo šarvinius marškinius ir ginklus.

Kriviui padavus į marškinius susuktą kalaviją ir peilį, Einius nėrė į landą, viena ranka stumdamas prieš save Dabrio turtą, kita

tempdamas virvę. Jis sėkmingai, neužkliuvęs už kraštų, prašliaužė po didžiąja nuolauža, kurios kitame gale jo sutūpę laukė Trakys ir Elmeras.

– Laikykit! – mestelėjo jiems virvę, o paskui abiem rankomis išstūmė Dabrio daiktus. – Žiūrėkite – aš aprišau Uvį virve, Dabris jį trauks, Merkus – stums, o jūs čia jiems padėkite, traukite virvę. Bet – atsargiai, po truputį.

Pasakė ir vėl atbulas, nepamėginęs išlįsti ir apsisukti, leidosi atgal. Pasiekęs landos angą ir prie jos susirinkusius vyrus, atsargiai, kad kojomis neužgautų brolio, išsigavo iš landos. Tada, atsigulęs ant nugaros, gelbėdamas sau alkūnėmis, į ją įšliaužė Dabris. Jis šiek tiek pasistūmė, taikydamas, kad kojos dar liktų lauke, paskui luktelėjo, kol Einius su Merkumi paguldė tarp jų Uvį. Sulaukęs krivis išsilenkė kiek įstengė, kaire ranka sugriebė rikį už baltinių ties petimi ir, pavirtęs ant dešinio šono, ėmė pūkšdamas šliaužti gilyn, pasiremdamas dešine ranka. Kai landoje prapuolė Uvio kojos, į ją nėrė ir Merkus. Jis vis atsargiai pastumdavo rikio kojas, o Trakys ir Elmeras kitoje užvartos pusėje traukė į save virvę. Dabriui vis teko šūkčioti, kad luktertų jai užstrigus tarp jo ir landos kraštų.

Judėti buvo labai sunku. Landa vinguriavo, Dabriui teko šliaužti beveik nemačiomis. Kūnas nuolat kliuvo už aštrių atbrailų, galva vis daužėsi į lubas, nuo kurių į akis byrėjo ir byrėjo smulkios, bet aštrios uolos dulkės. Dabris be perstojo spjaudėsi ir spjaudėsi, ir vis turėdavo rasti akimirką brūkštelti atžagariu delnu per nuo dulkių tiesiog degusias akis, nors tai ir gaišino.

Atrodė, landai nebus galo, bet pagaliau Dabris pajuto, kaip kažkas jį sugriebė už pečių ir ėmė tempti laukan. Vos spėjo iš paskutiniųjų įsikirsti į Uvio baltinius ir nepaleisti rikio, velkamas iš landos. Jis dar sėdėjo, gaudydamas kvapą, o Trakys su Elmeru jau skubinosi nešti į nieką nereaguojantį Uvį atokiau nuo landos.

Kol jie apsisuko, pasirodė ir Merkus, stumdamas prieš save rūbus ir ginklus. Iš pradžių išniro jo galva, vėliau – ir pečiai. Golindas tarsi žaltys rangėsi. Tačiau tą akimirką, kai jau atrodė, kad jam pavyks, kai Merkus laukan prakišta kaire ranka ieškojo, kaip patogiau atsi-

remti, galutinai timptelti priekin kūną ir išlaisvinti jo viršutinę, plačiausią dalį, jis įstrigo.

– Rūpuže tu žalioji! – spjaudėsi stipruolis ir, garsiai iškvėpdamas, vis plėšėsi laukan, bet tuščiai. – Vyručiai, aš, atrodo, vis labiau stringu. Ten kažkoks gabalas kaip peilis man šoną pjauna. Aš gal atgal pamėginsiu, – ir jis jau bandė, bet Trakys subruzdo:

– Ne, nejudėk! – jis kurį laiką, prigludęs prie landos, klausėsi, o paskui čiupo Merkų už rankos ir sukomandavo. – Iškvėpk kiek tik gali ir nekvėpuok, ir stumkis. O mes – trauksim, nes kitaip bus blogai. Atrodo, tuoj vėl grius. Dabri, traukiam! Viens, du, trys! – žemaitis riktelėjo Dabriui, o Elmerui ženklu parodė, kad čiuptų Merkų.

Tiedu, kiek galėjo ir rado vietos, įsikibo į Merkaus ranką ar pečius ir vienu sykiu timptelėjo. Merkus suvaitojo iš skausmo, bet jo niekas nepaisė – stipruolio kūnas pajudėjo.

– Traukiam! Traukiam! Traukiam! – nerimo Trakys, viena ranka vilkdamas Merkų. Šis aimanavo, bet pro jo aimanas vis aiškiau girdėjosi grėsmingas dundesys, ir Trakys, čiupęs už baltinių skverno, atplėšė nuo golindo Dabrį. – Bėk! Čiupki Uvį ir – laukan! Supranti – laukan!

Žemaitis kone į veidą kriviui šaukė, spjaudydamas dulkes. Tačiau prireikė kelių brangių akimirkų, kol Dabris susivokė, ko iš jo norima, ir be žodžių puolė prie rikio. Laimė, lubos arčiau olos angos buvo aukštesnės, ir krivis, griebęs Uvį, spėjo kelis žingsnius jį tįstelti angos pusėn. Merkaus tik viena koja iki kelio buvo likusi landoje, kai dundesys jos gilumoje virto smūgiu. Trakiui ir Elmerui į veidus skaudžiai smogė dulkių kamuolys. Jie krito ant žemės.

Dabris, pamatęs jo pusėn atūžiant visą olą pasiglemžusį baltą debesį, viduje susigūžė, laukdamas, kada į kūną trenks akmenų krūva. Bet laikas bėgo, griūties sukeltas triukšmas rimo ir girdėjosi tik Merkaus aimana bei keiksmai. Dabris prasimerkė ir lėtai skystančiame baltame dulkių debesyje pamatė sėdinčio Merkaus figūrą. Šalia jo nuo žemės kėlėsi Trakys ir Elmeras. Dabris, paguldęs ant žemės vis dar už pažastų laikytą Uvio kūną, jau norėjo bėgti prie jų, bet jį sulaikė Trakys:

– Stok! Atgal! – sumojavo išsigandęs, kad griūtis gali pasikartoti ir juos visus galutinai pasiglemžti. – Nešk Uvį laukan. Nešk, – pakartojo ir, kai pamatė, kad krivis pakluso, atsisuko į Merkų.

Šis vis mėgino ištraukti koją, bet tuščiai. Trakys pamojo ranka, mėgindamas išsklaidyti besileidžiančias dulkes, kad geriau įžiūrėtų, kas nutiko. Merkaus koją dengė nemenka uolos nuolauža, o iš viršaus spaudė krūva mažesnių. Būtų tekę sugaišti nemažai laiko mėginant jas nurinkti, jeigu būtų norėję mėginti kilstelti didžiąją. Be to, niekas negalėjo garantuoti, kad nuėmus ją, į atsilaisvinusią vietą nenusiris kitos, o gal sukels ir naują griūtį.

– Palik, – Trakys mostelėjo Elmerui, kuris jau tiesė ranką prie akmenų, ir ėmė aiškinti, kartu mėgindamas parodyti ženklais. – Kiškim po akmeniu kalavijus, šalia Merkaus kojos. Kišam – kiek tik lįs, kad tik giliau, o tada vienu metu – keliam, va taip – opa. O tu, Merkau, trauk koją. Bet tik visi kartu. Na, greičiau!

Greičiau! Bet lengva pasakyti – greičiau, kai niekaip negali rasti tinkamo plyšio kalavijui, kad tas kiek galima giliau įlįstų. Bandė ir bandė, kol galop Trakys nusprendė, kad geriau neras, nors jo kalavijas tilpo iki pusės, o Elmero – tik gerą trečdalį.

Tačiau rinktis nebuvo iš ko. Trakiui vis vaidenosi griausmingas dundesys olos gilumoje.

– Gerai, – šaukė jis, abiem rankomis suėmęs kalaviją. – Kartu: vienas, du, trys – op!

– Op! – šaukė ir su Elmeru įsirėžęs laužė aukštyn kalavijus, o Merkus, įsirėmęs delnais į žemę, stenėdamas plėšė koją.

– Op! Op! – kvėpė Trakys, šiaip ne taip dulkių nukamuotomis ir nuo kaktos besiritančių prakaito lašų užlietomis akimis įžiūrėjęs, kad luitas lyg ir pajudėjo, plyšys lyg ir ėmė žiotis, bet jau labai ir labai nenoriai. Giliausiai įlindusio kalavijo geležtis vis grėsmingiau aimanavo ir Trakys skubino: – Op! Op! Dar truputį, op! Dar!

Dar! – ir geležtis nebeatlaikė, triokštelėjo. Trakys, metęs kalaviją, jau bandė rankomis pagauti luitą, kad tik neleistų plyšiui prapulti, bet tuo metu Merkus iš paskutiniųjų, sukaupęs visas jėgas, timptelėjo koją. Pasijutęs laisvas, jis skubiai nusirito į šoną, nesirūpindamas,

kad pakeliui pertrenkė Dabrį, o luitas krisdamas prispaudė ir Elmero kalaviją.

– Pavyko, – Dabris dar tysodamas ant žemės išgirdo Merkaus klyksmą ir, apsivertęs keturpėsčia, skubiai apsižvalgė: nuo užvartos byrėjo akmenys, o Elmeras nesėkmingai tąsė kalaviją, bandydamas jį ištraukti.

– Palik! – užriaumojo Trakys, neatplėšdamas akių nuo vis besiritančių akmenų. Jam vaidenosi, kad jų vis daugiau ir daugiau, ir tuoj prasidės nauja griūtis. – Sprunkam! Visi! Laukan! Visi laukan! – jis stumtelėjo išėjimo pusėn Merkų, kuris dar mėgino apžiūrėti savo išlaisvintą koją. Jis nė nebandė atsistoti ir, kad tik greičiau, ropomis pasileido prie išėjimo.

Pirmas, perpus sulinkęs, laukan išskrido Elmeras. Paskui, prie pat išėjimo paguldęs Uvį, išlindo Dabris. Jis tuoj, apsisukęs, čiupo rikį už pečių ir ėmė traukti jį laukan. Trakys gelbėjo iš vidaus ir išsigavo iš olos laikydamas Uvį už kojų. Paskutinis, šlubčiodamas, išvirto Merkus ir kaip pakirstas krito ant žolės.

– Žolyyytė, – jis vėl kaip Gotlande kone uždainavo, pamiršęs sužalotą koją ir ūmai užkūkčiojęs vėl ėmė delnu braukti linkstančią žolę, nebodamas į ją lyg karoliukai pabirusių ašarų.

– Žolyyytė, – kartojo tebebraukdamas ir pagaliau kita ranka brūkštelėjo per akis, taikydamas į ašaras. Jos, riedėdamos per storai dulkių padengtus skruostus, buvo išraižiusios gilius randus ir gerokai išterliojusios veidą, paversdamos jį baisoka kauke, tik tas niekam nerūpėjo.

– Saulyyytė, – lyg nuo Merkaus užsikrėtęs Trakys virto ant nugaros ir įrėmė akis į dangų, kur iš lėto plaukė reti, lyg avinėliai purūs balti debesėliai, iš tolo aplenkdami saulę.

– Saulytė! – pakartojo, visa krūtine kvėpdamas orą. Jis ūmai pratrūko kvatoti, bet juokas kartas nuo karto virsdavo skausmingu kosuliu, kada, atsistojęs keturpėsčias, krenkštė ir spjaudė su dulkėmis susimaišiusias seiles, bet, vos atsigavęs, vėl imdavo juoktis.

– Kas tau pasidarė? – susirūpino prie jo priropojęs Dabris.

– Mums pasisekė, žvėriškai pasisekė, – vis dar kvatodamas atsiliepė Trakys ir tuoj lyg paspringo, susidūręs su krivio žvilgsniu.

– Merkau, a, Merkau, – pavirtęs šonu į vis dar žolę glosčiusio golindo pusę pašaukė Trakys. – Uvis, Merkau.

– Ką – Uvis? – Merkus nesuprasdamas pakėlė besišypsantį veidą. Ūmai šypsena išnyko, jam akimis užkliudžius olos angą. Jis pamėgino atsistoti, bet tuoj suklupo, skaudžiai primynęs sužalotą koją, ir keiksnodamasis nuropojo prie olos, kur gulėjo Uvis.

Trakys, Dabris ir Elmeras nusekė iš paskos. Uvis jau buvo atsimerkęs ir žvelgė į dangų, o kai tą užstojo ant kelių prie jo suklupęs Merkus, paklausė:

– Mes lauke? – ir Merkui linktelėjus toliau rūpinosi. – Kur Einius?

– Einius?.. – nutęsė Merkus, dairydamasis į juos apstojusius bendrakeleivius, bet neturėjo kur dėtis. – Urvas vėl užvirto, ir Einius su Eriksonu liko anoje pusėje.

– Jie gyvi?

– Nežinome.

– Tai ko jūs laukiate?! Reikia juos atkasti!

– Kad... – vėl nutęsė Merkus, prisimindamas griūtį.

– Palauk, aš dar pažiūrėsiu, – pertarė jį Trakys ir nėrė į olą.

Žiūrint nuo angos, matėsi kelią į olos gilumą užvėrusi siena. Iš tolo ji atrodė arčiau, nei kad buvo jų prasikastos landos pabaiga, bet nė vienas to nepasakė, kol negrįžo Trakys.

– Blogai, – iškvėpė jis. – Užgriuvo toliau negu pirmą kartą. Nukrito toks lubų gabalas, kad nei pajudinsi, nei po juo pasikasi.

– Netikiu! – įsikarščiavo Uvis ir dejuodamas apsivertė ant pilvo. – Aš pats pasižiūrėsiu.

Jam nepavyko atsistoti keturpėsčiam, tad ėmė šliaužti į olą. Merkus nebandė jo sulaikyti – mostelėjo Trakiui ir Dabriui, kad padėtų rikiui, o pats su Elmeru nusekė iš paskos. Įveikę kelis angą ir užvartos vietą skyrusius žingsnius, jie įsitikino, kad Trakys sakė tiesą.

Ilgiausiai nenorėjo pasiduoti Uvis. Jis vis rankomis braukė įgriuvusios uolienos kraštus, kol galop krito ant nugaros ir tyliai paprašė:

– Neškite mane laukan.

Kai vyrai paguldė jį ant žolės palei angą, Uvis, kurį laiką stiklinėmis akimis žvelgęs į dangų, ūmai, netikėtai šalia stovėjusiems vyrams, sudejavęs atsisėdo. Jis atsirėmė rankomis į žemę ir vėl ėmė klausinėti Merkų:

– Žiūrėjote – tų užpuolikų nesimato?

– Specialiai nesidairėme, bet, atrodo, nesimato.

– O Strangulio?

– Irgi ne. Matyt, jie visi nusprendė, kad mes nebegyvi, ir patraukė savo keliais.

– Reikia ir mums keliauti, – atsiduso Uvis ir nužvelgė vyrus. Visų baltuose veiduose tesimatė žibančios akys. Kūnai buvo pabalę nuo dulkių, kai kurių margino raudoni kraujo lopai. Kraujo vaizdas padėjo Uviui susikaupti:

– Viskas, vyrai, imkite savo ginklus ir eime prie upelio. Ten prausiamės, tvarkomės žaizdas, o tada matysime, ką toliau darysime. Greičiau! – jis pamojo vyrams, kad tie padėtų jam atsistoti.

Trakys ir Dabris pakėlė jį už pažastų ir nuvedė prie upelio. Merkus pradžioje bandė pats judėti, bet neįstengė remtis griūties sužalota koja. Tada Elmeris nėrė jam po pažastimi ir golindas, apsikabinęs jį, nušokavo ant vienos kojos takeliu žemyn, kur girdėjosi per akmenis šokčiojantis upelis.

Juo arčiau juto upelį, tuo žingsniai darėsi spartesni, nes dar kamavo ir troškulys. Tačiau prie vandens trukdė prieiti akmenys. Vyrams teko slinkti pakrante, kol pasiekė vietą, kur upė krito iš akmeninės sienos ir buvo susidaręs nedidelis ežeriukas. Trakys su Dabriu įbridę paguldė seklumoje Uvį, o patys šlumštelėjo šalia į vandenį. Merkus su Elmeru pasekė jų pavyzdžiu. Visi iš pradžių, nebodami geliančio vandens šaltumo, gėrė, kiek valiojo, o kai jau nebetilpo, nusiplėšę rūbus puolė praustis, atgaivindami kaip obuolius sudaužytus kūnus.

Vanduo padėjo ir Uviui. Atsigėręs jis atsisėdo vandenyje ir iš pradžių ilgai bei kruopščiai prausėsi veidą, po to, kiek įstengdamas ir pasiekdamas, ėmė nagais gremžtis kūną.

Vyrai kaip žąsys turškėsi vandenyje, kol jų oda ėmė šiurpti, o jie patys – kalenti dantimis. Tada vienas po kito išbrido į krantą ir užsiėmė žaizdomis. Laimei, labai rimtų nebuvo, daugiausia tik nubrozdinimai ir sumušimai. Uvio kūnas po prausimosi ne tik kad neatgavo baltumo, bet vis labiau darėsi tamsiai mėlynas, virsdamas viena didele mėlyne. Nepasisekė ir Merkui. Ypač jo šonui, kuris buvo įstrigęs besibraunant landa. Kriviui Dabriui apžiūrėjus jo koją, ji pasirodė nelūžusi, tik stipriai sutrenkta. Merkus, kriviui padedant, ėmėsi tvarkyti savo žaizdas. Ūmai, pakėlęs galvą, jis išblyško tarsi pamatęs vaiduoklį ir ištiesė ranką upelio pusėn:

– Ž-žiūrė-ėkit! – šiaip ne taip išsunkė, ir visi, išsigandę, kad grįžo užpuolikai, griebė ginklus ir sužiuro, kur rodė golindas...

Kai urvas užvirto antrą sykį, Einius buvo įkišęs galvą į landą ir, atkišęs į priekį deglą, bandė įžiūrėti, kaip sekasi Merkui. Jis girdėjo tolimą dundesį, bet, susirūpinęs dėl golindo, praleido pro ausis. Nenuostabu, jog apstulbo, kai iki tol prie landos klūpojęs Eriksonas griebė jį už kojų ir taip timptelėjo, jog pirklys kaip maišas krito, veidu tėkšdamasis į akmenis. Net žvaigždės iš akių pabiro. Ir joms vis nebuvo galo, nes kol Eriksonas kiek išgalėdamas greičiau vilko jį laukan, Einiaus galva vis daužėsi ir daužėsi į akmenis. Užmušiu, spėjo pagalvoti, kai į galvą skaudžiai, lyg tūkstančiai smulkių strėlyčių, smogė griūties sukeltas dulkių debesis, ir Einius prapuolė griaudėjančioje tamsoje.

Iš pradžių jis manė, jog prarado sąmonę, bet vėliau, tylant griūties garsams, išgirdo kimų Eriksono kosulį. Jis ir pats pajuto, kaip skausmingas kosulys drasko krūtinę, varydamas laukan tarp dantų grikšintį žvirgždą. Tačiau kai praplėšė akis, nieko, be tamsos, nepamatė. Jis tik pajuto, jog tebeguli ant pilvo ir po skruostu iš kažkur atsirado lipni bala. Iš kur čia vanduo, nusistebėjo, bet kai gerai apčiupinėjo pirštais, suprato, jog kraujas. Einius atsisėdo, stenėdamas iš skausmo ir, atsargiai prisilietęs, suvokė, jog jo veidas kaip reikalas nubrozdintas.

Jis taip ir sėdėjo, vis riečiamas skausmingo kosulio ir, spausdamas prie sužaloto veido ranką, juto tarp pirštų tekantį kraują. Atrodė, upeliais bliaukė. Pirklys suko galvą, ką su juo daryti, kai į akis smogė šviesa. Einius instinktyviai timptelėjo aukštyn ranką ir prisidengė akis. Kai susitvardęs nuleido ją, išvydo Eriksono rankoje deglą ir suprato, kokius neseniai girdėjo akmens smūgius į akmenį: žuvėdas stengėsi įžiebti ugnį. Matyt, jis darbavosi nugara nusisukęs į Žybartaitį ir atsigręžė tik jau uždegęs deglą. Atrodė, kad jam pirklys visai nerūpėjo, nes kai tas nuleido ranką, Eriksonas buvo palinkęs prie landos ir apžiūrinėjo ją deglo šviesoje.

Einius irgi priropojo prie landos ir sustingo – šokčiojančioje deglo šviesoje aiškiai matėsi, jog iš landos tebuvo likęs sprindis. Toliau ją buvo pasiglemžęs didelis uolos luitas. Eriksonas skubiai nubraukė palei jo kraštus suvirtusį gurgždą, bet kiek stengėsi, nė menkiausio plyšelio nerado, kad galėtų įkišti bent jau peilio smaigalį. Vis dar nenorėdamas patikėti tuo, ką mato, Einius, pasilenkęs, puolė pats pirštais braukti palei luito kraštus.

– Nieko nebus. Lubos užgriuvo, – išgirdo šalia duslų Eriksono balsą.

– Nieko? – nepatikliai atsisuko, nors jau puikiai žinojo atsakymą.

Eriksonas nesivargino atsiliepti. Jis tik papurtė galvą ir atsisėdo, atsirėmęs į urvo sieną. Einius irgi klestelėjo prieš jį.

– O iš kitos pusės bus galima atkasti?

– Ne, nemanau, – Eriksonas vėl papurtė galvą. – Man atrodo, kad kai antrą kartą krito, tai nukrito geras lubų gabalas. Anoje pusėje gal dar ir dalį olos užvertė. Bent jau taip iš garso atrodo.

Einius paskutinę akimirką spėjo prikąsti liežuvį ir nepaklausė, kaip, Eriksono galva, ar vyrai spėjo iš olos išnešti Uvį. Kai landa įgriuvo pirmą sykį, Einius buvo iki pusės į ją įlindęs ir nuo plyšio dar girdėjo Merkaus bei Trakio balsus. Jis nežinojo, ar viską gerai suprato, bet lyg tai Trakys kažkam šaukė išnešti laukan Uvį prieš pat antrą griūtį. Iš paskutiniųjų įtikinėjo save, kad tas kažkas – greičiausiai Dabris, nes, kaip suprato, Trakys su Elmeru gelbėjo Merkų – suspėjo.

Tik tai ir guodė. Ir nieko daugiau jis negalėjo padaryti, tik viena.

– Atleisk, – tarė, pakėlęs akis į Eriksoną.

– Už ką? – nustebo tas.

– Kad ištempėme tave iš namų. Į čia, – mostelėjo į olos tamsą ir pridėjo. – Į mirtį.

– Niekur tu manęs netempei. Nebūčiau panorėjęs, nieko man nebūtumėte padarę, – gūžtelėjo pečiais Eriksonas.

– Vis viena – atleisk, – atkakliai pakartojo Einius ir užsimerkė.

Jis nenutuokė, kiek taip sėdėjo, atsirėmęs į šaltus urvo akmenis. Užsimerkęs ir nebesirūpindamas kraujuotu veidu, nors ir jautė, kaip kraujas teka skruostais ir, paskutinį kartą sukutenęs, krinta žemyn ant jo baltinių, ant krūtinės, kur iš lėto sklido šilta drėgmė. Nuo tos šilumos jis aiškiau, pirmąsyk nuo to laiko, kai užpuolikai uždegė olą, juto, kaip joje šalta. Prieš akis be jokios tvarkos šokčiojo veidai ir vaizdai, motina, Ventės pilis, tėvas, namai Vilniuje, Uvis, Daubaras, pirmoji kelionė su geru draugu tapusiu pirkliu Anapu ben Erachu, seserys. Jie vis keitė vienas kitą, kažką sakė, bet Einius niekaip negalėjo suprasti. Kažkas kliudė susikaupti – gal šaltis, gal ta plitusi drėgna dėmė ant krūtinės ar kažkas kitas. Reikėjo išsivaduoti, nebebuvo prasmės laukti ir kankintis. Ir ką tai duos – be maisto ir vandens jie dar galėjo ištempti, kol baigsis oras, bet kam?

Kam? – Einius mintyse gūžtelėjo, neatsimerkdamas dešine ranka pagraibė toje pusėje, kur, kiek atminė, buvo sudėti jo daiktai ir, užčiuopęs peilį, prisitraukė jį. Tada atsimerkė, kaire ranka suėmė makštis, dešine – kotą ir, ištraukęs peilį, kelias akimirkas apžiūrinėjo ašmenis, tarsi pirmąsyk matydamas. Metalu šokčiojo šviesos zuikučiai nuo deglo, kurį tebelaikė Eriksonas ir žilpino Einių. Jis nevalingai prisimerkė ir, stipriau suspaudęs makštis, ašmenimis timptelėjo aukštyn kairę rankovę. Po to atsuko vidinę rankos pusę į šviesą ir, pakeliui skusdamas gyvaplaukius, vis braukė pašiurpusią odą peiliu, rinkdamasis pjūviui vietą.

– Palauk, – jis krūptelėjo, išgirdęs Eriksono balsą. Ašmenys, skaudžiai įsirėžusios į odą, sustingo. – Neskubėk.

– O kodėl? Jeigu jau lemta mirti, tai nėra ko tempti, – ir pirklys balsu pakartojo, ką pats buvo sau nutaręs.

– Mirti visada suspėsime, nėra kur skubėti, – atrėmė Eriksonas. – Sakai – be vandens. O juk kai su Elmeriu ieškojote kito išėjimo, sakei, radote kažkokį vandenį. Kas ten buvo – bala?

– Ne, labiau panašu į upę po žeme. Ten vanduo tekėjo iš vienos sienos ir prapuldavo kitoje. Tik ten nėra kur įlįsti, visur tik vanduo.

– Taip tekėjo? – Eriksonas mostelėjo ranka iš viršaus žemyn. Kai Einius linktelėjo, subruzdo. – Vesk. Greičiau. Susirenkame daiktus ir eime.

– O kodėl? – nesuprato tokios skubos Žybartaitis, bet Eriksonas nebuvo nusiteikęs aiškinti:

– Vesk, – kartojo. – Vietoj pasakysiu.

Einius vėl gūžtelėjo pečiais, bet įkišo peilį atgal į makštis. Tada nuropojo prie savo daiktų, susiglobęs atsistojo ir prispaudė juos prie krūtinės. Mintyse atrinkdamas kelią, jis pasisuko eiti, bet tuojau pat sustingo, pamatęs, kad Eriksonui atsidūrus už jo nugaros, deglas beveik neatidengė jam kelio.

– Duokš, – Eriksonas, supratęs, ko pirklys gaišta, išplėšė iš jo rankų daiktus ir įbruko deglą. – Eik, – paliepė ir stumtelėjo.

Einius iš netikėtumo vos nesuklupo, bet išsilaikė. Laisva ranka jis atsirėmė į sieną ir nukrypavo ola, atkišęs į priekį deglą. Jie, regis, amžinybę keliavo. Urvas vis vinguriavo ir, kaip pagaliau suvokė Einius, ties atšakos, kuri, kiek atminė, vedė prie vandens, posūkiu kilo aukštyn. Tai apsunkino jų kelią. Žybartaitis net ėmė dusti, kol jie pagaliau pasiekė vietą, kur ola praplatėjo ir jos gilumoje silpnai blykstelėjo vanduo.

– Atėjome, – Einius deglu mostelėjo jo pusėn ir pasitraukė, praleisdamas Eriksoną.

Žuvėdas, metęs pirkliui po kojomis neštus jo ir savo daiktus, čiupo iš jo rankų deglą ir godžiai pasileido prie vandens. Einius liko stovėti kur stovėjęs. Jis akimis sekė, kaip Eriksonas, kurį laiką patupėjęs prie vandens, iš pradžių puolė prie sienos, iš kurios krito vanduo, o vėliau prie kitos, kur tas gurgėdamas slėpėsi. Čia Eriksonas

užsibuvo – tai vėl tupėjo prie vandens, pasilenkęs prie pat jo paviršiaus, tai atsistojęs apžiūrinėjo plyšį, kur krito vanduo. Vieną akimirką, kai Eriksonas stengėsi pasiekti tolimąjį plyšio kraštą, Einiui pasivaideno, kad žuvėdas, neapskaičiavęs, tuoj praras pusiausvyrą ir tėkšis į vandenį, bet Eriksonas išsilaikė ir grįžo prie jo.

– Renkis baltinius, – paliepė.

Einius nesuprasdamas išpūtė akis:

– Kodėl?

– Tu sakei tiesą – čia upė.

– Kokia dar upė?

– Ta pati, kurią matėme kasykloje ir prie kurios nakvojome apačioje. Ji teka iš kalnų žemyn ir vietomis prapuola po žeme, teka olomis, o paskui vėl išlenda į viršų.

– O tai kas iš to?

– Kas? – perklausė Eriksonas ir ūmai tėškė sau delnu į kaktą. – Visai pamiršau: tu moki plaukti?

– Moku.

– Ir po vandeniu mokėsi?

– Ir po... – pradėjo Einius ir ūmai užsikirto, supratęs, kur lenkia žuvėdas.

– Baik, – papurtė galvą, įsmeigęs akis į vandens spindesį. – Neaišku, kiek toli iki tos vietos, kur upė pasiekia paviršių. Mes galime nuskęsti.

– Galime, – ramiai sutiko Eriksonas. – Bet jeigu persipjausi venas, tai turėsi mažiau šansų likti gyvas arba jeigu lauksi sėdėdamas, kol uždusime.

Einius kurį laiką apstulbęs žiūrėjo į žuvėdą, kol galop šyptelėjo:

– Na, tu ir juokauji... Tai kaip plauksime?

– Paprastai. Renkis baltinius, maukis batus, juos su ginklais ir šarviniais marškiniais suvyniok į baltinius. Kai pasinersime, ryšulys temps tave žemyn ir srovė taip pat neš žemyn. Tada vairuok kojomis ir stenkis galva nestuktelti į lubas, nes gali prarasti sąmonę, o tada jau tikrai viskas. O jeigu pajusi, kad ryšulys trukdo plaukti, mesk jį. Leisk, kad tave srovė neštų, o kai pamatysi šviesą, plauk į ją.

– Aišku, – Einius, daugiau nebesiaiškindamas, ėmė plėšti nuo savęs baltinius.

Ginklus ir šarvuotus marškinius jis įkišo į jų vidų. Tada stipriai suveržė rankovėmis, taikydamas, kad po mazgu dar galėtų įkišti kairę ranką, o dešine ketino irtis arba, prireikus, prilaikyti ryšulį. Kai Einius atsistojo, Eriksonas, susitvarkęs su savuoju ryšuliu, jau laukė.

– Gerai, – tarė jis. – Tu plauksi pirmas, aš – tau iš paskos ir, jeigu kas, padėsiu. Lipk, susirask dugną, tada giliai giliai įkvėpk ir nerk, o po vandeniu taupyk orą, taip iš lengvo iškvėpk, kad jo kuo ilgiau užtektų.

– Baisi kupeta – žinau! – susierzino Einius, vis kovodamas su baime: ne juokas, teks kaip į šulinį nerti, nežinant, kur dugnas.

– Nieko tokio, geriau atsiminsi, – nusijuokė Eriksonas ir ištiesė ranką. – Laikykis, kol pasieksi dugną.

Einius, paskutinę akimirką spėjęs užgniaužti kvailą norą atstumti žuvėdo ranką, dešine ranka čiupo ją. Kairę su ryšuliu padėjo ant žemės ir, atbulas, taikydamas atsistoti arčiau angos, į kurią garmėjo upė, pradžioj nuleido vieną, o paskui ir kitą koją. Bet nei viena, nei kita vis niekaip nerado dugno. Jis jau buvo bepasiduodąs išgąsčiui – kas bus, jeigu nepasieks, teks nerti atsistūmus nuo krašto. Ar spės apsisukti, kol vanduo nenuneš po žeme, bet kai vanduo jau siekė pažastis, pagaliau užtiko dugną. Einius apčiuopomis susirado vietas, kur galėjo taip pastatyti kojas, kad atlaikytų srovės spaudimą, tada abiem rankomis įsirėmė virš angos ir pakėlė galvą į Eriksoną. Bet to nebuvo ant kranto – jau lipo į vandenį.

Žuvėdas apsisuko greičiau negu pirklys – kelios akimirkos ir jau stovėjo už jo bei, išnaudodamas savo aukštesnį ūgį, persisvėręs per Einių rankomis irgi rėmėsi į sieną virš angos.

– Na, ką? – padrąsindamas šyptelėjo Žybartaičiui. – Kaip sakiau – įkvėpk ir nerk. Pasimatysime kasykloje.

Einius irgi per jėgą šyptelėjo, linktelėjo, po to atsisuko į angą. Vis dar atsirėmęs rankomis į sieną jis pasilenkė, kiek tik galėjo, prie vandens, trumpam pasukęs į šoną galvą įkvėpė, kiek tik plaučiai išnešė.

Paskui atleido rankas, skubiai metė jas prieš save, sykiu atsispirdamas kojomis.

Vienas mėgstamiausių brolių Žybartaičių vaikystės žaidimų buvo nardymas. Jie šokdavo į Ventę nuo pakrantės akmens, taikydami pasroviui, ir žiūrėdavo, kuris toliausiai išners. Ilgus metus Einius atsilikdavo nuo Daubaro ir Uvio. Tačiau, genamas noro nepasiduoti, nardė daugiau negu jie, mokėsi valdyti kvėpavimą po vandeniu ir pavijo brolius. Tiesa, vėliau, atsimindamas, pats sau prisipažindavo, jog padėjo ir tai, kad bėgant metams vyresniesiems vis mažiau laiko likdavo tokiems žaidimams.

Tačiau jų išdaigos Ventėje kaip diena nuo nakties skyrėsi nuo nėrimo požemine upe. Jau vien ką reiškė srovės stiprumas! Ventėje, regis, ji irgi buvo smagi. Einiui vaikystėje prireikė poros metų, kol įstengė ne tik vietoje kapstytis, nesileisdamas srovės nunešamas, bet ir prieš ją irtis. Požeminėje upėje pasijuto kaip tos skiedros, kurias pavasarį su kitais pilies vaikais mėtė į nuo pilies kalno ūžiančius potvynio upelius. Regis, tik tik atsargiai panardindavo nemenką skiedrą į vandenį, atleisdavo pirštus, o ta, pašėlusiai vartydamasi, prapuldavo sidabriniuose sūkuriuose. Nors ir kaip iš paskutiniųjų mėgindavo vytis – tuščiai. Taip ir jis – lėkė, srovės nešamas žemyn visiškoje tamsoje. Tik galėjo džiaugtis, kad galvą gelbėdavo į priekį atkištos rankos su ryšuliu. Jos kelis kartus nuslydo olos sienomis, ir Einius spėdavo taip išsilenkti, kad smūgiai tekdavo petims, šonams ar kojoms. Tačiau kai kurie buvo tokie skausmingi, kad pirkliui vėl iš akių pasipildavo žvaigždės ir jis prarasdavo kvėpavimo kontrolę.

Regis, jis tik tik panėrė, o jau su siaubu suvokė, kad į burną pateko vandens ir beveik nebeturi oro. Beveik nebeturi, o pro akliną tamsos sieną pagaliau prasismelkęs šviesos spindulys buvo dar toks silpnas ir tolimas. Jis veikiau ne skatino, o grasino atimti paskutines jėgas. Tačiau Einius neketino pasiduoti – jis iš visų jėgų daužėsi kojomis, stengdamasis plaukti kiek galima greičiau. Šviesa artėjo ir darėsi vis ryškesnė. Bet kuo toliau, tuo labiau ir kažkokia drumsta, vis sunkiau įžiūrima, o dar Einiaus krūtinėje vis siautulingiau, temdydama sąmonę ir akis, ėmė plėstis liepsna. Einius vis labiau troško ir, jausda-

mas, kad tuoj visai supanikuos, paleido iš rankų ryšulį ir, sukaupęs paskutines jėgas, nėrė, taikydamas į šviesą.

Tačiau ar jėgų jau turėjo ne tiek, kiek tikėjosi, ar šviesa buvo daug toliau nei manė, nes, kiek stengėsi, atrodė, vietoje kapstėsi. Oro visai nebeliko, o dar srovė sumanė pasityčioti – lyg koks milžinas nykščiu spustelėjo jį žemyn ir nūbloškė į patį dugną, po savimi. Pirklys, atsidūręs ramiame vandenyje, kelis sykius desperatiškai pamėgino grįžti į srovę. Tačiau ta vis taip pat tyčiodamasi sviedė jį atgal ir ūmai Einius susivokė gulįs ant dugno akmenų.

Bet tas suvokimas buvo labai trumpas ir prapuolė pirklį užgriuvusioje tamsoje, kuriai priešintis Einius nebeturėjo jėgų. Tamsai ir krūtinę baigiančiai išdeginti liepsnai. Atrodė, plaučiai tuojau sprogs, ir Einius, nebeatlaikydamas, jau buvo beišsižiojąs. Laimei, tuo metu jį sugriebė kažkokia stipri jėga ir timptelėjo aukštyn. Žybartaitis pajuto, kaip jį vėl pagavo srovė, bet, vietoj to, kad neštų tolyn, šįkart kėlė ir aukštyn. Dar kelios akimirkos, ir Einius suvokė, kad jau gali kvėpuoti. Jis puolė desperatiškai gaudyti orą, kartu rankomis plakdamas vandenį, kad tik išsilaikytų jo paviršiuje. Lyg vilkiukas sukosi ratu, kol kažkas vėl sugriebė jį ir kažkur nutempė. Einius net nesirūpino kur, jis tik išsižiojęs traukė ir traukė į save orą, o kai kelis sykius gurkštelėjo nemenką gurkšnį vandens – springo, spjaudėsi ir vėl skubiai kvėpė.

Kvėpė, kol suprato, kad taip skaudžiai jo akis kankinusi šviesa – tai saulė, ir pajuto, kad jo rankos remiasi į žemę. Einius pakėlė akis ir išvydo žolę.

– Žol-y-yyy-tė! – nutęsė nesąmoningai mėgdžiodamas Merkų. Jis pamėgino pasiekti žolę, bet tuo metu kažkas čiupo jį už pažastų ir raute išrovė iš vandens. Einius trumpam pasijuto skrendąs oru, o dar po akimirkos – gulintis ant žemės ir žvelgiantis į iki ašarų melsvą dangų.

– Žoly-yyyy-tė, – atsiminęs Einius virto ant šono ir puolė glostyti žolę, bet tuojau pat sukluso:

– Einiau! Ei, Einiau!

Jis pakėlė galvą ir išvydo šalia besijuokiančius Merkų ir Trakį. Bet jį dar kažkas šaukė silpnu balsu – Einiau, broli! – ir pirklys pa-

sisukęs pamatė Dabrio ir Elmero prilaikomą Ventės rikį, kuris klibikščiavo prie jo.

– Uvi! – Einius apsivertė keturpėsčias, tada pamėgino atsistoti ir būtų parpuolęs, bet jį spėjo sugriebti Merkus ir Trakys.

Jų palaikomas pirklys žengė kelis jį nuo brolio skyrusius žingsnius ir jie krito vienas kitam į glėbį. Jie ir juokėsi, ir verkė, nesigėdydami ašarų.

– Einiau, čia tu – Einiau! Jau nebemaniau, kad pamatysiu tave gyvą! – vis kartojo Uvis ir, lyg negalėdamas patikėti savo akimis, ėmė čiupinėti jaunesniojo brolio veidą.

– Oi! – nevalingai šūktelėjo tas, kai vyresnėlis negrabiai užkliudė jo sužeistą skruostą.

– Kas čia? Tu sužeistas? – susirūpino Uvis, žvilgčiodamas tai į savo kruvinus pirštus, tai lyg virta ropė raudoną, kraujosruvų išvagotą brolio veidą.

– Ne, čia nieko tokio, baisi kupeta. Čia tas pasiutęs žuvėdas, tas... O kur jis, kur Eriksonas?! – Einius suskato dairytis, išsigandęs, kad tam nepavyko išplaukti, tada visa jų kelionė ir vargai nueis perniek.

– Jis ten. Traukia jūsų daiktus, – mostelėjo Trakys. Einius, pasisukęs, kur rodė žemaitis, pamatė kaip tik iš vandens lipantį Eriksoną su ryšuliu rankose. Dar vienas jau gulėjo ant kranto.

– Jis, kai tave ištraukė, ėmė nardyti ten, kur upė išlenda iš po žemės, bet tik po kelinto karto sužvejojo vieną ryšulį. Dabar, matai, ir antrą surado. Jūs ką, juos su savimi tempėtės ir pametėte? – susidomėjo Trakys, bet Einiui ne tas rūpėjo:

– Paskui, – numojo ir vėl susirūpino broliu. – O kaip tu? Tau nekliuvo, kai ten urvą paskutinį kartą užgriuvo.

– Ne, ne, – sumosikavo Uvis, taikydamas išsilaisvinti iš Dabrio ir Elmero rankų, bet tie vis nepaleido. – Viskas gerai. Galėsiu eiti.

– Kur tu eisi?! Sodinkit jį! – paliepė Einius, ir Dabris su Elmeru nuleido ant žolės neturintį jėgų pasipriešinti Uvį, o pirklys pasisuko į Merkų:

– Jūs žiūrėjote – tų plėšikų arba Strangulio nesimato?

– Kad ne. Mes gi patys neseniai išlindome, o paskui žiūrėjome kaip jus ištraukti, paskui vėl... – Merkus numojo ir linktelėjo urvo pusėn. – Mes ten, ko gero, dvi, o gal tris dienas išbuvome. O jie tikriausiai pamanė, kad mus arba užmušė akmenys, arba kad ir taip nusibaigsime.

– O ten, apačioje, kur nakvojome, apsidairėte?

– Ne, aš juk sakiau – nebuvo kada. Mes, kai Uvis pasakė, kad turime keliauti toliau, išsimaudėme upelyje, išsiskalbėme prieš keliaudami.

– Na, mums su Eriksonu nei praustis, nei skalbtis jau nebereikia, – šyptelėjo Uvis ir tuoj skausmingai vyptelėjo, sužalotam skruostui priminus apie save, krūtinę vėl sušildė krintantys kraujo lašai. – Klausyk, Traky, apsidairyk apačioje, o mes per tą laiką padarysime Uviui neštuvus ir pasirengsime kelionei.

– Nereikia man jokių neštuvų. Aš pats eisiu, – bandė ginčytis Uvis, bet brolis numojo it nuo širšės gindamasis:

– Tu ten sėdėk ir lauk. Pavadovausi, kai atsigausi. Traky, paskubėk, – ir tas, užsitempęs šlapius baltinius, užsivilko šarvuotus marškinius, čiupo ginklus ir pasileido į mišką.

Einius abiem žuvėdams vokiškai paaiškino, kad reikia daryti neštuvus, ir pats norėjo jiems padėti, bet Dabris neleido:

– Palauk, reikia sutvarkyti tavo veidą.

Jis nuvedė pirklį prie kranto, pasodino ir apiplovė veidą. Vėliau priskynė saują trauklapių, apdėjo jais sužalotą vietą, nuo savo ilgų baltinių atplėšė juostą ir ja apvyniojo pirklio veidą.

– Na, dabar tvarka, – atsistojęs krivis patenkintas apžiūrėjo savo darbo rezultatus.

Einius irgi atsistojo, pakraipė vis į vieną šoną svyrančią galvą ir apsidairė – netoliese abu žuvėdai baigė iš kelių nukirstų beržėlių meistrauti neštuvus. Merkus darėsi ramentą – nukirtęs nedidelį beržėlį, kurio kamienas pusantro metro aukštyje skilo į dvi šakas, nugenėjo jas ir, nuo baltinių atsiplėšęs juostą, ja apvyniojo tarpą tarp šakų, o tada patogiai įrėmė beržėlį sau į pažastį.

– Na, aš jau galiu keliauti. Kiek dar lauksime?

– Kol pasirodys Trakys.

Jo nereikėjo ilgai laukti. Jis mikliai apsisuko, ant medžių padžiauti vyrų rūbai nespėjo pradžiūti, bet nieko džiugaus neatnešė. Stovyklavietė buvo tuščia, nei jų paliktų daiktų, nei, svarbiausia, arklių. Ir jokių Strangulio bei jo vyrų pėdsakų. Nežinia, ar žuvo, ar gyvi pateko į užpuolikų letenas.

– Ką gi, atrodo, mūsų laukia linksmas pasivaikščiojimas, – nusispjovė Einius, nužvelgdamas aplink susibūrusius vyrus. – Laukti nėra ko, maisto neturime, o valgyti, kai vanduo pilvuose nusistovės, žvėriškai norėsime. Kiek atsimenu, artimiausias kaimelis tolokai, teks paėjėti. Traky, tau su Eriksonu teks nešti Uvį, paskui mes su Elmeru jus pakeisime. Keliaujam!

Uvis nuo neštuvų bandė prieštarauti – aš pats, aš pats, bet jo niekas neklausė. Trakys su Tornvaldu Eriksonu griebė neštuvus ir nusekė paskui į priekį pasiųstą Elmerą, už jų klibikščiavo Merkus, lydimas Einiaus.

Jie ėjo, stengdamiesi begalvoti, kiek dar toli reikės eiti, tik – jie gyvi!

Jie ištrūko!

6 skyrius

SVENO RAUDONVEIDŽIO TESTAMENTO SKAITYMAS

– Kaip tai – mes žuvome? Kaip jis taip galėjo pasakyti? – vis nerimo Uvis, gulėdamas ant bangų supamo „Sakalo“ denio.

Oras pasitaikė puikus. Švietė saulė, bet sykiu pūtė ir palankus stiprokas vėjas. Jis smagiai nešė laivą Kuršo kranto pusėn. Tokiu oru daug maloniau buvo būti ant denio nei šusti pradvokusiame triume, tuo labiau, kad jis buvo kone užgriozdintas geležies luitais. Gaveidžio vyrai išmanė savo darbą. Jie taip sukrovė geležį, kad ši nejudėjo laivui siūbuojant, bet žemaičiai šalia jų jautėsi nejaukiai.

Vieni vyrai sėdėjo atsirėmę į bortą, kiti buvo pusiaugula įsitaisę ant denio lentų. Tik vienas Uvis gulėjo viduryje visų, pasidėjęs galvą ant virvių ritinio. Nors skaudėjo jau daug mažiau, bet vis vien geriausiai jautėsi išsitiesęs kaip ilgas.

Nors visi keliautojai į krūvą buvo susirinkę prieš gerą parą, bet vis vien jau kelintą kartą aptarinėjo savo nutikimus. Vieni – kas nutiko kasykloje, kiti – ką patyrė iki jų susidūrimo, kai iškeliavo ieškoti prapuolusių draugų.

Išsigelbėjusių iš urvo kelias buvo varginantis. Tik dienos, kai išsigavo iš urvo, pavakarę jie pasiekė pirmą pakelės kaimelį. Žuvėdų akimis, šis buvo nemenkas, net trys kiemai. Tačiau vyrams pavyko išprašyti tik vieną arklį. Ant jo užsodino Uvį ir Merkų, nors šis ir purtėsi. Girdi, verčiau vieną Uvį, bet Einius užsispyrė – gerokai šlubuodamas Merkus visus gaišino.

Pernakvoję jie iškeliavo su aušra ir vidurdienį pasiekė kitą kaimą. Tačiau ir čia vėlgi iškaulijo tik vieną arklį. Ant jo perkėlė Uvį. Tiesa, tas veikiau gulėjo, apsikabinęs arklio kaklą, ir dar bandė ginčytis:

– Nereikia, geriau pasiųskime ką nors pas Gaveidį, lai jis mums atsiunčia žirgus.

Tačiau Einius nutarė nerizikuoti. Kas žino, kur bastosi užpuolikai, gal vėl kur pakeliui medžioja. Verčiau kartu laikytis.

Taip ir keliavo – kartu. Iki pat pavakarės, kol priėjo dar vieną kaimą. Deja, čia arklių nebegavo. Neturėjo kuo užmokėti. Elmero žodis mažai ką reiškė, o Eriksonas, atrodė, visus, kas jį pamatydavo, iš tolo tarsi vaiduoklis baugino. Nepadėjo, kad jis ir stengėsi laikytis atokiau. Regis, ir tada, vos jį pamačius žuvėdams į veidą blokšdavo stipri banga ir jie imdavo šnibždėtis, vogčia jį nužiūrinėdami.

Kitą rytą vyrai, jau gerokai nužingsniavę nuo kaimo, pamatė atlekiant į priekį pasiųstą Trakį. Jis iš tolo ženklais rodė, jog pavojus. Tačiau tik priartėjęs, kai galėjo nebebijoti, kad išgirs pašalinės ausys, šūktelėjo, jog iš priekio artėja raiteliai.

Tai buvo antras toks nutikimas. Pirmą sykį keliautojų būrelis nėrė į mišką ir nesirodė, kol prošal prašuoliavo kažkoks didikas su karių būriu. Nesinorėjo veltis į kalbas, tuo labiau, jog pagalbos nesitikėjo.

Manė ir šįkart luktelti, kol kelias ištuštės, o tada keliauti toliau. Tačiau vos išvydo raitelius, vyrai kaip mat pabiro iš už medžių, už kurių slėpėsi. Mat, pažino raitelių priekyje jojusį Gaveidį.

– Stok! – Einius pakibo ant jo žirgo pavadžių. – Iš kur tu čia?

– Jūs gyvi? Tikrai gyvi? – vos įstengė pralementi Gaveidis, ne nulipdamas, o virsdamas nuo žirgo. Jam iš paskos pasekė ir jo palyda: trejetas „Sakalo“ jūreivių ir nematytas vyriškis, kaip vėliau išsiaiškino, vedlys – žuvėdas.

Iš pradžių abiejų būrių vyrams sunkiai sekėsi susikalbėti. Ir vieni, ir kiti skubėjo klausinėti, ir, nesulaukę atsakymų, uždavinėjo kitus klausimus. Kiek lengviau pasidarė, kai Einius susiprotėjo, jog Gaveidis žino apie jų nelaimę kasykloje.

– Palauk, o iš kur žinai apie kasyklą? – sumosikavo jis, nutraukdamas kažko norėjusį klausti Gaveidį.

– Iš Strangulio.

– Jis gyvas? Kur tu jį matei?

– Jis buvo pas mane. Prieš porą dienų. Su savo vyrais. Pasakojo, kad jus kažkas užpuolė, jūs gynėtės, bet užpuolikų buvo pernelyg daug. Tada jūs sugalvojote pasislėpti urve kasykloje, o jis su savo vyrais iš pradžių dengė jus, o vėliau nuviliojo užpuolikus paskui save. Sakė, ilgai juos vedžiojo už nosies. Paskui atsiplėšė ir grįžo prie urvo, bet jį rado aklinai užvirtusį. Pėdsakai rodė, kad pasislėpėte urve ir po to niekas iš jo neišėjo. Tada pamanė, kad jūs visi žuvote.

– Palauk, jis sakė, kad urvas buvo užverstas iki pat išėjimo? – netikėdamas tuo, ką girdi, pasitikslino Einius miško kelyje.

Bet ir tada, ir paskui, jau Gaveidžio laive, nežinia kelintą kartą paklausus, palangiškis kartojo tą patį:

– Taip. Sakė, kad iki pat. Ir aklinai. Visa uola nukrito. Nebuvo jokios vilties jūsų atkasti. O dar Strangulis sakė, kad, jo galva, jūs greičiausiai patekote po ta uola ir ji jus kaip uodus sutraiškė. Sakė, kai grįžo į stovyklą, kur nakvojote, rado arklius, pasiėmė juos ir išjojo. Sakė, jiems pasisekė – greitai susitiko didelį ginkluotų vokiečių pirklių būrį ir su jais laimingai grįžo į Sigtūnę.

– Pirklių? Vokiečių? O ką jie ten veikė? – sukluso Einius.

Sukluso – ir kelyje, ir laive, ir vis negalėjo atsistebėti. Iš kur tokioje dykynėje ginkluoti pirkliai, ir dar visas būrys? O palangiškio atsakas kaskart stulbino. Girdi, Strangulis aiškino, kad kažkokie užpuolikai, gal tie patys, kurie jiems suruošė pasalą, užpuolė ir apiplėšė vokiečių pirklį. Tada kiti vokiečiai susirinkę išlėkė ieškoti skriaudikų. Tačiau jie nieko nepešė. Gerai, gal taip ir buvo, bet ką tame krašte veikė vienut vienas pirklys, ir dar vokietis?

– Jis turėjo būti beprotis, jeigu vienas ten klaidžiojo. Niekas vokiečių nemėgsta. Ir už ką juos mėgti. Kaip žiurkės visur sulindo, savo tvarką įvedinėja, karalių kaip nori šokdina, – kaskart, užėjus kalbai apie jų nutikimus, spjaudėsi Eriksonas.

– Keista, keista, – nepaliovė stebėtis broliai Žybartaičiai. – Pirkliai kaip kokie kariai vaikosi po miškus plėšikus? Labai keista.

– Keista, – sutiko Gaveidis. – Aš paskui girdėjau, kad tas pirklių būrys išjojo praėjus dienai po to, kai jūs iškeliavote iš Sigtūnės.

– O kur dabar Strangulis?

– Išplaukė.

– Išplaukė? Su kuo? Kur? – visi išsprogino akis.

– Kad net dorai nežinau. Kai jis grįžo į Sigtūnę, man dar reikėjo poros dienų baigti krauti geležį. Aš jam sakiau, kad josiu į kasyklą pasižiūrėti, kaip ji atrodo. Sakau, gal dar galima ką nors padaryti, o kai grįšiu – tada plauksiu namo. Sakiau jam, kad parodytų kelią. Jis žadėjo, o paskui atėjo ir sako – išplaukiu. Atseit, kažkoks vokiečių pirklio laivas plaukia į Grobinę. O jam reikia skubėti. Namie jo jau seniai laukia. Bandžiau jam sakyti, kad nieko baisaus nenutiks, jeigu porą dienų vėliau parplauks. Bet nenorėjo klausytis. Sakė, vokietis išplaukia, ir jam reikia skubėti, o jeigu noriu į kasyklą, tai pas savo pažįstamus pirklius gausiu vedlį.

– O koks ten vokietis buvo, su kuriuos jis išplaukė?

– Nežinau. Aš kroviau geležį, kai jis išplaukė, nespėjau pamatyti.

– O kur Strangulis dėjo arklius?

– Atidavė šeimininkams.

– O užstatai?

– Pasiėmė sau. Sakė, atiduos Uvio artimiesiems, kai grįš į Kretingą. Aš, kai rinkau arklius, turėjau iš naujo mokėti.

– Nesuprantu, kaip jis galėjo sakyti, kad urvas užgriuvo iki pat išėjimo? Jeigu jis buvo grįžęs tą pačią dieną, kai urvas užgriuvo pirmą kartą, tai matė, kad nuo angos iki griūties vietos oho kiek vietos buvo. Tai jeigu buvo, turėjo tą matyti ir girdėti, kaip mes mėginame atsikasti, – neatsistebėjo Uvis, o Einius tik tylomis lingavo galvą. Lingavo, bet neskubėjo dalintis savo mintimis.

Jis vis galvojo apie tai, ką sakė Gaveidis „Sakalui“ artėjant prie Gotlando – kad virvė ne šiaip nutrūko, o buvo nupjauta. Jo įtarimai stiprėjo. Tačiau kas iš to – Einius jau buvo seniai išaugęs iš to amžiaus, kai puoli kaltinti pasikliaudamas tik įtarimais ir be tvirtų, patikimų įrodymų. Na, buvo įpjauta virvė, bet kas matė, kas tai pada-

rė? Bet kas galėjo. Ir jis pats... Strangulis sakė, jog urvas įgriuvo iki pat išėjimo – tai gal Gaveidis jį blogai suprato.

Reikėjo pakentėti, kol sutiks Strangulį. O tik tada su juo aiškintis. Bet pirmiau reikėjo nusigauti iki Kuršo, tad negaišavo. Miške, po trumpo, bet audringo aiškinimosi, vyrai, iki tol ėję pėsti, užsiropštė pas raitelius už jų nugarų, juoba, arklių visiems užteko. O ir kelio nebedaug buvo likę. Vėlai vakare pasiekė Sigtūnę. Labai vėlai – ir teko pasiderėti su vartų sargais, kad įsileistų.

Žybartaičiai veržėsi išplaukti tą pačią naktį. Deja, teko dar dieną sugaišti, kol grąžino arklius šeimininkams, o Gaveidis sutvarkė reikalus uoste. Išplaukė ryte, ir palankus vėjas leido Gaveidžiui žadėti pasiekti Palangą per porą dienų.

Šįkart Merkus ir Uvis lengviau pakėlė kelionę. Bet geriausiai iš visų jūroje jautėsi Tornvaldas Eriksonas. Jis arba rymojo laivo priekyje, žvelgdamas kaip „Sakalas“ skrodžia bangas, arba, išsiprašęs iš Gaveidžio, stodavo prie šturvalo. Iš šono žiūrint, atrodė dar labiau atjaunėjęs, nei kai išėjo iš savo trobelės, susiruošęs kelionei. Neretai jam kompaniją palaikydavo Einius, ir žuvėdas jau mielai leisdavosi į šnekas. Regis, jautė nemenką malonumą pasakodamas apie vikingų plaukiojimus po tolimiausias jūras, nesibaigiančias kovas ir nuotykius, kuriuos patyrė jo protėviai. Tačiau kai Einius paklausdavo apie jo nuotykius, numodavo. Atseit, ką čia pasakoti – ėjo kaip ėriukas, kur vedė karalius. O tas neretai traukdavo, kur pasakydavo į jo artimiausią aplinką sulindę vokiečiai. Tokiais atvejais, kai Einius užkliudydavo jo nutikimus, Eriksonas imdavo klausinėti pirklį apie Žemaitiją. Matėsi, kad jį labiausiai domino žemaičių kovos su Ordinu.

Šnekos padėjo jiems stumti laiką. Mat kelionė buvo rami, be didesnių nutikimų. Tik sykį tolumoje prasilenkė su kitu laivu. „Sakale“, vos išvydus burę horizonte, vyrai iškart subruzdo. Jie puolė prie ginklų, bet nežinomas laivas neparodė susidomėjimo jais. Plaukė ir nuplaukė savo kryptimi, ir vyrai vėl grįžo prie savo darbų.

Tačiau ar dėl to ramumo, ar iš nekantrumo keliautojams laikas prailgo. Jie bandė jį trumpinti šnekomis ar tysodavo burės šešėlyje. Uvis turėjo savų rūpesčių. Jis atsargiai vaikštinėdavo po laivą, ban-

dydamas atgauti savo kūną. Iš pradžių jį lydėjo ir saugojo Einius, nes Uviui nuo skausmo kūnas vis atrodė svetimas. Tačiau vėliau rikis įsidrąsino vienas žingsniuoti. Jis kaskart, apsukęs denyje ratą, pajusdavo geriau valdąs ir jaučiąs kūną.

Bet pagaliau horizonte pasirodžius Palangos krantui, Uvis dar kankinosi, kovodamas su skausmu. Tačiau artėjanti žemė padėjo jam užmiršti jį. Kartu su visais Uvis stovėjo prie borto, godžiai žvelgdamas į Palangos prieplauką. Atsiminus Visbio ir Sigtūnos prieplaukas, ši atrodė suvis menkutė. Prie jos ant bangelių suposi vos pora laivų.

– Tas, kairėje, tai mano kaimyno, pirklio Kaupo. Tas kitas – Fridricho iš Hanzos, dažnai atplaukia. Tiesa, dabar, girdėjau, Sigtūnėje įsitaisė. Anksčiau ten turėjo partnerį, vietos pirklį. Su juo plaukiojo, nes tas mūsų krante turėjo ne vieną gintaro pardavėją. O dabar, jau keleri metai, Fridrichas atplaukia vienas. Sako, sigtūnietis jam savanoriškai perleido savo pardavėjus, nors nelabai tikiu, – paaiškino Gaveidis, pats vesdamas „Sakalą“ prie prieplaukos.

– O tu kur, plauksi į upę, prie prekyvietės? – paklausė Einius Gaveidžio, atmindamas, kad šalia jo namai.

– Ne, šiemet sausoka vasara. Gali neužtekti gylio. Nebe tie laikai, kaip anksčiau. Mano tėvo laikais niekada nepasitaikė, kad koks laivas upėje būtų sėdęs ant dugno, o dabar būna, nerizikuosiu.

– O tai ko čia jūsų Palangoje trys kaimai? – susidomėjo Eriksonas, prieš tai ore baksnodamas pirštu suskaičiavęs pakrantės gyvenvietes.

– Žemė pas mus bloga, krantas lėkštas, pelkės ir molis. Sunku rasti gerą vietą gyventi, tai taip ir atsitiko – vienoje vietoje netilpo, kitoje statė. Ten nebeužteko vietos – kitą rinkosi. Aišku, kai tiek, tai sunku gintis ir visas vietas gerai įtvirtinti. Šiaip tai alkos vieta geriausiai įtvirtinta. Ten, jeigu kas, visi bėga ir slepiasi. Tiesa, dabar jau senokai niekas nepuolė. Ar bent jau taip žiauriai, kaip mano senelio vaikystėje. Tavo, Eriksonai, vikingai buvo atplaukę. Kaip reikalas pasiautėjo. Ir danų bažnyčią sudegino, tai dabar pas mus gyvenantys danai namuose meldžiasi.

– O čia daug svetimų gyvena?

– Užtenka. Penki danai, keli saksai, frizai, yra rusų, prūsų. Užtenka, – pakartojo ir lyg nukirto Gaveidis, nes krantas buvo jau čia pat.

Pasitinkančių buvo nedaug. Keli vaikai žaidė pakrantėje prie prieplaukos. Pora jų, pamatę laivą, dėjo į kojas ir prapuolė kopose. Kol Gaveidis taikė prišvartuoti laivą, kol jūreiviai, iššokę iš laivo, tvirtino jį prie prieplaukos, iš už kopų išniro keletas moterų ir vyrų. Einius tarp jų pažino Gaveidžio žmoną ir kitus jo šeimynykščius. Kol Gaveidis sveikinosi su jais, žemaičiai puolė prie savo daiktų. Jie skubėjo palikti laivą ir atsidurti ant saugios žemės.

Tiesa, dar teko sugaišti laukiant, kol Gaveidis skirstė darbus savo žmonėms. Jis turėjo išaiškinti, į kokius sandėlius krauti geležį, atskiriant pirktą jo ir Einiaus. Tik įsitikinęs, kad iškrovimo darbai eina taip, kaip ir turi, ir padėjėjai patys susitvarkys, Gaveidis paliko prieplauką. Jis nusivedė Žybartaičius ir jų palydovus į savo namus, kur šių laukė žirgai. Keliauninkams tik ir terūpėjo greičiau sėsti ant jų ir lėkti, o Eriksonas vis smalsiai dairėsi. Žinia, menkos žvejų trobelės ir kelios tarp jų išdidžiai stūksojusios aukštomis tvoromis apsuptos pirklių sodybos jam nebuvo koks stebuklas. Labiau rūpėjo kitkas ir jis lyg tarp kitko pasmalsavo, kur alka. Kai Gaveidis mostelėjo į mišku nuėjusią kalvą pajūryje, žuvėdas tarstelėjo, kad būtų neblogai iš arčiau pažiūrėti.

– Spėsi, – už palangiškį atsakė Einius. – Kretingoje irgi yra alka. Pažadu – ją tai tikrai pamatysi. Dabar nėra kada, reikia joti. Ir taip, ko gero, su tamsa iki pilies nusigausime.

Jie taip skubėjo, kad neužėjo Gaveidžio kviečiami į trobą vakarienės. Vedėsi iš tvarto žirgus, balnojo, krovė ant jų daiktus ir ropštėsi į balnus. Tik Einius užgaišo. Jis tarėsi su Gaveidžiu, kad po kelių dienų sugrįš geležies, o tada ir savo reikalus pabaigs tvarkyti.

– Greičiau! – mojo jam su kitų pagalba ant savo žirgo užsiropštęs Uvis. Išgirdęs Einius nebegaišo – atsisveikino su Gaveidžiu, šoko ant savo žirgo ir paskutinis išlėkė pro pirklio padėjėjų atlapotus vartus.

Jie šuoliavo tarsi persekiodami bėgantį priešą. Žirgai, jausdami artėjančius namus ir pailsėję nuo poros savaičių dykinėjimo, noriai

lėkė. Iš to smagumo vyrai Kretingą pasiekė anksčiau nei manė. Dar su šviesa, saulei leidžiantis.

Iš pilies juos pastebėjo ir pažino. Ir iš tolo atlapojo vartus, tad būrys nesustodamas įlėkė į pilies kiemą.

Kelionė buvo baigta.

– Skaitau, – iškvėpė Tornvaldas Eriksonas, pasukdamas galvą į aplink jį susibūrusius vyrus.

Čia buvo visi – kriviai, Strangulis su savo žmonėmis, broliai Žybartaičiai, Merkus, pora kretingiškių. Visi stovėjo užgniaužę kvapą, laukdami Eriksono prabylant.

Laukdami – nuo pat tos akimirkos, kai iš ilgos kelionės grįžę vyrai nusiropštė nuo žirgų Kretingoje ir pateko į sutinkančiųjų glėbius. Visi, išskyrus Eriksoną, kuris minioje liko vienišas ir smalsiai apžiūrinėjo kretingiškius.

Pasirodė, kad žinia apie keliautojų „žūtį" jau buvo pasiekusi pilį. Strangulio nebuvo. Paaiškėjo, kad jis net ir nepasirodė. Pasiekęs Kuršą iš Grobinės patraukė į savo pilį, iš kur atsiuntė žygūną su bloga žinia. Ir dar pridėjo, kad veikiai atvyks ir perims pilį. Laikinai, kol Uvio ir jo žmonos sūnus dar negali reikšti teisių į Kretingą, savo senelių palikimą. O gal jam ir neteks, nes Strangulis žadėjo pasirūpinti rasti, kas perskaitys runas.

Uvis manė siųsti žygūną pas Strangulį pranešti, jog pasiskubino pagarsinti apie jų mirtį. O dar – jog Eriksonas pasirengęs perskaityti runas, tik palauks, kol atvyks Strangulis. Be to, ketino žadėti iki tol neįleisti Tornvaldo į alką. Girdi, kad nebūtų kalbų, jog tik kretingiškiams perskaitė, o paskui, jų priprašytas, prie Strangulio perskaitė taip, kaip reikėjo Uviui.

Tačiau žygūnu neteko rūpintis. Kretingoje šeimininko likęs laukti Strangulio žygūnas per sutikimo sumaištį nepastebėtas išslydo iš pilies. Tik kitą rytą jo susigriebė. Uvis nusistebėjo, ko kaip vagis paspruko, bet veikiai nusiramino. Net apsidžiaugė, jog nereikės siųsti

savo žmogaus. Teliko laukti Strangulio pasirodant, ilsėtis po kelionės ir dar rūpintis Eriksonu.

Einius vėl pasiėmė jį į savo globą. Kaip pradėjo „Sakale", taip Kretingoje toliau Eriksonui pasakojo apie karus su vokiečiais. Šnekėjo ir šnekėjo, ir vis aplinkomis stengėsi nuteikti, kaip svarbu, kad pilis liktų Uvio šeimai. Uvio – Vygandui ištikimo rikiui. Tada tas žemaitiškas, Vygando suburtas kumštis, į kurį vis atsitrenkia Ordinas, bus dar stipresnis. O jeigu Kretinga teks Stranguliui, tai – Einius nenori nieko blogo apie jį sakyti – galop gali lengvai atitekti Ordinui. Girdi, beveik visi kuršiai jam pasidavę, o kurie dar laisvais vadinasi, iš tikro viską daro dairydamiesi į Ordiną. O kad prieš jį atvirai stotų – tai vargu. Ateis laikas – suvis jam pasiduos, kad išlaikytų savo pilis, tapę Ordino vasalais. Nepanašu, kad Stranguliui drąsos užtektų, tik šneka, kaip svarbu savo valdomis rūpintis.

Einius vis stengėsi ilgam nuo savęs nepaleisti Eriksono. Tiesa, tas jo rūpestis ne tiek jau ilgai ir tęsėsi. Baigiantis antrai dienai po Strangulio žygūno išnykimo, į pilies vartus pasibeldė kitas – apdulkėjęs, suplukęs, ant kone nuvaryto, virpančio žirgo. Jo atnešta Strangulio žinia buvo griežta – jokiu būdu be jo Eriksono į alką neleisti. Ir runų neskaityti, o jis bus kitą dieną, apie vidurdienį.

– Mat kaip nepasitiki, – piktai nusiviepė Uvis, dirstelėjęs į menėje susirinkusius vyrus, kurie su juo išklausė žygūną.

Tie irgi nusiviepė susižvalgę. Žygūnas, jausdamas nuo jų sklidusį šaltuką, susigūžė viduje, bet iš paskutiniųjų stengėsi laikytis oriai. Jis nudavė, jog neišgirdo Uvio replikos, girdi, nereikėjo ankstesniam žygūnui lakstyti kaip vanago vaikomam zuikiui. Būtų nunešęs Stranguliui žinią ir šiam nebūtų reikėję kito žygūno varginti.

Vyrai nusiviepė ir išsiskirstė laukti Strangulio pasirodant. Regis, būta ko, bet vyrai niekuo dorai neįstengė užsiimti. Kasdieniai darbai, ir tie, regis, iš rankų krito. Reikdavo susiimti, kad pabaigtų, regis, patį paprasčiausią darbą.

Laukė, o laikas lyg koks senis, juo toliau, tuo lėčiau kojas vilko, tos tarsi viena už kitos kliuvo. Ryto sulaukė, o vidurdienio – niekaip. Saulė lyg užstrigo, vis niekaip nepasiekdama zenito. Kretingiškiai kas

po kiemą slankiojo, kas ant pilies sienų, užsikniaubę ant nusmailintų rąstų, dairėsi į Kuršo pusę, kol pagaliau nuo aukščiausio kuoro atsklido šauksmas:

– Atjoja!

Ir tikrai – iš tolimo miško išniro keliolika mažyčių raitelių figūrėlių ir ėmė šuoliais artėti.

– Atverkit vartus! – šūktelėjo Uvis, eidamas per kiemą.

Raiteliai taip lėkė, kad kretingiškiai vos spėjo atlapoti sunkius vartus ir nuleisti tiltą, kai tas sudundeno po žirgų kanopomis.

– Galėjote taip ir neskubėti, – vėl nusiviepė Uvis, lygiai kaip vakar žygūnui, pasitikdamas nuo žirgo kone nukritusį Strangulį. – Akmuo su runomis niekur nepabėgs.

– Tu čia man daug neaiškink! – Strangulis irgi nebuvo gerai nusiteikęs.

– Tu mane dar mokysi?! – įsitempė Uvis. – Geriau pasakyk, kaip ten tas užgriuvęs urvas atrodė. Girdėjau, visiems pasakoji, kad iki pat išėjimo buvo užverstas. Girdi, visa uola užvirto. Matai, kokie aštrūs mūsų nagai, pro uolą prasigraužėme! – Ventės rikis staigiu judesiu lyg katinas nagus išskėtė prieš kuršio akis pirštus ir tas instinktyviai atšlijo.

– Tu čia man akių nedraskyk! – Strangulis irgi ėmė šiaušti šerį. – Jeigu tas žioplys Gaveidis nesuprato, kas jam sakoma, tai aš nekaltas. Sakiau, kad įgriuvo lubos urvo viduje. Bet taip, kad nieko negalėjome padaryti. Bandėme užgriūvą ardyti, bet iškart pradėjo nauji akmenys kristi. Ir tokie dideli, kad vienas vieną mano vyrų taip užgavo, jog iki šiol susirietęs vaikšto.

– Ir kiek gi ant jo akmenų užvirto?!

– Vienas. Bet toks didelis...

– Didelis! Jeigu būtų buvęs didelis, tas tavo žmogus būtų likęs gulėti urve, kaip aš vos nelikau. Ačiū vyrams, išgelbėjo, o tu mus metei ir pabėgai.

– Atsargiau su žodžiais! Nieko aš nemečiau!

– Ne?! O kaip tada mus tie plėšikai surado? Žadėjai juos nuvilioti, o mes tik sulindome – jie ir prisistatė. Kaip tai galėjo nutikti?!

– Taip ir nutiko! – Strangulis it gaidelis rietė krūtinę. – Iš kur galiu žinoti, kaip nutiko? Tie plėšikai mus ilgai vaikėsi. Pasisekė, kad nė vieno iš mūsų rimčiau nesužeidė. Visai nuo kojų nusivarėme, kol pagaliau atsiplėšėme. O kai atėjome prie kasyklos, plėšikų pėdsakai seniai buvo ataušę.

– O paskui jie ir nemėgino jūsų vėl gaudyti?

– O paskui mes sutikome vokiečių pirklių būrį. Jeigu ir bandė, tai jų išsigando. Nebedrįso.

– Kažkokie įdomūs tie plėšikai. Kaip alkani vilkai lakstė paskui jus. Visai nepasirūpino susirinkti mūsų arklius ir daiktus?

– Kodėl „įdomūs“? Dalį daiktų jie spėjo pasiimti.

– Kodėl tik dalį? O arklius paliko, patys nešė, kokie stipruoliai...

– Arklius paliko. Ir, aplamai, ko tu čia puoli, lyg aš tau koks plėšikas būčiau?! – Strangulis net paraudonavo ir apgniaužė kalavijo rankeną.

– Gerai jau gerai, – Einius žengė tarp vienas prieš kitą grėsmingai sustingusių vyrų. – Kas buvo, tai jau buvo. Dabar reikia eiti skaityti Sveno Raudonveidžio palikimo.

– Ne! – vis dar įsitempęs ir neatplėšdamas akių nuo Uvio kirste nukirto Strangulis. Visi nustėrę taip ir sustingo.

– Kaip tai „ne“? – pirmas atsitokėjo Uvis, vis dar kurstomas įtūžio. – Tavęs jau nebedomina Sveno palikimas?

– Domina. Bet tą galima padaryti ir rytoj. Dabar aš noriu pailsėti, – ir Strangulis, patvirtindamas savo žodžius, pasistengė nusižiovauti.

– Va tai tau, vargšelis... Tokią tolybę turėjai nukeliauti. Ne kiekvienas gali tokį sunkumą pakelti, – jau atvirai tyčiojosi Uvis. Kiek atslūgęs Strangulio raudonumas ėmė vėl grįžti, ir dar tirštesnis, o pirštai ant kalavijo – blykšti. Tik kai vienas jo žmonių, prisėlinęs iš už nugaros, uždėjo Stranguliui ant peties ranką, tas, žvilgtelėjęs, kas čia toks įžūlus, kiek atsipalaidavo.

– Pasakiau – rytoj, – kietai ištarė jis. – Niekur tas akmuo nedings. Tiek laukė, dar dieną palauks.

– Kaip nori, – vėl nusiviepė Uvis ir, pasisukęs, mostelėjo kretingiškiams skirstytis.

Bet Einius nesiskubino palikti kiemo. Jis vis sekė akimis Strangulį sutramdžiusį kuršį. Tas buvo vienodo amžiaus kaip kuršių rikis, vidutinio ūgio ir kresnas, bet kažkas jo išvaizdoje labai stebino Einių. Tačiau ne tai, kas iškart krito į akis – kuršis ir aną kartą, ir dabar buvo apsirišęs kaklą. Iš pradžių Einius pamanė, kad gal persišaldė. Tačiau vėliau pastebėjo, kad kai kažkuris iš kretingiškių jį užšnekino, ėmė mygti ir ženklais rodyti, kad negali kalbėti. Iš to spėjo, jog gal buvo sužeistas ir prarado balsą.

Bet ne, ne tai stebino. Tačiau suvokė tik po geros valandos. Šnekėdamasis su Eriksonu, žvilgtelėjo į šio akinantį melsvumą, nežiūrint amžiaus, išlaikiusias akis ir atsigodo – kuršio akys buvo tamsiai rudos. Einius, pamąstęs, taip ir neįstengė atminti, ar matė dar kokį rudakį kuršį. Tačiau Eriksonas kažko jo paklausė ir Einius užsikalbėjęs vėl pamiršo. Ne tas rūpėjo – jis, kaip ir visi Kretingoje, laukė rytdienos.

Atrodė, visi pilyje lyg medžioklėje kuždėjosi, baimindamiesi išbaidyti medžiojamą žvėrį. Ir lyg medžioklėje vaikščiojo, nepasitikėdami žeme ar grindimis, kuriomis žengė. Didžiojoje menėje, susėdę už vieno stalo vakarienės visi, ir kretingiškiai, ir Strangulis su savo žmonėmis, beveik nesikalbėjo. Regis, kiekvienas rūpinosi vien tik maistu ir gėrimu. O pasisotinę tylomis kilo nuo stalo ir skirstėsi po savo kambarius.

Bet, kaip vėliau išsiaiškino, atsimindami tą metą, retas lengvai užmigo. Daugelis vartėsi nuo šono ant šono arba gulėjo ant nugarų. Jie budriai klausėsi nakties garsų. Suklusdavo, išgirdę žingsnius ar durų girgždesį, spėliodami, kas čia nemiega. Kam rūpi tamsoje bastytis? Jautėsi lyg būtų buvusi naktis prieš mūšį. Sunkiai migo, o ir pats miegas buvo budrus. Nuolat pakirsdavo nuo menkiausio šnaresio ir sunkiai grimzdavo atgal į neramaus miego klampynę.

Ir užmigdavo, ir prabusdavo su mintimi, ką perskaitys Eriksonas. O rytą, nuo tos akimirkos, kai vėl susirinko menėje pusryčių, visi nenuleido akių nuo Tornvaldo. Tam, regis, net buvo nejauku nuo tokio

dėmesio. Be to, atrodė, ir jį graužė kažkoks rūpestis. Tik su niekuo juo nepasidalijo. Kartais Tornvaldas primindavo užvaikytą žvėrį ir jo būseną išduodavo pikti žvilgsniai, kuriais žuvėdas karts nuo karto varstė kažką. Bet tie žvilgsniai buvo greiti ir trumpi. Ir jeigu vyrai ir pastebėdavo juos, nespėdavo suvokti, kam būdavo skirti.

Kai pakilo nuo stalo – visi vienu metu, – bendru sutarimu patraukė tiesiai į alką. Ėjo beveik visi tie patys, kaip ir pirmą kartą. Tiesa, tik Strangulis vedėsi visus dešimt su juo atjojusių vyrų, bet per tą susijaudinimą tik Einius tuo nusistebėjo.

Tačiau ir jo mintis netrukus pasigavo vien tik runos. Iš to nekantrumo, pasiekę akmenį, vyrai net kvėpuoti stengėsi kuo tyliau, kad tik neišblaškytų Eriksono. O šis, žvilgtelėjęs į akmenį, nusileido priešais jį ant kelių. Taip klūpojo, pirštais braukdamas per akmens paviršių, pakeliui nurinkdamas Žybartaičių paliktus, kai perpiešinėjo ženklus, samanų kuokštelius ir be garso judindamas lūpas.

Laikas vyrams vėl sustingo. Įtampa augo su kiekvienu Tornvaldo pirštų krustelėjimu. Ypač jam artėjant prie ženklų pabaigos. Atrodė, jeigu kas atsikosės ar garsiau atsidus, kiti griebsis ginklų, kad jį nutildytų.

Artėjo Kretingos pilies likimo sprendimas,

Artėjo ir – atėjo:

– Aš galiu perskaityti, – ištarė žuvėdas, ir visi iš susijaudinimo nepastebėjo, kad jo balsas skambėjo keistai.

Eriksonui juo toliau, tuo labiau patiko broliai Žybartaičiai. Iš pradžių, kai sutiko keliauti, jam terūpėjo ištrūkti iš savo trobelės. Nors kažkada ją savanoriškai pasirinko, bet, metams bėgant, vis labiau lyg kalėjime jautėsi. O sutikus padėti Žybartaičiams, laukė kelionė jūra. Jūra! – o jis jau porą dešimčių metų nebuvo įkėlęs kojos ant laivo denio. Tornvaldas seniai buvo pavargęs tik žiūrėti į jūrą ir atsiminti savo laivą. Patiko jam kaip broliai ir jų žmonės elgėsi užgriuvus olai. Nepuolė, kaip krikščionys, melstis savo dievui ir laukti, kada jis iš-

gelbės. O kai atrodė, kad mirties nepavyks išvengti, ramiai norėjo ją sutikti.

Dar žuvėdą žavėjo Einiaus pasakojimai apie kovas su Ordinu. Jis atminė senelio porinimus apie vikingų žygius į Kuršą, kur gyveno panašius dievus kaip ir jie garbinusios gentys. Tačiau manė, jog ir jos jau seniai buvo nusilenkusios krikščionių kryžiui. Einiaus šnekos, jog jie lyg berserksai kaunasi su vokiečiais gindami savo dievus, tarp jų – ir į Torą panašų Perkūną, jam skambėjo kaip senosios vikingų sagos. Klausėsi, vis pagalvodamas, kad Žybartaitis taip dilino liežuvį norėdamas prisigerinti, kad tik perskaitytų runas kaip jo broliui reikėjo.

Tačiau, perplaukus jūrą, pasirodė, kad viskas tiesa – nuo Palangos iki Kretingos nematė nė vienos bažnyčios. O kretingiškiai į jį žiūrėjo kitaip negu svejų krante. Jų akyse nebuvo baimės, tik smalsumas. Bet ir Tornvaldas, kai keliautojai pasiekė Kretingos pilies kiemą, irgi jautėsi kitaip, negu savo krante. Nesijautė kažkoks išskirtinis ar pavojingas, su kuriuo pavojinga pasisveikinti, kad neužsitrauktum ant savęs Tornvaldo lydėjusio nemalonės debesies kraštelio.

Abi pusės apžiūrinėjo viena kitą, kol ūmai iš kretingiškių minios išniro moteriškė. Eriksonui iš jo aukštybės ji pasirodė pusamžė, tvirtai suręsta, netgi apkūnoka, tačiau vikri kaip žaibas. Regis, tik tik Eriksonas akies kraštu pagavo pro minią besibraunančią moteriškę, o kitą akimirką ji jau stovėjo prieš jo žirgą. Ji pagavo žirgą už kamanų ir ėmė kažką aiškinti, mojuodama viena ranka. Iš jos judesių Eriksonas sumojo, kad ragino lipti nuo žirgo. Jis pakluso, ir moteriškė, įbrukusi žirgą kažkuriam iš kretingiškių, nusivedė žuvėdą prie kubilo su vandeniu. Pati pasėmė ir vėl daugiau ženklais nei žodžiais išaiškinusi, kad reikia nuplauti kelionės dulkes, pylė ant jo klusniai rieškučiomis sudėtų rankų. Kol jis triukšmingai turškėsi, girdėjo, kaip kretingiškiai kažką šaukė moteriškei, o šiai atsikirtus nuaidėdavo griausmingas kvatojimas.

Klausydamasis Tornvaldas kaito lyg ką iškrėtęs ir įkliuvęs vaikas. Jis taikė kuo ilgiau užtęsti savo prausimąsi ir lengviau atsiduso, pajutęs ant peties kažkieno ranką ir išgirdęs Einiaus balsą:

– Užteks, dar odą nugramdysi. Eime, parodysiu, kur gyvensi.

Pusiau susilenkęs, paėmęs moters paduotą rankšluostį, o vėliau grąžinęs jį Tornvaldas taip ir neišdrįso atidžiau pasižiūrėti į moterį, nors ir rūpėjo. Manė, taip – nepamačius jos – lengviau pamirš savo pasimetimą.

Bet apsiriko. Tą dieną dar porą kartų iš tolo matė ją ir tuoj pajusdavo, kaip viduje ima kilti sumišimo karštis. O vakare tarsi ant žarijų atsisėdo.

Gulbis sugrįžusiųjų keliautojų garbei iškėlė puotą. Tornvaldą pasodino pačioje garbingiausioje vietoje, tarp brolių Žybartaičių. Žuvėdas pasijuto tarsi grįžęs į tuos retus pokylius senelio pilyje, kur jis sukviesdavo bondus. Tiksliau, tuos, kurie drįsdavo peržengti senuosius dievus tebegarbinusio atsiskyrėlio pilies slenkstį ir sėstis prie jo stalo. Tačiau kretingiškiai, lyginant su jais, elgėsi daug laisviau. Jų nekaustė nerimas, kad kada nors pasisėdėjimas su senuoju Tornvaldu Eriksonu gali atsirūgti. Čia liejosi nevaržomos linksmybės. Visi klegėjo, sykiu rankomis plėšydami į gabalus keptus paukščius ir peiliais pjaustydami mėsą bei abiem rankomis kimšdami į burną. Jie nesirūpino per smakrus bėgusiais taukais ir užgėrinėjo didžiulėmis midaus taurėmis. Toks godumas jiems netrukdė nuo šnekų pereiti prie dainų.

Tornvaldas sėdėjo apstulbęs ir kone apkurtęs. Pamažu ėmęs atsigauti ir brolių Žybartaičių raginamas užkandžiauti ir gerti, sulaukė naujo smūgio. Vėl nepastebėjo, iš kur ir kaip atsirado moteriškė. Pamatė, kaip ji, stumtelėjusi šalin Einių, įsitaisė šalia, kažką atsikirtinėdama jai šaukusiems kretingiškiams. Ji vėl ėmė rūpintis žuvėdu: atrinkinėjo ir krovė į jo lėkštę skaniausius gabaliukus bei žiūrėjo, kad jo taurė neištuštėtų. Ir vis kurtinančiai kažką šaukė, tiek jam, tiek kretingiškiams. Sutrikęs Tornvaldas vėlgi nepastebėjo, kaip, jai atsilošus, prie jo palinko Einius ir ėmė šaukti, stengdamasis perrėkti puotaujančių keltą triukšmą.

– Ji sako, kad tu neklausytumei, ką jie šneka, – Einius linktelėjo galva į besikvatojusius kretingiškius. – Ji nekepa ir nevalgo vyrų. Turėjo tik vieną. Patį nuostabiausią. Bet jis žuvo. Vokiečiai užmušė.

Kaip ir du jos sūnus. Dabar jinai visai viena ir rūpinasi visais pilies vyrais – ji čia virėja. Ji sako, kad tu labai panašus į jos vyrą ir kad jis labai mėgo jos keptą žąsį, – Einius parodė į paukštienos gabalus žuvėdo lėkštėje ir tas tesugebėjo išsunkti porą žodžių:

– Labai skanu, – o kol Einius vertė moteriškei, skubėjo kimšti žąsieną, kad nereikėtų daugiau šnekėti ir vėl tiktai mandagiai sulinksėjo, kai Einius išvertė moters žodžius, kad jos vardas Dangė.

Taip ir ištempė iki puotos pabaigos: vis su pilna burna ir mandagiu linksėjimu Einiui išvertus Dangės žodžius. Ir į savo kambarį keliavo švino pilnomis kojomis ne tiek nuo išgerto midaus, kiek nuvargintas Dangės sukeltos įtampos. Jis kaip pakirstas krito į patalą ir, regis, vos galva palietė pagalvę, užmigo kaip užmuštas.

Ir viskas, kas nutiko toliau, tegalėjo būti sapnas. Sapnavo, jog pabudo ir šalia pajuto karščiu nutvilkusį moters kūną, jos – Dangės. Tai turėjo būti sapnas, nes taip gerai jis niekada nesijautė. Ir ta nuotrupa – regis, rytas, pro duris išslystančios moters siluetas – irgi tegalėjo būti paskutinė sapno nuotrupa.

Sapno, kurį buvo malonu atsiminti leidžiant dieną su Einiumi ir trumpam pamiršti paskutinę Sveno Raudonveidžio valią. Jis nuoširdžiai tikėjo, kad Sveno Raudonveidžio valia bus tokia, kokios norėjo Žybartaičiai. Ypač po to, kas nutiko paskutinę naktį prieš runų skaitymą.

To jis tikrai nelaukė. Ne kartą ir ne du buvo girdėjęs apie panašius nutikimus. Visko būdavo giminėms susiėmus dėl palikimo, tad nesistebėjo Strangulio elgesiu svejų krante. Tai, kad šis nemėgino prasibrauti pro užvartą urve ir įsitikinti, gyvi jie ar mirę, buvo menkniekis, palyginus su tuo, ką Eriksonas ir matė, ir girdėjo. Net jeigu protėvių valia ir būdavo išdėstyta ant pergamento, aiškiai nurodant, kam kas tenka, kiek kartų buvo, jog palikuonis, nutaręs, jog per mažai gavo, pasirūpindavo patyliukais susitvarkyti su konkurentais. Pasistengdavo, kad jie kur miške susitiktų su nežinia kieno paleista strėle ar ietimi arba kad drauge su vynu gurkštelėtų nuodų. O jeigu nesiryždavo nei vienam, nei kitam dalykui ar nerasdavo galimybės, eidavo mažiausiai pavojingu keliu. Lyg ir nieko nedarydavo, bet karaliaus

ausis pasiekdavo žinia, kad konkurentas miega ir sapnuoja, kaip perrėžti valdovui gerklę. Arba vyskupas iš kažkur sužinodavo, jog vienas ar kitas patyliukais garbina senus dievus. Galų gale, ir jo šeima taip galėjo padaryti. Sūnus tiesiai pasakė – arba, tėvai, geruoju viską atiduodi, arba... Sugadino žmones tas krikščionių dievas. Tas pats, kuris ragino mylėti savo artimą kaip save patį. Žinoma, daugelis tebuvo gerai išmokę tik vieną šio mokymo dalį – mylėti save, o artimą... Na, kaip bus patogiau.

Tad Eriksono nestebino Strangulio karštumas, bet tai, kas nutiko naktį, vis tiktai apstulbino jį.

Tiksliau, du dalykai.

Iš pradžių atradimas, jog praeitos nakties sapnas buvo ne sapnas. Jis atsigulė, užsimerkė, bet tikrai dar nebuvo užmigęs, kai išgirdo sucypiant duris. Tornvaldas, stengdamasis nekelti triukšmo, atsargiai ištraukė iš makščių po pagalve pakištą durklą (ne kartą gyvybę gelbėjusį ginklą visuomet ten laikė) ir sugniaužė jį delne, pasirengęs smogti, kai nežinomas įsibrovėlis prisėlins prie lovos. Tačiau kai šalia lovos išdygo baltas siluetas, jis paskutinę akimirką atpažino, kad tai moteris. Bet paslėpti ginklą – ne. Taip ir laikė jį paruoštą smūgiui, ir moteris, šmurkštelėjusi po antklode, atsirėmė į jį. Jinai kažką pasakė ir Eriksonas, iš balso atpažinęs Dangę, sumišęs paslėpė durklą. Įkišo, iš kur buvo ištraukęs ir, vis dar neatsitokėjęs, nesipriešino jos glamonėms, juoba, vėl ėmė grįžti vakarykštis gerumas.

Tačiau jis neįveikė budrumo. Tornvaldas kone instinktyviai pajuto, kad kažkas vėl braižosi palei duris. Jis atstūmė Dangę ir prispaudė jai prie lūpų pirštą. Iš pradžių moteris, nesupratusi, kas nutiko, mėgino muistytis. Tačiau paskui irgi išgirdo brazdesį palei duris ir pirma, nei žuvėdas sumojo, ką daryti, tyliai šlumštelėjo į tarpą tarp lovos ir sienos, ir prapuolė po lova.

Pačiu laiku – Tornvaldas, iš nuostabos sumirksėjęs, vėl instinktyviai čiupo durklą. Durys vėl prasivėrė ir į kambarį šiuokart prasmuko ne vienas, bet trys šešėliai. Jeigu jie ir norėjo užpulti, jų buvo kiek daugoka nužudyti miegantį žmogų. Tiek lengvai galėjo pastebėti nepageidaujami liudininkai. Be to, vienas iš įsibrovėlių nešėsi žvakę.

Matyt, slėpė už skverno ir atidengė tik kambaryje. Tą akimirką, kai jis tai padarė, Eriksonas instinktyviai prisidengė akis nuo plykstelėjusios šviesos, ir įsibrovėliai suprato, kad jis pabudo, tad stabtelėjo, kur tą akimirką buvo, juoba, pastebėjo blykstelint durklą jo rankoje.

– Mes nieko blogo jums nenorime, – Tornvaldas išgirdo vieno iš jų balsą ir dar labiau nusistebėjo: žmogus kalbėjo vokiškai. Švariai, be jokio akcento, lyg tai būtų jo gimtoji kalba.

Eriksonas nuėmė ranką nuo akių ir prisimerkęs įsižiūrėjo. Jis neapsiriko: nekviestų svečių buvo trys – Strangulis, jo karys aprištu kaklu ir dar vienas iš jo palydos vyrų. Šis ir laikė žvakę, o kalbėjo – dar didesnei Eriksono nuostabai – apríštagerklis. Iš jo laikysenos ir kalbos tono Eriksonui pasirodė, jog tas jaučiasi ne tik lygiu, bet ir aukštesniu nei Strangulis.

– Mes norėjome pasikalbėti dėl akmens. Mes norime, kad teisingai perskaitytum tuos rašmenis, – kalbėjęs ypač pabrėžė žodį „teisingai“.

– Kaip „teisingai“? – apsimetė nesuprantąs žuvėdas. Jis puikiai nutuokė, kur lenkia įsibrovėlis, bet norėjo, kad tas pasakytų aiškiai.

Žuvėdas gulėjo, patogiai įsitaisęs lovoje, kad geriau matytų pusiaukelėje tarp durų ir jo lovos stovėjusią trijulę. Du iš jų ten ir liko. Tik apríštagerklis žengė arčiau ir pasilenkė virš Eriksono, lyg baimindamasis, kad jį gali išgirsti pašalinė ausis.

– Reikia perskaityti taip, kaip parašyta, – kad pilis priklauso Stranguliui. Mes neliksime skolingi. O jeigu kas, tai pats supranti... O jeigu ir blogai perskaitysi, tai ši pilis vis vien Strangulio bus. Taip Dievas nori.

Pasakyta buvo taip aiškiai, kad Tornvaldas vos ne vos susilaikė nesuvaręs peilio apríštagerkliui į kaklą, nes tas vilkėjo šarvinius marškinius. Nebe tie metai, kad po to dar su dviem stipriais vyrais susitvarkytų. Nukentė ir nutylėjo, o apríštagerklis jo tylėjimą savaip išsiaiškino:

– Tai gerai, kad mes vienas kitą supratome. Sakiau – mes neliksime skolingi, – jis patenkintas šyptelėjo. Paskui, pasisukęs, mostelėjo vyrui, laikiusiam žvakę, ir tas ją užpūtė, o tada įsibrovėliai vėl kaip šešėliai išsmuko pro duris.

Vos šios užsivėrė, iš po lovos išśliaužė Dangė. Eriksonas, pamatęs ją, vos neprunkštelėjo – moteris rankoje spaudė apnuogintą Blodigelį. Tačiau tuojau pajuto jai pagarbą, supratęs, kad jeigu kas, ji būtų puolusi jam į pagalbą. Dangė, atrėmusi kalaviją į sieną, vėl nėrė į lovą, tačiau šiuokart jos glamonės jau nebeįstengė visai susukti žuvėdui galvą. Kai ji užmigo, jis dar ilgai gulėjo atmerktomis akimis, nes miegas be pėdsako išgaravo. Kaip čia galėjo taip nutikti, kad krikščionių dievas nutarė, kuriam iš pagonių turi tekti pilis? Ir tai perduoti atsiuntė vokietį (Tornvaldas neabejojo, kad kalbėjo vokietis), ir kaip atsitiko, kad krikščionis tarnauja pagoniui?

Kažkas buvo ne taip. Tik Eriksonas neišmanė, ko jam griebtis. Pasakysi kitiems – Strangulis užginčys. O kaip jis įrodys savo žodžius? Kas jo žodis prieš Strangulio? Jis – svetimšalis.

'Taip ir prasivartė nenutaręs iki ryto. Ir per pusryčius dėl to galvą laužė, kąsnis burnoje strigo. Bet nutarė kol kas pakentėti. Palaikyti liežuvį už dantų. Aprištagerklis norėjo, kad praneštų pagonims, ką krikščionių dievas liepė pagoniui Svenui Raudonveidžiui surašyti! Ką gi, jis perskaitys. Norėjo – ir gaus, pats sau piktdžiugiškai šaipėsi, kol, vyrų apsuptas, keliavo iki alkos.

Kas yra alka, jam Einius buvo išaiškinęs dar plaukiant per Baltiją. Nekantriai laukė tos akimirkos, kada galės į ją įžengti. Senuką, kuris pasitiko juos prie alkos krašto, su dviem jaunais vyrais (vieną – Dabrį – iš kelionės atminė), irgi pažino iš Žybartaičio pasakojimų – krivis. Senolis jam pasirodė be galo panašus į jo senelį, koks šis buvo prieš pat mirtį. Akimirkai net pasivaideno, jog sapnuoja.

Būrys akimirkai stabtelėjo prie krivių ir Eriksonas atsidūrė kaip tik prieš senolį. Jis nusilenkė kriviui, o šis irgi nulenkė prieš jį galvą. Kai Tornvaldas susitiko akimis su senojo krivio akimis, jis staiga pasijuto labai gerai. Perskaitysiu, oi, aš jiems perskaitysiu, kaip jie nori, ėmė viduje kvatoti žuvėdas. Jis žengė paskui apsisukusius eiti krivius, kaip ir visi, taikydamasis prie lėto senolio žingsnio. Eriksonas jautė, kaip kiti nerimauja, trokšdami kuo greičiau atsidurti prie akmens. Tačiau jis dar pasinaudojo proga ir dairėsi po alką, kartu patirdamas keistą ramybės jausmą.

Tornvaldas Eriksonas pasijuto lyg grįžęs namo.

Jis net neįtarė, kaip arti tiesos jis buvo.

Tą suprato skaitydamas runas. Su kiekvienu ženklu jo nuostaba augo. Regis, Tornvaldas buvo viskam pasirengęs, bet tik ne tam. Jam prireikė visų jėgų, kad, regis, ramiai atsisuktų į laukusius vyrus.

– Aš galiu pasakyti, kas čia parašyta.

– Sakyk, sakyk, – pamojo broliai Žybartaičiai, net pamiršę kitiems išversti. Tik po to, kai Strangulis piktai subruzdo, o ir kriviai pasakė, jog nesuprato, Einius paprašė Eriksono lėtai skaityti, kad spėtų kitiems versti.

Bet ir jam kuo toliau, tuo labiau versti buvo vis sunkiau, nors žuvėdas ir lėtai skaitė.

Buvo dėl ko.

– Aš, – skaitė Eriksonas, – konungas Svenas, atplaukiau su penkiais savo lagduno laivais į kuršių žemę. Aš įveikiau jų konungą Dorną ir ėmiau valdyti jo karalystę. Aš vedžiau jo žmoną Eimę, kaip savo užauginau jo sūnų Dorną ir savo su Eime sūnų Sveiną. Aš nugyvenau ilgus metus ir Toras greitai pašauks mane pas save, ir aš skelbiu savo valią: konungo Dorno sūnui Dornui ir jo palikuonims palieku Sausugalės pilį. Savo sūnui Sveinui ir jo palikuonims palieku Kretingą ir jos žemę. Jei Toras kada nors pašauks paskutinį mano sūnaus palikuonį, Kretinga ir jos žemė turės tekti mano sesers Brunhildos, ištekėjusios už Tornvaldo Baltojo iš Smolando, palikuonims.

Kai jis baigė skaityti, o Einius – versti, visi stovėjo kaip vandeniu perlieti. Jie žvalgėsi, bet nė vienas nesumojo ko griebtis, kol pagaliau Uvis pralemeno:

– Brunhilda... Kas ta Brunhilda?.. Kur dabar mes rasime jos palikuonis? Ką mums dabar daryti?..

Bet niekas nesumojo, ką jam atsakyti.

Tyla darėsi jau nebepakenčiama, kai Eriksonas, atkreipdamas kitų dėmesį, atsikrenkštė ir tarė:

– A... Šita... Aš žinau apie Brunhildą ir jos palikuonis.

– Tu? Žinai? Ir ką? Ką žinai? – vienas per kitą subruzdo vyrai.

– Ką tu gali žinoti? – užriaumojo Stragulis. Į jo skruostus vėl kopė įniršio raudonis.

– O kodėl negaliu? Juk aiškiai pasakyta – Tornvaldo Baltojo iš Smolando žmona, – Eriksonas stengėsi, kad jo balsas skambėtų ramiai.

– O kuo čia tas Erikas dėtas? – tebepūtojo Strangulis, bet Uvis užstojo Eriksoną:

– Nėra ko triukšmauti. Jeigu žino – lai sako.

Tornvaldas dėkingai žvilgtelėjo į Žybartaitį, bet pradėjo nuo paaiškinimo:

– Brunhilda su Tornvaldu turėjo tris sūnus. Vyriausias – Tornvaldas Baltasis jaunesnysis – irgi turėjo tris sūnus. Vyriausias iš jų, Tornvaldas Eriksonas, irgi turėjo tris sūnus. Vyriausiu iš jų buvo mano senelis – Tornvaldas Siaubūnas Eriksonas. Jis turėjo vieną sūnų – mano tėvą, o aš – vienintelis savo tėvo sūnus.

Iki tol dar gan ramiai jo klausę vyrai po paskutiniųjų žodžių vėl lyg po liūtimi papuolė. Jie dairėsi vieni į kitus išpūstomis akimis. Keli net žioptelėjo, bet taip ir neįstengė nors žodį išsunkti.

Galop Uvis pirmas suvokė, ką reiškė Eriksono žodžiai:

– Tai taip išeina, kad dabar Sveno Raudonveidžio palikimas turi tau tekti?

Tornvaldas iš pradžių sutrikęs skėstelėjo rankomis, bet paskui, jausdamas, kad visi laukia jo žodžio, tarė:

– Tai taip išeina... Pas mus įprasta, kad palikimas eina vyriausiojo sūnaus linija. Tik jeigu ji nutrūksta, tada tenka kitam sūnui ar jo palikuonims.

– Tai ką dabar tai reiškia? – Uvis, Einiui išvertus Eriksono žodžius, pasisuko į senąjį krivį. Jis paliko jam pasakyti tai, ką visi jau patys nutuokė, bet tam reikėjo krivio, kaip svarbiausio tarp susirinkusiųjų žmogaus, žodžio.

– Tai tą ir reiškia, – visiškoje tyloje prabilo krivis. Atrodė, žodžių svarba jį lenkė prie žemės ir jis kone kabėjo ant savo padėjėjų rankų. – Sveno Raudonveidžio palikimas dabar priklauso Eriksonui. Jis Kretingos pilies ir Mėguvos žemės valdovas.

Tornvaldui, kuris nors ir nesuprato, bet nujautė, ką pasakė krivis, atrodė, jog visi tik į Preikų žiūri. Tik jo klausosi ir nieko daugiau, bet apsiriko:

– Ne! To tai nebus!

Žodžiai krito kaip kirčiai.

Šaukė Strangulis. Iš pradžių žemaičiai bei kretingiškiai dar mėgino susigaudyti, kas jam nutiko. Tačiau tuojau, pasidavę metų metus ugdytam instinktui, bandydami išvengti nelaukto, dar nesuvokto pavojaus, sukosi į kuršį, sykiu traukdamiesi iš vietų, kur stovėjo. Kartu jie siekė kalavijų, nes pagavo iš makščių plėšiamų ginklų žvangesį.

Tačiau ne visi suspėjo. Pirmasis, apsiliejęs krauju, susmuko senasis krivis. Beveik tuo pat metu ant jo kūno parkrito jo jaunasis padėjėjas Kabrelis. Jis pavėlavo uždengti senolį, ir kalavijas jį pervėrė, kai pamėgino plikomis rankomis sugriebti Preikaus žudiką už gerklės. Krito ir abu į alką Gulbio atsiųsti Kretingos kariai.

Kitiems pasisekė išsisukti nuo pirmųjų kirčių. Žybartaičiai akimoju atsistojo vienas į kitą nugara. Merkus užėmė vietą iš vieno jų šono, Dabris ir Trakys – iš kito, ir jie, atmušinėdami naujus kirčius bei akies kraštu sekdami, kas darosi aplinkui, skubėjo susivokti, kas nutiko.

Vaizdas buvo grėsmingas – juos iš visų pusių spaudė Strangulis ir jo žmonės, tačiau atrodė, jog vadovavo aprištagerklis.

– Žudykit juos, žudykit! – šaukė jis vokiškai kuršiams. Einius nustebo nuo jo balso skardumo – skambėjo taip, lyg vadovavimas kariams būtų jam buvęs įprastas dalykas:

– Šneka! O sakė – nebylys!

Iš tos nuostabos jis pražiopsojo vieno kuršio kirtį. Išgelbėjo Merkus – paskutinę akimirką, atbloškęs jį puolusį užpuoliką, stipruolis spėjo pakišti savo kalaviją po ant Einiaus kritusiu kirčiu. Jis šiek tiek nukreipė kirtį, bet kuršio kalavijas vis vien kiek grybštelėjo Einiaus šoną. Žybartaičiui beliko džiaugtis, kad pilyje paskutinę akimirką, pastebėjęs, jog kuršiai susiruošė į alką užsidėję šarvinius marškinius, irgi neužmiršo savųjų.

Tiktai nebuvo kada labai džiūgauti – reikėjo iš paskutiniųjų skubintis kelti kalaviją atmušti naują kuršio kirtį. Tiesa, Merkus, neleisdamas kuršiui atsitokėti, kad, regis, jau į rankas kritęs grobis ištrūko, riaumodamas nukirto jį. Taip Einius gavo kelias akimirkas atsikvėpti, kol prieš jį vėl išdygo naujas užpuolikas.

Pirkliui šių akimirkų pakako įsitikinti, kad jų likimas nepavydėtinas. Kiekvienam iš užpultųjų teko beveik po porą kuršių. Juos gelbėjo tik tai, kad užpuolikai arba nebuvo susitarę, kas ką puls, arba užpultųjų sustojimas ratu neleido kuršiams pasiekti aukų, nes besistengdami jie neretai kliudė vieni kitiems.

Tačiau kuršių pranašumas davė vaisių – tuoj po pirmo Merkaus nukirsto kuršio ant žolės suklupo sužeistas Dabris. Jis viena ranka bandė užspausti žaizdą dešiniajame šone, o kita mėgino sugraibyti iškritusį kalaviją. Atrodė, jį tuoj kaip pesliai užkapos kuršiai. Išgelbėjo Uvis, prie kurio kojų Dabris suklupo. Jis peršoko per krivį, užstodamas jį nuo kirčių iš vienos pusės, o kiti irgi spėjo pasitraukti iš savo ankstesnių vietų. Taip jie sudarė kvadratą, kurio viduryje atsidūręs krivis pagaliau surado kalaviją ir pamėgino atsistoti remdamasis į jį.

Kautynės įsisiautėjo. Merkui pasisekė nukirsti dar vieną kuršį, o Uviui – sužeisti vieną iš dviejų jį puolusių priešų. Tačiau Einius, vargais negalais išsisukinėdamas nuo užpuolikų kirčių ar juos atremdamas, suvokė, jog tai tik laiko klausimas, kada kris paskutinis iš užpultųjų. O kad jis bus pirmas – neabejojo.

Vaikystėje, kad ir nusileisdamas savo amžiaus vaikams stiprumu ir vikrumu, Einius Uviui ir Daubarui padedant buvo neblogai įgudęs valdyti ginklą. Tuo labiau, tik toks meistriškumas galėjo padėti nors kiek kitiems prilygti. Tačiau per paskutinius, daugiausia kelionėse praleistus metus retai bepaimdavo į rankas kalaviją. Patikimiau buvo samdyti apsaugą arba gelbėdavo žemių, per kurias keliaudavo, valdovų rūpestis pirklių saugumu – nes kas pjaus vištą, dedančią auksinius kiaušinius. Kitąsyk valdovai, imdami iš prakeliaujančių pirklių mokestį, surinkdavo daugiau aukso nei karo žygyje. Bet dabar Einiui tai atsirūgo. Jis vis jautė, kaip kalavijas vis labiau sveria jo

ranką, bet kėlė ir kėlė sukandęs dantis, taikydamas bent jau sužeisti nors vieną užpuoliką.

Nors vieną, kad paskui tiems, prisimenant niekšingą užpuolimą, būtų mažiau džiaugsmo. Nors vieną, o dar geriau – du! Einius kėlė ir kėlė kalaviją, pamatęs, kad vienas jo smūgis pasiekė kuršio petį ir tas atšoko, mėgindama ranka užspausti žaizdą. Bet jo vietą tuoj užėmė kitas, ir Einius mintyse atsiduso – tik laiko klausimas, kada kris paskutinis iš užpultųjų.

Tačiau ūmai jų žūtis kiek atitolo – iki tol visų užmirštas ir nuošalyje likęs Eriksonas vienu ypu išlupo iš makščių kalaviją ir, riaumodamas it sužeistas lokys, puolė į patį kirstynių sūkurį. Jis suko virš galvos savo Blodigelį ir netikėtai užklupo kuršius – vienas iškart krito negyvas. Kitas nusirito žole sunkiai sužeistas ir liko gulėti dejuodamas bei akimoju krauju užlietomis rankomis susiėmęs už pilvo.

Tornvaldas įsitaisė šalia Einiaus, ir jėgos beveik išsilygino. Prieš šešis sveikus likusius kuršius stojo penkiese, iš kurių keturi gerai valdė kalaviją. Kuršiai kaip mat įvertino pasikeitusią situaciją – apryštagerklis kažką riktelėjo (užpultieji iš jo tirados tespėjo suprasti „Donner veter“[8]) ir kuršiai atšoko per kelis žingsnius nuo užpultųjų. Jie išsirikiavo linija, užstodami taką iš alkos, o apryštagerklis nėrė už jų nugaros. Kol užpultieji, sunkiai alsuodami, bandė susivokti, kas vyksta, apryštagerklis išsitraukė iš po apsiausto ragą ir kelis kartus sutrimitavo.

– Pagalbos šaukiasi! – pirmas atsitokėjo Uvis. – Jų čia daugiau yra. Veržiamės pro šituos! Į pilį!

– Ne! Stok! – Einius už rankos pagavo į priekį pasinešusį brolį ir iš visų jėgų timptelėjo atgal.

– Tu ką?! Išprotėjai?! Jie čia mus išskers! – veržėsi Uvis, bet jaunesnysis brolis nepasidavė:

– Neprasiveršim! Nespėsim! Jie tą savo pasalą kur nors netoli paslėpė. Nespėsime iki pilies nubėgti!

– Tai kas, reikia mėginti! – vis dar veržėsi Uvis.

---

8 „Velniai griebtų“ (vok.).

– Aš sakau – nereikia! – šaukė Einius, prisikišęs prie brolio tokiu užtikrintu balsu, kad tas pasidavė, nujausdamas, kad jaunesnysis brolis nutuokė kažką, ko jis nežinojo.

Tačiau nebuvo kada aiškinti, tik:

– Tai ką siūlai daryti?! – o brolis, lyg laukęs tokio klausimo, iškart išpyškino:

– Prie šventojo ąžuolo! Traukiamės prie jo ir sustojam ratu. Nereikės nugarų saugoti.

Uvis nebesiginčijo.

– Padėk! – jis šūktelėjo broliui ir jiedu, griebę už pažastų vis dar viena koja į žemę atsirėmusį ir abiem rankomis į kalaviją įsikirtusį krivį Dabrį, nutempė jį prie ąžuolo. Jiems įkandin, grėsmingais veidais žvelgdami į kuršius, atatupsti traukėsi Merkus, Eriksonas ir Trakys.

– Ne! – užprotestavo krivis, kai broliai norėjo pasodinti jį po ąžuolu.

Jis atsirėmė į medį. Lyg stiprybės iš jo pasisėmė ir, vis dar tebespausdamas kruvinais pirštais žaizdą, kita ranka įstengė kilstelti kalaviją. Broliai pavedėjo jį į kitą nuo artėjančios kuršių grandinės ąžuolo pusę, ir Dabris ten liko sustingęs. Likusieji, sekdami akimis kuršius, irgi išsirikiavo viena linija, pasiruošę juos atremti.

Tačiau kuršiai nesiskubino. Žengę kelis žingsnius įkandin besitraukusiųjų jie sustojo, pasirengę užkirsti kelią, jei tie mėgintų veržtis, ir laukė. O ko – netrukus paaiškėjo: tarp medžių šmėkštelėjo pradžioj viena, paskui antra, trečia figūra. Jų vis daugėjo ir daugėjo. Greitai užpultieji suskaičiavo prieš juos išsirikiavusias tris dešimtis pilnai ginkluotų ir apsišarvavusių karių. Vienas jų padavė su savim atsineštus skydą bei šalmą aprištagerkliui. O šis skubinosi nurodinėti ką daryti, ir kariai, paklusdami jam, ėmė pusračiu siausti ąžuolą.

Užpultieji budriai sekė pagausėjusį priešą, bet pirmasis jo užmačias perprato Eriksonas. Jis vėl, riaumodamas ir sukdamas virš galvos kalaviją, puolė į patį kuršių tirštumą. Ir tie, ir Žybartaičiai su Merkum bei Trakiu iš pradžių sutriko, nesuvokdami, ką tas sumanė. Kuršiai atsigodo, kai Eriksonas nukirto du iš jų, o Uvis, pastebėjęs, kad

kai kurie iš kuršių turi lankus, suprato tai, ką anksčiau už juos suvokė žuvėdas.

– Jie nori mus kaip kurapkas iššaudyti! – riktelėjo jis ir, taipogi iškėlęs kalaviją, puolė kuršius. Jam iš paskos, negailėdami gerklių, metėsi likusieji. Net ir krivis atšlubčiojo iš savo ąžuolo pusės. Tačiau atrodė, kad tie keli žingsniai atėmė kone visas jo jėgas, ir Dabris liko stovėti, vėl atsirėmęs petimi į medį.

Bet besiginantys ir be jo išsivertė. Eriksonas ir jam į pagalbą atskubėję vyrai neilgai švaistėsi kalavijais, veržsaid damiesi į priekį. Atvirkščiai, jie veikiai sustojo ir iš lėto, nuduodami, jog nebeatsilaiko, ėmė trauktis prie ąžuolo. Sykiu jie taip skleidėsi, kad galop apstojo jį ratu. Merkus su Uviu taikė taip sustoti, kad tarp jų atsirastų sužeistas krivis. Be to, Merkus pagelbėdavo ir į dešinę nuo jo buvusiam Einiui, matydamas, kad tas vis labiau ilsta.

Iš kitos pusės pirkliui karts nuo karto padėdavo Eriksonas. Atrodė, šis visai pamiršo savo amžių. Jis taip švaistėsi kalaviju, kad tą kitąsyk buvo sunku ir pastebėti. Skriedavo ir skriedavo, tik akimirkai sustingdavęs, kai atšokdavo nuo kuršio kalavijo ar skydo. Toks žuvėdo siautulys buvo lyg priekaištas daug jaunesniam Einiui. Jis irgi stengėsi kuo aršiau švaistytis savo kalaviju. Kartu jis mintyse prisiekinėjo, kad jeigu sėkmingai išsikapstys iš šios sumaišties, būtinai daug laiko skirs mankštai su ginklais.

Jeigu tik išsikapstys, ir Einius, keldamas ir keldamas kalaviją, vis akies kraštu stengėsi pagauti, kas vyko už jį puolusių kuršių nugarų. Jis nekantravo, nes jėgos seko. Galop Einius čiupo kalaviją abiem rankomis. Jis irgi, kaip Eriksonas, leido garsams veržtis iš krūtinės gilumos, nesirūpindamas kaip ir ką šaukia.

Bet ne tik jis vienas – visa laukymė buvo užtvindyta riksmų, keiksmų, skausmingų aimanų, geležies kirčių į geležį. Atrodė, tokioje garsų ir žmonių sumaištyje nieko nesuprasi. Gali rūpintis tik vienu dalyku – kaip atremti daugybės prie tavęs besiveržiančių priešų kirčius ir pačiam spėti taikliai kirsti.

Nieko, bet vis tik galima, ypač jeigu ir lauki. Ir Einius pirmas pastebėjo permainų ženklus. Bemojuodamas kalaviju jis, kad įsiti-

kintų neapsirikęs, trumpam nėrė už Merkaus nugaros ir skubiai apsidairė.

– Uvi! – šūktelėjo šokdamas į savo vietą ir „nusivesdamas" savo užpuolikų dalį. – Būk pasiruošęs! Strangulis tuoj pasiųs dalį savo vyrų kitur.

– Nesuprantu?! Ką čia šneki? – atsiliepė pro kirčius Uvis, neatitraukdamas akių nuo jį puolusių kuršių.

– Aš sakau, kad Strangulis dalį savo vyrų siunčia į pamiškę, – pakartojo Einius. – Gulbis atveda karius iš pilies.

– Iš kur žinai?

– Žinau, – atkirto Einius, nesileisdamas į smulkmenas. – Žiūrėkim, kad jie vėl nemėgintų mūsų iššaudyti. Nepaleiskim jų!

Einius neapsiriko. Kol jis su broliu šūkčiojo vienas kitam, puolusių kuršių būrys sumažėjo daugiau nei perpus. Mat dalis jų, paklusdami aprištagerklio įsakymams, vienas po kito palikdavo savo vietas puolančiųjų grandinėje ir prapuldavo tarp alkos medžių. Kiti susiglaudė ir, kaip greitai pajuto užpultieji, ėmė mėginti atsiplėšti nuo jų, kad atsirastų erdvė iššauti keliems laukymės pakraštyje išsirikiavusiems lankininkams. Tačiau ir Uvis, ir Merkus, ir Tornvaldas laiku pastebėjo šį pavojų.

– Žudyk! – suriko Uvis. Žuvėdas vėl užriaumojo ir ėmė sukti virš galvos kalaviją. Merkus irgi įniko dar aršiau švaistytis savuoju, ir jie visi rėžėsi į kuršių būrį. Staigumas ir aršumas padėjo nublokšti juos prie lankininkų ir suplakti kuršius į vieną krūvą.

Jie nepaliovė spaudę ir galop susimaišė su kuršiais. Užpultiesiems sekėsi geriau, nes matėsi, kad kuršiai lyg nugara klausėsi. Jie mėgino išgirsti ir suprasti, kas dėjosi alkos pakraštyje, kur nuskubėjo jų draugai. Užtat užpultųjų ketvertukas, nugirdęs iš ten sklidusį mūšio triukšmą, lyg ant sparnų jautėsi ir vis aršiau spaudė kuršius.

Kad svarstyklės galutinai pakrypo ne kuršių naudai, ketveriukė suvokė išvydusi tarp medžių šmėkščiojant besikaunančias figūras.

– Atgal! – šūktelėjo Uvis. – Traukiamės atgal! – pakartojo ir vokiškai, kad suprastų Eriksonas. Šis, linktelėjęs, kartu su kitais ėmė žengti atgal, traukdami paskui save kuršius. Jie taip atlaisvino aikšte-

lės kraštą, kad kretingiškiams būtų kur išstumti kuršius ir, čia juos apsupus, sutriuškinti.

Sumanymas pavyko – veikiai aikštelės pakraštyje pasirodė pirmieji iš alkos besitraukiantys kuršiai. Paskui pabiro ir kiti. Jiems įkandin išniro ir kretingiškiai. Šie pusračiu spaudė kuršius į krūvą ir stūmė juos, kol galop susijungė su Uvio vyrais. Tą akimirką Ventės rikis gavo progą žengti porą žingsnių atgal ir kiek ramiau apsidairyti. Jam užteko kelių akimirkų suprasti, kad kretingiškiai savo skaičiumi lenkia Strangulio karius kone dvigubai.

– Pasiduok! – riktelėjo Uvis Stranguliui, suradęs jį žvilgsniu kuršių būrio viduryje. Tačiau tas neatsiliepė, tik kažką šūkčiojo savo žmonėms, rodydamas ranka.

Uviui vėlgi neprireikė daug laiko, kad atspėtų, ką tas sumanė.

– Spauskite juos, spauskite! – riktelėjo savo vyrams. – Jie bandys veržtis. Nepaleiskit nė vieno!

Jis riktelėjo ir vėl šoko į kirstynes, vis šūkčiodamas, kad kariai labiau saugotų tą pusę, kur buvo iš alkos vedęs takas.

Atspėjo – Strangulis sugebėjo mūšio įkarštyje perrikiuoti savo žmones ir smogti ten, kur Uvis ir laukė. Tačiau jo vyrai nespėjo laiku susispausti ir daliai kuršių pasisekė prasilaužti. Jie mėgino išplėšti pralaužą, tačiau tarp jų buvęs Strangulis su aprištagerkliu veikiai sumojo, kad nepavyks. Aprištagerklis pirmas spruko tako pusėn, o po kelių akimirkų juo pasekė ir Strangulis su keliais prasiveržusiais savo vyrais.

– Laikykit juos! – šūktelėjo Uvis ir su dalimi vyrų metėsi įkandin, riktelėjęs Merkui baigti tvarkytis su apsuptyje likusiais kuršiais.

Tačiau kol vyrai atsirinkinėjo, kas lekia paskui Uvį, o kas lieka su Merkumi, kuršiai susimaišė su kretingiškiais. Visi lyg sniego kamuolys rėžėsi į aikštelę supusius ąžuolus ir subyrėjo, ištirpdami tarp jų.

Einius kartu su visais įlėkė į mišką, bet kai tarp medžių prapuolė jo nužiūrėtas kuršis, jis ėmė dairytis kito. Tačiau nepastebėjo nė vieno, su kuriuo nebūtų susiėmęs vienas ar du kretingiškiai. Jis dar mėgino ieškoti, kaire ranka atsirėmęs į medį, bet taip ir nerado. Tik pajuto, kaip sunkiai kilnojasi jo krūtinė ir beprotiškai daužosi širdis,

atrodė, tuoj tuoj iššoks. Einius apsisuko ir, vilkdamas koją už kojos, grįžo į aikštelę, prie šventojo ąžuolo, nutaręs, kad kretingiškiai ir be jo pribaigs kuršius, o jis su savo raiša koja tik trukdys jiems.

Taip nutaręs pirklys nušlubčiojo prie šventojo ąžuolo, prie kurio, atsirėmęs į kamieną, sėdėjo Dabris. Prisiartinęs Einius bejėgiškai išleido iš rankų kalaviją, atsiklaupė šalia krivio ir – duok, pažiūrėsiu – pasakęs ėmė tvarstyti jo žaizdą, kartas nuo karto pakeldamas galvą ir įsiklausydamas į mūšio garsus.

O tie jau tilo, tik garsėjo sužeistųjų aimanos ir dejonės aikštelėje.

7 skyrius

PASKUTINIOJI TORNVALDO ERIKSONO VALIA

Žuvėdas stovėjo alkos pakraštyje ir svaigo, jausdamas kaip virš pamiškės sklando Toras, susirinkdamas žuvusiųjų dvasias.

Eriksonas stūksojo, abiem rankomis remdamasis į žemėn įsmeigtą kalaviją. Šalia jo, atsirėmusi į didžiulį Tornvaldo kovos kirvį, rymojo Dangė. Tornvaldas, į ją paslapčia pažvairuodamas, vis atsimindavo, kaip pamatė ją po mūšio. Išėjo iš alkos, o nuo pilies bėgo visas būrys, daugiausia moterų ir vaikų, o prieky – Dangė. Su jo kirviu. Dar nusistebėjo, kur rado, ir pamiršo. Nebuvo kada galvoti – Dangė pamatė jį ir balsu raudodama pripuolė. Iš pradžių taip ant kaklo pakibo, kad vos iš kojų neišvertė. Paskui, atšlijusi, ėmė čiupinėti, ieškodama žaizdų ir vis braukdamas akis. Tik įsitikinusi, kad sveikas, pražydo plačiausia šypsena. Ir nuo tos akimirkos nė per žingsnį nepaleido. Vis šalia laikėsi. Bet kirvio iš rankų nepaleido.

Jie stovėjo ir žiūrėjo, kaip kretingiškiai bei keli į nelaisvę paimti kuršiai neša iš alkos ir guldo pievoje žuvusiųjų kūnus. Sykiu pievoje rinkosi sužeistieji, kurie patys įstengė paeiti. Tuos, kurie nebesilaikė ant kojų, nešė sveikieji, prieš tai, pilies moterų padedami, aptvarstę žaizdas.

Darbą baigus, paaiškėjo, jog žuvo dvi dešimtys kuršių, įskaitant ir Strangulį, ir devyni kretingiškiai. Dar aštuoni buvo sužeisti, kaip ir keturi į nelaisvę paimti kuršiai. Kiek jų prasiveržė, niekas negalėjo

pasakyti. Mat niekas nežinojo, kiek kuršių buvo pasaloje. Tebuvo aišku, kad pasisekė pasprukti ir apríštagerkliui.

– O gaila, labai norėjau su juo pasikalbėti, – atsiduso Uvis, apžiūrėjęs suguldytus žuvusius ir į būrelį suvarytus kuršius.

– Gal kuris iš jų viską paaiškins, – Einius mostelėjo į kuršius. – Nes ir aš turiu daug klausimų.

– Ir aš, – pritarė brolis, tačiau metė apžiūrinėjęs belaisvius. – Bet tu man pasakyk, iš kur tu žinojai, kad mus išgelbės pilies vyrai.

– Aš pasakiau Gulbiui, kad neužremtų vartų. Kad laikytų vyrus pasiruošusius, apsiginklavusius, kad klausytų ausis ištempę ir žiūrėtų akis išpūtę.

– Aš bokšte stovėjau ir išgirdau ragą. Kažkaip keista pasidarė: alkoje – ragas? Tai ir puolėme pažiūrėti. O čia, pasirodo, kuršiai. Jie buvo palikę alkos pakraštyje kelis sargus. Pirmiausia ant jų ir užlėkėme, paskui ir kiti pasirodė, – pridėjo Gulbis.

– Gerai, bet kodėl tu taip liepei Gulbiui? – Uvis neatstojo nuo Einiaus, kol šis paaiškino:

– Man pasirodė įtartina, kad kuršiai į alką eina apsišarvavę. O dar visa kita... – numojo, neketindamas visko pasakoti, bet Uvis užsispyrė:

– Kas „kita“? Sakyk viską.

– Gerai. Vienas dalykas – „Sakalo“ burės virvė, kuri trūko, kai mus jūroje buvo užpuolęs tas laivas. Kitas dalykas – visas tas Strangulio aiškinimas dėl urvo kasykloje. O dar tas vokiečių pirklių būrys. Taip laiku ir taip vietoje ieškojęs plėšikų... Viskas buvo įtartina, bet nieko negalėjome daryti, kol neturėjome įrodymų. Tik klausytis ausis išplėtus ir žiūrėti akis išpūtus, baisi kupeta. Ir būti be galo atsargiais. O dabar reikia mėginti viską iki galo išsiaiškinti, – Einius mostelėjo į belaisvius ir žengė prie jų, nebelaukdamas, kol brolis dar ko nors paklaus.

– Žiūrėk, atrodo, mums pasisekė, – Einius šūktelėjo broliui ir, nėręs į belaisvių būrelį, ištempė iš jo vieną, aprišta galva ir išsitepusį krauju.

Uvis žvilgtelėjo į belaisvį ir, nieko nesuprasdamas, gūžtelėjo pečiais, atsisukęs į brolį.

– Na, pasižiūrėk geriau, – tas juokdamasis paėmė belaisvį už smakro ir pasuko pradžioj jį profiliu prieš Uvį, o paskui veidu į jį. – Na, negi neatsimeni? Jis gi buvo su Stranguliu, kai jis čia buvo pirmą kartą, neatsimeni? O paskui plaukė su mumis į žuvėdų žemę.

– Tikrai, teisybę sakai, – pagaliau ir Uvis atpažino belaisvį, kai prisikišęs įsižiūrėjo ir iki pusės timptelėjo iš makščių kalaviją. – Na, kalbėsi geruoju ar...

– Kalbėsiu, – iškvėpė belaisvis ir krauju spjovė ant žemės. – Bet tik su viena sąlyga.

– Na, tu dar sąlygas kelsi? – linksmai nusistebėjo Uvis ir dar labiau timptelėjo kalaviją.

– Aš labai prašau – negrąžinkite manęs į Strangulio pilį.

Broliai nusistebėję susižvalgė: paprastai belaisviai laukdavo nesulaukdavo, kol juos išpirkdavo, pats ieškodavo tokios galimybės.

– O kodėl? – pasmalsavo Uvis, o Einius paaiškino, kas dedasi, Eriksonui, nes tas pasmalsavo, prisigretinęs prie jo.

– Nenoriu gyventi po Ordino letena. Aš visai vienas. Visi maniškiai žuvo karuose su vokiečiais.

– Palauk, aš kažko nesuprantu. Strangulis sakė, kad turi taikos sutartį su Ordinu, bet nėra jo valdžioje, – susirūpino Uvis.

– Jis tik taip sakė. Iš tikrųjų Ordinas uždėjo leteną kaip reikalas. Pilyje nuolat sėdi Ordino brolis su keliais knechtais.

– Ir dabar sėdi? – pasitikslino Uvis.

– Nežinau. Jis buvo čia.

– Čia? – vienu metu išsižiojo Žybartaičiai ir ėmė akimis naršyti suguldytus žuvusiuosius bei belaisvių būrelį.

– Čia aš jo nematau, – pasekęs jų žvilgsnius paaiškino belaisvis. – Tai tas, kuris buvo su aprišta gerkle. Jo vardas brolis Hermanas Brandė.

– Tas? – vėl sykiu aiktelėjo brolis, kartu mintyse save keiksnodami, kaip tokio paprasto dalyko nesuprato. – Kas jį matė? – jie atsisuko į kretingiškius, bet nė vienas negalėjo nieko tikro pasakyti.

Taip nieko doro neišpešęs, Uvis liepė Gulbiui pasirūpinti dar kartą peršukuoti alką ir apylinkes. Kai tas su keliais kretingiškiais šoko ant žirgų, broliai vėl atsiminė belaisvį.

– Tai jis dėl to apsimetinėjo, kad jam gerklė sužeista, kad nereikėtų kalbėti? Juk jis tik vokiškai kalba?

– Jis supranta mūsų kalbą. Net šiek tiek sugeba šnekėti, bet tada gali iškart pažinti, kad jis – vokietis.

– Gerai, aišku, – Uviui labiau rūpėjo kiti dalykai. – Tai visa šita istorija dėl Strangulio teisių į pilį – to riterio sumanymas?

– Jo, – patvirtino belaisvis.

– Tai Strangulis prikišo nagus prie Sareikos nužudymo?

– Kodėl prikišo? Jis pats ten buvo. Jis ir riteris.

Žybartaičiai nujautė tokį atsakymą, bet vis vien pasijuto pritrenkti. Atrodė, buvo laikas priprasti, matant, ką išdarinėja Mindaugas, plėsdamas savo valdas. Tačiau kad taip būtų daroma su Ordino pagalba – pirmąsyk girdėjo.

– O kam Stranguliui to prireikė?

– Ne jam. Čia viską riteris sugalvojo. Kai tik pasirodė mūsų pilyje, tai tuojau ėmė domėtis kaimyninių žemių rikiais. O kai sužinojo apie Strangulio giminystę su Sareikos žmona, ir kad tas, girdi, prie žemaičių šliejasi, viską sugalvojo. O mes turėjome išsiaiškinti, kaip būtų galima išžudyti Sareikos šeimą. Mes pradėjome jį sekti ir išgirdome apie vestuves. Paskui viskas buvo paprasta, – atsiduso belaisvis ir žengtelėjo atgal, pastebėjęs kaip pasikeitė Uvio veidas. Tačiau rikis tuojau susitvardė ir liepė belaisviui toliau pasakoti.

– Aš sakiau – Strangulis ir riteris patys vedė tris dešimtis karių. Patys parinko pasalos vietą, patys šaudė, o Strangulis... Kai mes išlindome iš savo slėptuvių, Sareika dar buvo gyvas. Jis pažino Strangulį, ištiesė ranką, prašydamas pagalbos, o Strangulis... Jis suvarė jam į gerklę durklą, o paskui liepė ištraukti iš kūnų strėles ir juos sukapoti, kad nebūtų galima pažinti, kokiomis strėlėmis šaudyta, nes vokiečiai šaudė savomis iš arbaletų. Tai galėjo sukelti įtarimą.

– O kaip krivis Gaudrus sutiko jam talkinti? – atsiminė Einius, skubiai išvertęs Eriksonui belaisvio žodžius.

– Gaudrus – buvęs krivis. Visi mes pakrikštyti. Ugnis alkoje užpilta tuo jų šventu vandeniu, o pati alka iškirsta. Krivis visą laiką buvo labai ištikimas Stranguliui. Kai tas pasakė, kad reikia krikštytis, pats užpylė vandeniu šventą ugnį. Jis sugalvojo, kaip aiškinti Sveno Raudonveidžio palikimą.

– O kaip buvo, kai paaiškėjo, kad reikės plaukti į žuvėdų žemę?

– Riteris liepė mums plaukti, o pats nulėkė į Grobinę. Ten buvo keli Ordino karo laivai ir su vienu puolė vytis. Jis sakė, kad plaukios netoli Palangos ir tikrins kiekvieną iš jos išplaukiantį laivą. Jis mums liepė neleisti pasprukti pirklio laivui, kai jis mus užtiks. Jis galvojo užgrobti laivą, išžudyti visus plaukusius, o laivą paskandinti. Paskui Strangulis turėjo visiems pasakoti, kad palei žuvėdų krantą audra sudaužė laivą ir tiktai mes išsigelbėjome. Atseit, mus paėmė pro šal plaukęs vokiečių pirklių laivas. Kai Ordino laivas ėmė vytis „Sakalą", vienas iš mūsų, paliepus Stranguliui, įpjovė burės virvę, bet Gaveidis spėjo sutvarkyti ją. O kai išplaukėme iš Gotlando, tai Ordino laivas šiek tiek pavėlavo atplaukti. Į Sigtūnę jis atplaukė dieną vėliau nei „Sakalas". Riterio laimei, Sigtūnės uostas toks didelis, kad jam pavyko rasti vietą kuo toliau nuo „Sakalo". Riteris sekiojo mums iš paskos po miestą vaikščiojant. Kai paaiškėjo, jog reikės keliauti pas Eriksoną, riteris slapta susitiko su Stranguliu ir sutarė dėl pasalos prie kasyklos. Mat riteris iš vokiečių pirklių išsiaiškino, koks kelias veda pas Eriksoną. Viską ir apie kasyklą sužinojo ir nutarė, kad nakvynės vieta prie jos – geriausia vieta pasalai. Jie sugalvojo suvaidinti užpuolimą, o Strangulis turėjo pasiūlyti jums pasislėpti urve kasykloje, o mes, atseit, pridengti jūsų atsitraukimą ir nuvilioti užpuolikus. Jie sutarė, kad pasala bus surengta grįžtant. Mat riteriui dar reikėjo laiko surinkti būrį vokiečių pirklių. Paskui riteris sakė, kad jie toliau nei kasykla ir nebuvo nukeliavę, ten laukė. O kai sulaukė, tai buvo taip, kaip jie sutarė – mes vaidinome, kad pridengiame jus, kol jūs pasislėpėte urve, tada dar truputį palaukėme, kol jūs apsiraminote. Paskui, liepus riteriui, pradėjome tempti malkas laužui. Riteris sakė, kad jeigu jūs ten neuždusite, tai mėginsite išsiveržti, nes kito išėjimo nėra. Jis tą buvo anksčiau išsiaiškinęs. Bet kai jūs pradėjote ardyti laužą,

urvas užgriuvo. Mes tikrai bandėme ardyti užvartą. Riteris liepė. Jis norėjo įsitikinti, ar jūs tikrai žuvote po akmenimis, o jeigu kuris išliko gyvas – tai pribaigti. Bet akmenys tikrai, kaip sakė Strangulis, pradėjo pavojingai kristi. Tada riteris nutarė, kad jeigu kuris iš jūsų ir liko gyvas, tai tikrai neišsikapstys. Mes grįžome namo su Ordino laivu. Strangulis jau galvojo keliauti perimti Kretingą, kai pasirodė žygūnas. Tada riteris pasakė, kad užteks tų žaidimų. Pasakė pabandysiąs susitarti su Eriksonu, kad perskaitytų akmenį taip, kaip reikia, bet vis vien turime vestis karius. Atseit, jeigu Eriksonas persigalvos, tai visus turėsime išžudyti alkoje. Paskui jis galvojo pulti ir užimti pilį, čia visus išžudyti ir atsiųsti Ordino įgulą.

– Taip, neblogai sumanyta. Nedaug trūko ir būtų pavykę, – numykė Uvis ir atsisuko į alkos pusę, iš kur vesdamas karius išniro Gulbis.

– Neradome, – jis kaltai skėstelėjo rankomis, atsakydamas į Uvio klausimą, bet dar pasiūlė. – Gal reiktų pamėginti plačiau paieškoti?

– Vargu, ar pavyks, – pirmiau nei Uvis atsakė belaisvis. – Mes čia netoli buvome paslėpę žirgus. Greičiausiai jis spėjo iki jų nusigauti, o jeigu taip, tai... – ir belaisvis išraiškingai mostelėjo, leisdamas suprasti, kad tai tas pats, kas vėją laukuose gaudyti.

Tačiau Uvis jo nepaisė:

– Kur tie žirgai?

Kai belaisvis ranka parodė į mišką už alkos, Uvis liepė Gulbiui patikrinti. Bet belaisvis buvo teisus – veikiai Gulbis grįžo su būreliu karių, vedinų žirgais.

– Trūksta trijų, – suskaičiavęs tarė belaisvis.

– Ką gi, jie tikrai jau toli, – nusiminė Uvis.

– Nieko, tu dar jį pagausi, – pamėgino guosti Einius, neįtardamas, kad ne Uvį, bet jį likimas dar suves su riteriu Hermanu Brande[9].

Atrodė, kad vyresnysis brolis jo neišgirdo. Uvis kurį laiką tylėjo nuleidęs galvą, kol galop pajuto, kad visi, kas buvo pievoje, susirinko aplinkui. Jie laukė, ką jis pasakys.

---

[9] Kaip tai nutiko, skaitykite knygoje „Du kalavijai“.

O pasakyti jis galėjo nedaug ką:

– Kraukite laužą.

– Visiems? – pasitikslino Gulbis ir Uvis žvilgtelėjo į belaisvį.

– Mes nė vienas savo noru nepriėmėme to jų krikšto. Tik Stranguliui liepus. Mes visą laiką slapta aukojome savo dievams, – tarė tas.

– Visiems, – nutarė Uvis ir Gulbis linktelėjo.

Kretingiškiai ėmėsi darbo. Visi, kas tik buvo sveikas. Prisidėjo ir belaisviai. Net ir Eriksonas, kurį laiką stebėjęs jų triūsą, prisijungė prie visų, lydimas Dangės.

Į pavakarę jų pastangomis palei alkos kraštą išaugo laidotuvių laužas. Jau temo, kai aplink jį susirinko visi kretingiškiai. Vyrai ir moterys, seniai ir vaikai, ir sužeistas Dabris, paėmęs kažkurio kario paduotą deglą, padegė laužą.

Kai laužas užgeso, kretingiškiai grįžo į pilį, susėdo menėje už stalų paminėti išėjusių. Sėdėjo ilgai kone kurtinančioje tyloje. Jeigu ko prireikdavo, kalbėdavosi pašnibždomis.

Kai jau rengėsi skirstytis, pirmasis atsistojo Eriksonas.

– Išversk, – paprašė netoliese sėdėjusio Einiaus ir atsisuko į jį sužiurusius kretingiškius. – Aš noriu pasakyti dėl Sveno Raudonveidžo palikimo. Aš jį priimu ir lieku čia. Bet po manęs ši pilis grįš Sveno tiesioginiam palikuoniui – Uvio sūnui. Tokia mano valia, ir ji bus iškalta alkos akmenyje.

Broliai Žybartaičiai paliko Kretingą po poros dienų. Per tą laiką jie sutarė, kad Eriksonas valdys pilį kaip vietininkas ir, Uviui pakilus į žygį ar jei kur jį pašauks žemaičių valdovas, eis kartu, vesdamas Kretingos karius.

Tornvaldas su lyg šešėlis jį sekusią Dange ir Kretingos kariais išlydėjo brolius pro vartus. Kai Žybartaičiai su savo palyda prapuolė iš akių, žuvėdas negrįžo į pilį. Lydimas Dangės ir poros vyrų, kurie

nešė reikalingus įrankius, patraukė į alką, kur jo laukė krivis Dabris bei akmuo.

Žuvėdo laukė nelengvas darbas – runų kalimas.

„Aš, Tornvaldas Eriksonas, Brunhildos palikuonis, perėmiau Sveno palikimą ir globosiu jį, kol Toras pašauks mane pas save, o tada jis atiteks Uvio sūnui ir jo palikuonims.“

TURINYS

Skomanto kronikos
Sk46 **Akmens kalba**: apysaka / Skomanto kronikos. – Vilnius: Bonus Animus, 2007. – 148 p.

ISBN 978-9955-754-01-5

Apysakoje pasakojama apie Ventės rikio Žybarto vaikų nuotykius XIII a. Žuvus Uvio uošvio šeimai, jam atitenka Kretingos pilis. Tačiau paaiškėja, kad į palikimą pretenduoja ir kuršių rikis Stripeika, aiškindamas, kad tokia tolimo jo ir Uvio žmonos Karilės vikingo Sveno Raudonveidžio valia. Kokia iš tikrųjų tą vikingo valia galima sužinoti žuvėdų žemėse, į kurias leidžiasi Uvis, lydimas brolio Einius.

UDK 888.2-3

Skomanto kronikos
Akmens kalba

Kalbos redaktorė *Virginija Savickienė*
Viršelio dizainas – *Kornelijos Buožytės*
Viršelio piešinys – *Kazimieras Dainovskis*

Tiražas 2000 egz.
Išleido VšĮ „BONUS ANIMUS“
M. K. Čiurlionio 1/2-30, Vilnius
dalia.m@iti.lt
Spausdino Standartų spaustuvė
S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, Vilnius

SKOMANTO KRONIKOS

Įpusėjo neramus XIII a. Po tėvo žūties Saulės mūšyje rikis Uvis jau kelerius metus valdo Ventės pilį. Regis, prie visko spėjo įprasti: nesibaigiančių kovų su kryžiuočiais, artimų ir tolimų žygių ir kitų nesibaigiančių rūpesčių.

Bet šito jis tikrai nesitikėjo: paslaptingomis aplinkybėmis žuvus uošvių šeimai, jam liko Kretingos pilis.

Be to, atsirado dar vienas pretendentas į palikimą – Uvio žmonos giminaitis kuršių rikis. Anot jo, pilis jam priklauso pagal tolimo jų protėvio vikingo Sveno Raudonveidžio valią.

Bet Kretingos kriviai kalba kitaip, tvirtindami, kad vikingo testamentas iškaltas alkos akmenyje. Tačiau jo niekas nemoka perskaityti, todėl nežinia, kokia iš tikrųjų buvo vikingo valia.

Tėra vienas būdas išsiaiškinti – plaukti į kitą Baltijos pusę - žuvėdų žemes - ir ieškoti mokančių perskaityti runas.

Bet, regis, kažkas labai nenori, kad Uvis sugrįžtų iš pavojingos kelionės.

ISBN 9955-754-01-5

